

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΘΕΜΑ: «Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ . Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ
ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ»**

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΠΑΝΑΓΟΥ Β.

ΜΠΙΤΣΑΝΗ Ε.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ:

ΒΑΣΙΛΤΣΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

ΖΟΥΤΣΟΥ ΑΘΗΝΑ

Μάνα μου Πατρίδα μου
άνοιξε την πόρτα
και να πάρεις μέσα
τα ορφανά παιδιά σου.
Από ξένα μέρη
και από μακρινά
ήρθαμε στο παραθύρι
άνοιξε γλυκιά

Έχουμε δικαίωμα
για να ζήσουμε
Αχ! Πατρίδα και εμείς
να κερδίσουμε.
Πατρίδα !
Άνοιξε τα γαλανά φτερά σου
Μάνα !
Πάρε μας στην αγκαλιά σου.

Ποίημα της Ε.Ακριτίδου από το Ντμανίσι της
Κεντρικής Γεωργίας.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	3
1. Η Υφιστάμενη Κατάσταση της Κοινωνικής Πολιτικής στην Ελλάδα.....	4
2. Η Έννοια της Κοινωνικής Πολιτικής στο Τοπικό Επίπεδο.....	6
2.1. Το Γενικό Θεσμικό Πλαίσιο Άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	7
2.2. Οι Θεσμικές Δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.....	8
2.3. Οι Οργανωτικές Δομές Άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής.....	9
3. Κοινωνική Πολιτική και Ευρωπαϊκή Κοινότητα – Ιστορική Αναδρομή.....	10
4. Ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης και ο Χάρτης για τα Δίκαια του Πολίτη.....	12
5. Κοινωνική Πολιτική και Ευρωπαϊκά Προγράμματα.....	15
6. Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (NOW, HORIZON, YOUTHSTAR, INTEGRA)	19
7. Η Σημασία της Υλοποίησης των Προγραμμάτων για την Τοπική Αυτοδιοίκηση.....	21
ΣΥΝΤΟΜΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ : Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ – ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗΣ.....	
1. Εισαγωγικά	24
2. Τα Αίτια της Ελληνικής Μετανάστευσης.....	26
3. Τα Κύρια Ρεύματα της Ελληνικής Μετανάστευσης στον 20ο Αιώνα.....	29

4. Κατανομή και Σύνθεση Παλινοστούντων Ελλήνων.....	31
5. Κοινωνικές Επιδράσεις.....	33
5.1 Η Γυναικεία Συμμετοχή στην Μετανάστευση.....	33
5.1.1 Η Γυναίκα στην Παλινόστηση.....	35
5.1.2 Η Ελληνίδα στην Μετανάστευση και Παλινόστηση.....	36
5.2 Μετανάστευση – Παλινόστηση και Οικογένεια.....	36
5.2.1 Μορφή Οικογένειας Παλινοστούντων.....	37
5.2.2 Δομή Οικογένειας Παλινοστούντων.....	38
5.2.3 Επιπτώσεις Μεταναστευτικού Κύκλου στη Δομή της Οικογένειας και του Ρόλου των Φύλων.....	40
5.3 Μετανάστευση – Παλινόστηση και Κατοικία.....	40
5.3.1 Συνθήκες και Ανάγκες Στέγασης μετά την Παλινόστηση.....	40
5.3.2 Ικανοποίηση Παλινοστούντων από τις Συνθήκες Στέγασης.....	41
5.3.3 Επιπτώσεις Μεταναστευτικού Κύκλου στην Κατοικία.....	42
5.4 Μετανάστευση – Παλινόστηση και Ταυτότητα.....	43
5.4.1 Η Ταυτότητα του Παλινοστούντα.....	43
5.4.2 Η Προβληματική της Πολιτισμικής (επαν)ένταξης των Παλινοστούντων.....	45
5.4.3 Επιπτώσεις Μεταναστευτικού Κύκλου στην Ταυτότητα.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ : Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....

49

1. Ιστορική Αναδρομή.....	50
2. Οι Έλληνες Πόντιοι στις Χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η Υφιστάμενη Κατάσταση από το 1985 και Μετά.....	52
3. Η Αντιμετώπιση των Παλινοστούντων Ομογενών μετά το 1980. Το Θεσμικό Πλαίσιο που αφορά την Προστασία των Ελλήνων Ποντίων Ομογενών.....	54

4. Η Εγκατάσταση των Ποντίων στην Ελλάδα.....	57
5. Τα Προβλήματα Ένταξης των Ποντίων στη Χώρα μας.....	58
5.1. Τα Προβλήματα Πολιτισμικής Ταυτότητας.....	59
5.2. Η Κοινωνική Πίεση.....	59
5.3. Τα Οικογενειακά Προβλήματα.....	60
5.4. Το Πρόβλημα των Παιδιών.....	61
5.5. Τα Καθημερινά Προβλήματα του Παρόντος και του Μέλλοντος.....	62
5.6. Καταγραφή Προβλημάτων.....	62
6. Η Ένταξη των Ποντίων στην Ελληνική Αγορά Εργασίας.....	64
6.1. Τα Βασικά Χαρακτηριστικά των Ποντίων.....	64
6.2. Περιφερειακές Προτεραιότητες Ανάπτυξης : Ανατολική Μακεδονία και Θράκη.....	65
7. Το Εκπαιδευτικό Επίπεδο και η Κατάσταση Απασχόλησης.....	67
8. Ο Βαθμός Εξυπηρέτησης των Ποντίων από τις Ελληνικές Υπηρεσίες.....	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV : Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ. ΚΑΙ Η ΕΓΓΡΑΦΗ ΤΟΥΣ ΣΤΑ ΜΗΤΡΩΑ ΑΡΡΕΝΩΝ - ΔΗΜΟΤΟΛΟΓΙΑ.....	71
1. Τρόποι Απόκτησης Ελληνικής Ιθαγένειας Παλινοστούντων Ομογενών.....	72
2. Η Σημασία της Χορήγησης Διαβατηρίων για τους Παλινοστούντες.....	73
3. Το Πιστοποιητικό Μετοικεσίας και οι Δυνατότητες του.....	74
4. Καθορισμός της Ιθαγένειας Ομογενών Ποντιακής Καταγωγής, από την Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.....	75
4.1. Εγγραφή τους στα Μητρώα Αρρένων, Δημοτολόγια, Ληξιαρχικά	

Βιβλία κ.α.....	75
4.2. Δημοτολογική Τακτοποίηση Ομογενών Ποντιακής Καταγωγής.....	78
5. Εγγραφή στα Δημοτολόγια Παλινοστούντων Ομογενών Ν. 2130/1993.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V : ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ – ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ.....

1. Διαδημοτική Πρωτοβουλία για την Ίδρυση και Λειτουργία Κέντρου Επαγγελματικής Κατάρτισης και Διαρκούς Επιμόρφωσης Δυτικής Θεσ/νίκης Σύμφωνα με το Σχέδιο «ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ».....	83
1.1. Εισαγωγικά.....	83
1.2. Επαγγελματική Κατάρτιση - Εκπαίδευση – Επιμόρφωση.....	84
1.2.1. Φορείς Επαγγελματικής Κατάρτισης.....	85
1.2.2. Φορείς Επαγγελματικής Επιμόρφωσης.....	85
1.3. Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον Τομέα της Επαγγελματικής Κατάρτισης και Απασχόλησης.....	86
2. Καινοτομικό Πρόγραμμα Επαγγελματικής Ειδίκευσης και Προσαρμογής Ελλήνων Ποντίων Επιστημόνων.....	91
2.1. Εισαγωγικά.....	91
2.2. Συνοπτική Αναφορά στο Φαινόμενο της Εγκατάστασης Ελλήνων Ποντίων.....	92
2.3. Επικουρικό Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα.....	94
2.4. Χρηματοδότηση από την Κοινοτική Πρωτοβουλία «HORIZON» Υποπρόγραμμα Παλινοστούντων.....	94
2.5. Εκπαίδευση Ανήλικων Ελλήνων Ποντίων.....	95
2.6. Αντί Επιλόγου.....	97

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI : ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ. ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟ ΔΗΜΟΥΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.....

1. Υπηρεσίες Υποστήριξης Παλινοστούντων.....	100
--	-----

1.1. Το Κέντρο Πληροφόρησης και Εργασιακής Στήριξης Παλινοστούντων του Δήμου Σταυρούπολης.....	100
1.2. Το Κέντρο Έρευνας Κοινωνικών Πρακτικών και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Πολιτικής του Δήμου Ελευθερίου Κορδελιού.....	103
2. Λοιπές Υπηρεσίες και Φορείς Υποστήριξης Παλινοστούντων Δήμων	
Θεσ/νίκης.....	104
2.1. Τομέας Απασχόλησης.....	104
2.2. Πρόνοια.....	105
2.3. Τομέας Εκπαίδευσης – Επιμόρφωσης.....	105
2.4. Αστυνομία – Στρατός.....	106
2.5. Οι Ποντιακοί Σύλλογοι και ο Ρόλος τους.....	107

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII : ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ [Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε]. ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ.....

1. Γενικά.....	108
2. Ιστορικό – Σύσταση Ιδρύματος Παλινοστούντων	111
3. Σκοποί – Δραστηριότητες του Ιδρύματος.....	113
4. Δραστηριότητες Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. στις Χώρες Προέλευσης των Ομογενών.....	119
5. Η Σημερινή Εικόνα του Προγράμματος.....	120
6. Άλλες Δραστηριότητες του Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. για την Οικονομική και Κοινωνική Ένταξη των Παλινοστούντων.....	121
7. Δυσκολίες Πραγματοποίησης του Προγράμματος.....	124
8. Πρόνοια Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.....	126
9. Η Νομική Φύση του Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.....	128
10. Η Ευρωπαϊκή Προοπτική.....	130

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII : ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. Κύρια Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας.....	133
2. Στόχοι – Αναπτυξιακή Στρατηγική.....	136
3. Παλιννόστηση και εισροή εργατικού δυναμικού – Μελλοντική εξέλιξη της Παλιννόστησης.....	137
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	140
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ (1, 2, 3, 4)	142
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	160

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από τα πολύ παλιά ακόμη χρόνια οι εγκατεστημένοι στη χώρα Έλληνες αντιμετωπίζουν σοβαρότατα προβλήματα τα οποία σχετίζονται με τον τρόπο διαβίωσης. Η φτώχεια, η εξαθλίωση, η έλλειψη εργασίας και γενικά οι προσδοκίες μίας καλύτερης ζωής, ανάγκασαν πολλούς Έλληνες να μεταναστεύσουν από την «μητέρα» πατρίδα, με αποτέλεσμα να δημιουργήσουν ένα «παγκόσμιο ελληνικό χωριό». Έτσι σήμερα συναντούμε χιλιάδες Έλληνες σκορπισμένους σ' ολόκληρο τον πλανήτη.

Σε ορισμένες, όμως, από τις χώρες στις οποίες εκπατρίστηκε ο ελληνικός πληθυσμός επικράτησαν πόλεμοι, συγκρούσεις και αναταραχές, γεγονότα που ανάγκασαν πολλούς Έλληνες να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Επίσης δεν ήταν λίγοι εκείνοι οι οποίοι επέστρεψαν στη χώρα και για συναισθηματικούς λόγους. Έτσι λοιπόν η νοσταλγία και τα γεγονότα αυτά αποτέλεσαν κάποιους από τους βασικότερους λόγους επαναπατρισμού. Η διαδικασία αυτή του επαναπατρισμού ονομάζεται «Παλιννόστηση».

Οι «παλιννοστούντες» ή «επαναπατριζόμενοι», όπως αλλιώς ονομάζονται, είναι οι μετανάστες που βρίσκονται στη διαδικασία της επιστροφής στην πατρίδα. Για την ομαλή επανένταξη και ενσωμάτωσή τους πίσω στη χώρα τους, υπεύθυνη θεωρείται η χώρα προέλευσης του κάθε μετανάστη. Για να επιτευχθεί, όμως, κάτι τέτοιο θα πρέπει να μεθοδευτεί ο ομαλός επαναπατρισμός των μεταναστών και η επιθυμητή κατεύθυνσή τους σε τόπους, που θα εξασφαλιστεί η ισορροπία στη αγορά εργασίας.

Ωστόσο, κοινή αντίληψη αποτελεί το γεγονός ότι ο ελληνισμός εκτός ελλαδικών ορίων αποτελεί μια ζωντανή προέκταση του ελληνικού έθνους. Ο ελληνισμός της διασποράς και τα προβλήματά του τον τελευταίο καιρό απασχολούν ιδιαίτερα την ελληνική κοινωνία. Κατά την προσωπική μας άποψη, όμως, την σημαντικότερη περίπτωση ελλήνων της διασποράς αποτελούν οι Έλληνες που ζουν στην πρώην Σοβιετική Ένωση.

Ας μην ξεχνάμε ότι οι πόντιοι απαρτίζουν την συντριπτική πλειοψηφία του ελληνισμού της Ρωσίας και ότι οι ίδιοι προερχόμενοι από το χώρο του Μικρασιατικού Πόντου έχουν μία πολύ ενδιαφέρουσα ιστορική πορεία. Παράλληλα, πρέπει να τονίσουμε ότι έχουν δημιουργήσει ένα ξεχωριστό λίκνο πολιτισμού στον Πόντο.

Έτσι οι δραστηριότητες που ανέπτυξαν οι Πόντιοι τέως ΕΣΣΔ και η προσπάθεια ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία, θα μας απασχολήσουν ιδιαίτερα στην εργασία αυτή.

Αναφερόμαστε, δηλαδή, σε ένα από τα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, μετά την κατάρρευση της οποίας η ελληνική κοινωνία και ειδικότερα η τοπική Αυτοδιοίκηση είναι υποχρεωμένη να υποδεχθεί και να εντάξει με τον πιο ομαλό τρόπο τη συγκεκριμένη αυτή

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

**Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΤΟ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ
Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ
ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Η Παλιννόστηση αναμφισβήτητα αποτελεί έναν απ' τους σημαντικούς τομείς της κοινωνικής πολιτικής της τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η κοινωνική διάσταση όπως αλλιώς ονομάζεται, εκφράζεται με την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών της σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής και για τον λόγο αυτό παραθέτουμε στη συγκεκριμένη ενότητα τα γενικότερα στοιχεία που αφορούν την κοινωνική πολιτική της χώρας μας στο τοπικό επίπεδο. Μας ενδιαφέρει δηλαδή εδώ να δούμε ποιες είναι οι δυνατότητες άσκησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής, αλλά και πώς εξελίσσεται το θεσμικό της πλαίσιο.

Επίσης, η ανάγκη ανάπτυξης της κοινωνικής διάστασης στην εσωτερική αγορά της ευρωπαϊκής κοινότητας και της δημιουργίας ενός «Ευρωπαϊκού κοινωνικού χώρου» παράλληλα προς τον οικονομικό, μας δίνει το ερέθισμα να αναφέρουμε και την κοινωνική πολιτική που έχει αναπτύξει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ι. Η ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Δεν είναι τυχαίο που το Κράτος - Πρόνοιας¹ εμφανίστηκε και αναπτύχθηκε σε χώρες βιομηχανικά ανεπτυγμένες, οι οποίες βρίσκονταν στο πιο προχωρημένο στάδιο του Καπιταλισμού. Το Κοινωνικό Κράτος, όπως αλλιώς ονομάζεται, είναι η ασφαλιστική δικλείδα του καπιταλιστικού συστήματος που μπορεί να αποτρέπει τις διάφορες κοινωνικές ανισότητες. Οι ανισότητες αυτές αποτελούν κίνδυνο για το ίδιο το κοινωνικό σύστημα και τις δομές του. Το Κράτος - Πρόνοιας είναι αυτό που έχει τη δυνατότητα να διαφυλάξει την κοινωνική συνοχή και γαλήνη.

Στη χώρα μας μέχρι πρόσφατα η οικονομική και κοινωνική δομή της κοινωνίας, δεν καθιστούσε επιτακτική την ανάγκη για ανάπτυξη του κοινωνικού κράτους. Για τις περισσότερες αντιθέσεις και ανισότητες η οικογένεια ήταν αυτή που λειτουργούσε σαν ασφαλιστική δικλείδα. Στην Ελληνική κοινωνία, λοιπόν, η οικογένεια λόγω των στενών συγγενικών δεσμών και λόγω της παράδοσης ήταν αυτή που αντικαθιστούσε αυτό που σήμερα ονομάζουμε κοινωνικό κράτος. Για τους λόγους αυτούς το κράτος δεν πιάστηκε να μπει στην διαδικασία δημιουργίας υποδομών για ένα σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών. Άλλωστε, σε διάφορες περιπτώσεις (όπως π.χ. απορία, ορφάνια κ.α.) η εκκλησία κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος των κοινωνικών αναγκών.

Η άρνηση, η δυσπιστία και ο δισταγμός των πολιτών στην αναζήτηση κοινωνικών υπηρεσιών από το κράτος, ήταν ένας ακόμη λόγος που λειτούργησε κατασταλτικά προς αυτή την κατεύθυνση. Απ' την άλλη μεριά, οι κοινωνικές και οικονομικές δομές της ελληνικής κοινωνίας υποβοήθησαν το έργο της κρατικής εξουσίας να αναπτύξει με γρήγορο ρυθμό το Κράτος - Πρόνοιας. Όλα αυτά είχαν σαν συνέπεια να υπάρχει έλλειψη υποδομής για τη δημιουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος υπηρεσιών.

Οι κοινωνικές υπηρεσίες σήμερα στην Ελλάδα, οργανώνονται συγκεντρωτικά. Στο κεντρικό επίπεδο είναι συγκεντρωμένες όλες οι εξουσίες και οι αρμοδιότητες σε ζητήματα υγείας και κοινωνικής πρόνοιας. Το Υπουργείο Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι ο κυριότερος κεντρικός φορέας. Άλλοι φορείς, είναι το ΥΠΕΠΘ, Γ.Ν.Ν.Γ, ο Ε.Ο.Π., το ΠΚΚΙΑ κ.α., τα οποία ελέγχονται και εποπτεύονται από τον παραπάνω κεντρικό φορέα.

Όπως βλέπουμε, λοιπόν, από τα παραπάνω η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι στην ουσία αμέτοχη στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις (Ν. 2071/92 και Ν. 2082/92) για την υγεία και την κοινωνική πρόνοια αποτελούν τις μόνες δυνατότητες, αν και αυτές όπως θα δούμε παρακάτω είναι αρκετά περιορισμένες. Τι σημαίνει, όμως, κοινωνική

¹ Αναφέρεται σε συγκεκριμένη και ιστορικά καθορισμένη μορφή οργανωμένης και διευρυμένης κάλυψης ενός φάσματος κοινωνικών αναγκών.

πολιτική στο τοπικό επίπεδο; Ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο άσκησης της; Ποιους τομείς αφορά; Τι δυνατότητες έχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής; και μέχρι που μπορεί να φτάσει ένας Δήμος; Είναι κάποια βασικά ερωτήματα των οποίων οι απαντήσεις θα μας οδηγήσουν στην διαπίστωση της υφιστάμενης κατάστασης της κοινωνικής διάστασης που έχει η Ελληνική Αυτοδιοίκηση σήμερα στη χώρα μας στο τοπικό κυρίως επίπεδο.

2. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

«Η έννοια της κοινωνικής πολιτικής στη χώρα μας είναι ασαφής και απροσδιόριστη για το ευρύ κοινό και το σημαντικότερο είναι ότι δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός. Κοινά αποδεκτό, όμως, είναι το γεγονός ότι η κοινωνική πολιτική αφορά τη δυνατότητα έκφρασης, ιεράρχησης και κάλυψης των κοινωνικών αναγκών με ένα σύνολο ρυθμίσεων και μέτρων σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η υγεία, η πρόνοια, η κατοικία, οι ασφαλιστικές παροχές και οι προσωπικές κοινωνικές υπηρεσίες¹. Εκτός των άλλων αποτελεί σημαντικό παράγοντα ρύθμισης της κοινωνικής αναπαραγωγής και εξασφάλισης της κοινωνικής ειρήνης και συνοχής»².

Θεωρητικά, όμως, υπάρχουν και κάποιες αντιπαραθέσεις οι οποίες επικεντρώνονται γύρω από τη φύση, τα όρια και την κρίση του «Κράτους - Πρόνοιας», την διαπλοκή κρατικού και ιδιωτικού χώρου καθώς και τον χαρακτήρα και το εύρος κάλυψης των κοινωνικών αναγκών. Η προσέγγιση της κοινωνικής πολιτικής είναι τόσο δύσκολη που μας γεννά πολλά ερωτήματα. Έτσι, λοιπόν, θα πρέπει να αναρωτηθούμε αν το ατομικό ή το συλλογικό πρότυπο θα πρέπει να επικρατεί στην οργάνωση και τις μεθόδους παρέμβασης και αν ο κυρίαρχος μηχανισμός θα πρέπει να είναι το κράτος ή η ελεύθερη αγορά.

Το Κοινωνικό κράτος, λοιπόν, πρέπει και μπορεί να είναι ο κύριος υπεύθυνος για την ευημερία των πολιτών του παρέχοντας ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών στους παραπάνω τομείς. Ωστόσο, το Κράτος - Πρόνοιας θεωρείται σε πολύ μεγάλο βαθμό, υπεύθυνο για την ευρύτερη οικονομική και κοινωνική κρίση, ενώ αμφισβητείται η υπεροχή της αμιγούς κρατικής παροχής υπηρεσιών. Και μιλάμε για κρίση του Κράτους - Πρόνοιας σήμερα στη χώρα μας, διότι προωθήθηκε στη δεκαετία του '80 και ενώ η οικονομική και κοινωνική κρίση ήταν μεγάλη.

Αυτό που αποκτά, όμως μεγάλη σημασία είναι η αποκέντρωση των υπηρεσιών, χωρίς βέβαια η Τ.Α. να εξασφαλίζει αύξηση αρμοδιοτήτων και πόρων. Η δομή και η οργάνωση των προσωπικών κοινωνικών υπηρεσιών προωθούν την αποκέντρωση στην κοινωνική πολιτική και την διεύρυνση της κοινωνικής λειτουργίας της Τ.Α. Ωστόσο η επίτευξη της ποιότητας των υπηρεσιών και η εξασφάλιση της ενεργού στήριξης και συμμετοχής των πολιτών είναι δύο θέματα αρκετά πολύπλοκα και φυσικά αστάθμητα.

¹ Είναι οι υπηρεσίες που στοχεύουν στην εξατομικευμένη φροντίδα και κάλυψη των αναγκών στους τομείς που εκφράζει η κοινωνική πολιτική.

² Βλ. Θελερίτη Μαρία, «Κοινωνική Πολιτική», Καλωμάτα 1995.

2.1. Το Γενικό Θεσμικό Πλαίσιο Άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής της Τ.Α.³

Η Κρατική πολιτική πρόνοιας εκφράζεται μέσα από τις ρυθμίσεις που αφορούν άτομα με ειδικές ανάγκες, οικονομικά αδύνατους, ηλικιωμένους, μητέρες και παιδιά. Για να εκφράσει όμως, με επιτυχία αυτές τις ρυθμίσεις χρησιμοποιεί κάποια μέσα ασκήσεως κοινωνικής πολιτικής τα οποία εμφανίζονται παρακάτω και είναι τα εξής:

- α) Η παροχή χρηματικών βοηθημάτων (επιδοματική πολιτική) και νοσοκομειακής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης (παροχές σε είδος)
- β) Η ίδρυση κέντρων προστασίας ή επαγγελματικής εκπαίδευσης για τις εξής κατηγορίες:
 - 1) Κοινωνική Πρόνοια
 - 2) Υγεία
 - 3) Παιδική ηλικία
 - 4) Γυναίκες
 - 5) Οικογένεια
 - 6) Υπερήλικες
 - 7) Άτομα με ειδικές ανάγκες
 - 8) Παλιννοστούντες
 - 9) Ναρκωτικά
- γ) Η θέσπιση κινήτρων απασχόλησης
- δ) Η εφαρμογή στεγαστικών προγραμμάτων
- ε) Η καθιέρωση του θεσμού των κοινωνικών λειτουργών και η δημιουργία οργανισμών Πρόνοιας και ειδικών νομικών προσώπων - ιδρυμάτων και τέλος
- στ) Η ίδρυση Βρεφοκομείων, Ορφανοτροφείων και Κ.Α.Π.Η.

Για όλα τα παραπάνω μέσα άσκησης κοινωνικής πολιτικής στο τοπικό επίπεδο, υπάρχουν και τα αντίστοιχα νομοθετήματα, νόμοι, διατάγματα. Για τον λόγο αυτό παραθέτουμε στο παράρτημα κάποιες ενδεικτικές ρυθμίσεις, έτσι ώστε να δούμε καλύτερα ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που ασκεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Μέσα απ' αυτό το πλαίσιο θεσμών, όμως, διαφαίνονται και οι δυνατότητες που αποκτά η Τ.Α. απ' τους Νόμους 2082/92 και 2071/92, στους οποίους θα δώσουμε ιδιαίτερη βαρύτητα.

³ Η παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου αφορά τους τομείς και τις κατηγορίες πληθυσμού που περιγράφονται στην πρόταση της ΕΕΤΑΑ προς την ΚΕΔΚΕ για την μελέτη «Κοινωνική Πολιτική και Τ.Α. - Υφιστάμενη κατάσταση, τάσεις και προοπτικές».

2.2. Οι Θεσμικές Δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Σε ότι αφορά την Τ.Α., εκείνο το οποίο προκύπτει από το σύνολο των διατάξεων που μέχρι την έκδοση των Νόμων 2082/92 και 2071/92 και των Π.Δ. 213/92 και 138/92 ίσχυαν, είναι ότι η παρέμβαση της Τ.Α. στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής είναι πολύ περιορισμένη. Σχετικά με τις αρμοδιότητες της Τ.Α. στο πλαίσιο των παραπάνω νόμων, δίνεται έμφαση στα ακόλουθα:

- α) Στη δυνατότητα εφαρμογής προγραμμάτων κατ' οίκον κοινωνικής προστασίας (άρθρο 5, παρ. 1 Ν. 2082/92) με τις ίδιες δαπάνες
- β) Στη δυνατότητα ίδρυσης και λειτουργίας παιδικών, βρεφικών και βρεφονηπιακών σταθμών από την Τ.Α. με δαπάνες της (άρθρο 12, Ν. 2082/92)
- γ) Στη δυνατότητα λειτουργίας υπηρεσιών διημέρευσης ατόμων με ειδικές ανάγκες, με δαπάνες της (άρθρο 35, Ν. 2082/92) και
- δ) Στη δυνατότητα συνεργασίας με τις μονάδες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και πρόληψης για την αποδοτικότερη προσφορά των υπηρεσιών τους.

Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε, λοιπόν, σχετικά μ' αυτούς τους Νόμους (2082/92 και 2071/92), οι δυνατότητες της Τ.Α. στη άσκηση της κοινωνικής πολιτικής είναι αρκετά περιορισμένες. Άλλη μια εξίσου περιορισμένη δυνατότητα που δίνεται της Τ.Α. απ' το κράτος είναι γνωμοδοτικού χαρακτήρα. Δηλαδή, η Τ.Α. μπορεί να συμμετέχει με εκπροσώπους της σε κρατικά όργανα, όπως το Κεντρικό Συμβούλιο Υγείας, την Επιτροπή Σχεδιασμού Αγωγής Υγείας, την Συμβουλευτική Επιτροπή Κοινωνικών Υποθέσεων κ.α., χωρίς, όμως τη δυνατότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων.

Το δικαίωμα ίδρυσης και λειτουργίας ιδρυμάτων κοινωνικού χαρακτήρα, αποτελεί άλλη μία δυνατότητα που δίνει το θεσμικό πλαίσιο στην Τ.Α. για δράση στον κοινωνικό τομέα. Τέτοια ιδρύματα κοινωνικού χαρακτήρα είναι οι παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί. Ο Δημοτικός και Κοινοτικός κώδικας στο άρθρο 42 του Νόμου 2218/94, προβλέπει την μεταβίβαση κρατικών βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών στους Δήμους με πληθυσμό άνω το 5.000 κατοίκων. Αυτό το τελευταίο αποτελεί μια σημαντική δυνατότητα που εκχωρεί το κράτος στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Ακόμη, προβλέπεται παραχώρηση από το κράτος στην Τ.Α. ακινήτων για τη λειτουργία ιδρυμάτων κοινωνικού χαρακτήρα, καθώς επίσης και ετήσια επιχορήγηση σε ΝΠΔΔ π.χ. ΚΑΠΗ, μετά από απόφαση του αρμόδιου Υπουργού.

Βλέπουμε, λοιπόν, απ' τα παραπάνω ότι η κεντρική εξουσία ναι μεν δίνει αρμοδιότητες στην Τ.Α., απ' την άλλη, όμως οι αρμοδιότητες αυτές είναι αρκετά περιορισμένες με αποτέλεσμα να κάνει ανίσχυρη την Τ.Α. στην δυνατότητα άσκησης κοινωνικής πολιτικής.

Το θεσμικό αυτό πλαίσιο και οι δυνατότητες άσκησης κοινωνικής πολιτικής στο τοπικό επίπεδο πραγματοποιείται μέσω κάποιων οργανωτικών δομών, οι οποίες περιγράφουν τις δυνατότητες που μπορεί να έχει ένας Δήμος στα πλαίσια αυτά.

2.3. Οι Οργανωτικές Δομές Άσκησης Κοινωνικής Πολιτικής

Οι Δήμοι έχουν τη δυνατότητα να οργανώσουν τις παρεχόμενες υπηρεσίες σε διάφορες κοινωνικές ομάδες με τις ακόλουθες μορφές:

- α) *«Οι Ο.Τ.Α. έχουν την δυνατότητα να συστήσουν κοινωνική υπηρεσία με τροποποίηση του Εσωτερικού Κανονισμού Υπηρεσιών τους (ΕΚΥ), η οποία να αναπτύσσει τις δραστηριότητες εκείνες που δεν καλύπτονται από τα νομικά πρόσωπα ειδικών σκοπών (π.χ. εκδηλώσεις, εφαρμογή προγραμμάτων κ.λ.π.). Φυσικά στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να υπάρξει ειδική επιχορήγηση. Τα έξοδα της υπηρεσίας αυτής θα καλύπτονται από τα γενικά έσοδα των Ο.Τ.Α.*
- β) *Με τη σύσταση ενός αυτοτελούς νομικού προσώπου με τους ίδιους σκοπούς (κέντρο παροχής κοινωνικών υπηρεσιών), το οποίο μπορεί να έχει τη μορφή Ν.Π.Δ.Δ. ή Ν.Π.Ι.Δ. δηλ. Δημοτικής Επιχείρησης ή Αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρίας μαζί με άλλα νομικά πρόσωπα, αρμοδιότητας τους Υπουργείου Υγείας Πρόνοιας.»⁴*

Το συμπέρασμα που προκύπτει, λοιπόν από τα παραπάνω είναι ότι στην Τ.Α. δεν μεταβιβάζονται κάποιες ουσιαστικές αρμοδιότητες από το κράτος όσον αφορά την κοινωνική πολιτική στην χώρα μας. Οι αρμοδιότητες όμως των οργάνων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στα θέματα αυτά της κοινωνικής πολιτικής είναι το ίδιο περιορισμένες όσο και της Τ.Α. στην Ελλάδα; Η απάντηση σ' αυτό το βασικό ερώτημα καλύπτεται λεπτομερώς στη συνέχεια.

⁴ Βλ. Θελερίτη Μαρία, «Κοινωνική Πολιτική», Καλαμάτα 1995.

3. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ - ΙΣΤΟΡΙΚΗ

ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Σύμφωνα με την Ενιαία Ευρωπαϊκή πράξη του 1980, επιτακτική γίνεται για τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η ανάγκη ανάπτυξης της κοινωνικής διάστασης στην εσωτερική αγορά της, και η ανάγκη δημιουργίας ενός «Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χώρου» παράλληλα προς τον οικονομικό. Στην περίπτωση αυτή, όπως και της Τ.Α. στην χώρα μας, οι αρμοδιότητες των οργάνων της Κοινότητας είναι αρκετά περιορισμένες σε θέματα κοινωνικής πολιτικής.

Οι πρώτες προσπάθειες για την ανάπτυξη της κοινωνικής πολιτικής έγιναν αρκετά χρόνια πριν και συγκεκριμένα το 1957 με την συνθήκη της Ρώμης, η οποία δεν ήταν τίποτε άλλο παρά ένας καταστατικός χάρτης που αφορούσε τη ίδρυση μιας «Κοινής Αγοράς». Σύμφωνα πάντα με την Συνθήκη αυτή οι ιδρυτές της Κοινότητας (Ευρωπαϊκής Ένωσης σήμερα, με την συνθήκη του Μάαστριχ) είχαν ως στόχο να επιδιωχθεί μια «σταθερή βελτίωση των συνθηκών ζωής και εργασίας και να εξασφαλιστεί με κοινή δράση η οικονομική και κοινωνική πρόοδος των «λαών της Κοινότητας». Επίσης, οι πρωτεργάτες της Κοινότητας είχαν ως πρώτο μέλημά τους την οικονομική ανάπτυξη. Η κοινωνική πρόοδος γι' αυτούς ερχότανε σε δεύτερη μοίρα.

Στην παραπάνω ιδρυτική συνθήκη υπάρχουν και κάποιες κοινωνικές διατάξεις οι οποίες έχουν τη μορφή αναγκαστικού χαρακτήρα. Μια τέτοια μορφή αναγκαστικού περιεχομένου αποτελεί το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ) το οποίο ιδρύθηκε και λειτούργησε για πρώτη φορά στα μέσα του 1960. Έξι χρόνια αργότερα επήλθε η πετρελαϊκή κρίση, η οποία δημιούργησε στα κράτη - μέλη μεγάλα και οξύτατα προβλήματα τα οποία επέφεραν σημαντικές αλλαγές στην οικονομία. Έτσι, και λογικό ήταν τα προβλήματα αυτά να αποτελέσουν τροχοπέδη στην προσπάθεια των ιδρυτών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η αισιοδοξία των οποίων δυστυχώς δεν δικαιώθηκε.

Στην συνέχεια, αναγνωρίζεται η ανάγκη αλληλεξάρτησης μεταξύ οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής. Ήταν, λοιπόν, ανάγκη να αναλάβουν τα κοινοτικά όργανα πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της ανεργίας, για την καταπολέμηση της φτώχειας, των διαφορών στο βιοτικό επίπεδο και τέλος ήταν ανάγκη να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής του πληθυσμού της κοινότητας. Η ανάγκη αυτή, λοιπόν, της παραπάνω αλληλεξάρτησης αναγνωρίζεται για πρώτη φορά στη συνδιάσκεψη κορυφής της Χάγης το 1969. Στη συνδιάσκεψη αυτή διακηρύσσεται ότι τα θέματα της κοινωνικής πολιτικής έχουν για την κοινωνία την ίδια σημασία που έχει η υλοποίηση της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Επίσης, σε μια άλλη συνδιάσκεψη σ' αυτή των Παρισίων (1972) επιβεβαιώνεται η ανάγκη εφαρμογής ενός κοινοτικού προγράμματος

κοινωνικής δράσης. Στην περίπτωση αυτή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκπόνησε ένα τέτοιο πρόγραμμα, χωρίς ιδιαίτερη, όμως, επιτυχία.

Έτσι, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 η κοινωνική πολιτική της Κοινότητας δεν αποκτά την ισοτιμία της έναντι της οικονομικής πολιτικής. Αυτό, όμως, που δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική κοινοτική πολιτική είναι η ψήφιση του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη και του Χάρτη για τα δίκαια του πολίτη. Επίσης, τα Ευρωπαϊκά-προγράμματα και οι πρωτοβουλίες «Απασχόλησης» που θα δούμε παρακάτω είναι δύο ακόμη στοιχεία που έχουν μεγάλη σημασία για τη Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική, αλλά και για την Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα.

4. Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΤΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Το αίτημα για την ψήφιση του «Κοινωνικού Χάρτη» διατυπώθηκε από τα Ευρωπαϊκά Συνδικάτα με το επιχείρημα ότι η Κοινότητα, σταθμίζουσα το μέγεθος των προκλήσεων και των κινδύνων που συνδέονται με τη δημιουργία της ενιαίας εσωτερικής Αγοράς, θα έπρεπε να προχωρήσει σε μια βασική κοινοτική θέσμιση, που να επιτρέπει την βαθμιαία άνοδο τους κοινωνικού επιπέδου, την ανάπτυξη της οικονομικής δημοκρατίας, την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων να συμμετέχουν στις αποφάσεις που τους αφορούν, καθώς και τη δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου που να εγγυάται την κοινωνική προστασία και να προφυλάσσει από τον αθέμιτο ανταγωνισμό και από τον κίνδυνο απώλειας των κοινωνικών δικαιωμάτων και των «κεκτημένων» τους.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Κοινότητας (Ο.Κ.Ε.) υιοθέτησε τις απόψεις των συνδικάτων και ζήτησε απ' την Κοινότητα να προχωρήσει στην καταχώρηση των βασικών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, όχι όμως με τη μορφή κοινωνικού χάρτη, αλλά με τη δημιουργία πρωτογενούς κοινοτικού δικαίου και την ενσωμάτωση των σχετικών διατάξεων στη συνθήκη της κοινότητας. Οι απόψεις αυτές προσέκρουσαν στην αντίδραση της Μ. Βρετανίας, η οποία υποστήριζε ότι οι διατάξεις του χάρτη θα οδηγήσουν σε δραματική αύξηση του κόστους εργασίας και επικίνδυνη μείωση της ανταγωνιστικότητας της Κοινοτικής Αγοράς. Τελικά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έλαβε υπόψη της, τις επιφυλάξεις της Μ. Βρετανίας και στην συνέχεια υπεβάλλε στη Συνδιάσκεψη του Στρασβούργου (1989) Σχέδιο Κοινοτικού Κοινωνικού Χάρτη, στο οποίο θα διακηρύσσονται επίσημα τα θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων. Εναντίον ακόμη μια τέτοιας διακήρυξης τάχθηκε και πάλι η Μ. Βρετανία, η οποία και δεν ψήφισε τελικά τον Χάρτη.

Τα δικαιώματα τα οποία επιδιώκει να εξασφαλίσει ο Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, είναι τα ακόλουθα:

- α) Η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων
- β) Η απασχόληση και η αμοιβή
- γ) Η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και εργασίας
- δ) Η κοινωνική προστασία
- ε) Η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι και του συλλογικός διαπραγματεύεσθαι
- στ) Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση
- ζ) Η ίση μεταχείριση ανδρών και γυναικών
- η) Η πληροφόρηση, διαβούλευση και συμμετοχή των εργαζομένων

- θ) Η προστασία της υγείας και της ασφάλειας στον χώρο της εργασίας
- ι) Η μέριμνα για τα ηλικιωμένα
- κ) Η μέριμνα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες

Τα περισσότερα από τα παραπάνω δικαιώματα όπως βλέπουμε αναφέρονται στους εργαζομένους και επίσης έχουμε τη δυνατότητα να παρατηρήσουμε ότι ο Κοινοτικός Κοινωνικός Χάρτης δεν καλύπτει άλλα εξίσου σημαντικά θέματα που αφορούν την Κοινωνική Πολιτική. Ωστόσο, στην Ευρώπη της Αυτοδιοίκησης υπάρχουν και κάποιοι άλλοι χάρτες οι οποίοι καλύπτουν πολλά και σπουδαία θέματα που αφορούν την κοινωνική πολιτική. Ένας τέτοιος χάρτης είναι ο «Αστικός Ευρωπαϊκός Χάρτης», δηλαδή αυτός που αναφέρεται στα δικαιώματα του πολίτη.

Ο Ευρωπαϊκός Αστικός Χάρτης, λοιπόν, στηρίζεται στην δουλειά του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις αστικές πολιτικές και η ιδέα ξεκίνησε από την καμπάνια του Συμβουλίου της Ευρώπης για την αναγέννηση των πόλεων. Η καμπάνια αυτή προέβαλλε 4 μεγάλα θέματα:

- α) Τη βελτίωση του περιβάλλοντος
- β) Την αποκατάσταση των υφιστάμενων κατοικιών
- γ) Την ανάληψη των κοινωνικών και πολιτιστικών πρωτοβουλιών μέσα στις πόλεις και
- δ) Τη συμμετοχή

Συγκεκριμένα, στην Ευρωπαϊκή Διακήρυξη για τα δικαιώματα στη πόλη, η οποία πηγάζει από τον «Ευρωπαϊκό Αστικό Χάρτη», που υιοθετήθηκε τον Μάρτιο του 1992 από την «Μόνιμη Διάσκεψη των τοπικών και περιφερειακών αρχών της Ευρώπης» (C.P.L.R.E), οι πολίτες - δημότες των ευρωπαϊκών πόλεων, έχουν δικαίωμα:

- 1) Στην ασφάλεια
- 2) Σε ένα υγιεινό και χωρίς ρύπανση περιβάλλον
- 3) Στην απασχόληση
- 4) Στην στέγαση
- 5) Στη μετακίνηση
- 6) Στην υγεία
- 7) Στον αθλητισμό και τον ελεύθερο χρόνο
- 8) Στον πολιτισμό
- 9) Στην πολυπολιτισμική ολοκλήρωση
- 10) Σε ένα αρχιτεκτονικό και φυσικό περιβάλλον ποιότητας
- 11) Στην αρμονική συνύπαρξη των λειτουργιών της πόλης
- 12) Στη συμμετοχή
- 13) Σε μια οικονομική ανάπτυξη

- 14) Για την αειφόρο διαρκή ανάπτυξη
- 15) Για τα αγαθά και την παροχή υπηρεσιών
- 16) Στους φυσικούς πόρους και το φυσικό πλούτο
- 17) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας
- 18) Σε μια συνεργασία μεταξύ των τοπικών αρχών
- 19) Στη αλληλεγγύη και τη συνυπευθυνότητα του πολίτη και της πόλης
- 20) Το δικαίωμα στην ισότητα

Ο παραπάνω χάρτης, λοιπόν, δείχνει πόσο σεβαστά πρέπει να είναι τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα οποία και πρέπει να ενθαρρύνεται και να καλύπτουν όλους χωρίς διάκριση φύλου, ηλικίας, καταγωγής, πεποιθήσεων, κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής κατάστασης και φυσικής ή πνευματικής μειονεκτικότητας. Επίσης, η πόλη πρέπει να λειτουργεί και να διοικείται χωρίς να ξεχνιέται ότι η λύση των προβλημάτων δεν περιορίζεται μόνο στα οικονομικά θέματα ή τους παραδοσιακούς μηχανισμούς της αστικής ανάπτυξης.

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Στην προσπάθεια της η Ευρωπαϊκή Κοινότητα να υποδείξει κάποιες εναλλακτικές λύσεις ή να βελτιώσει καταστάσεις που σχετίζονται με συγκεκριμένα κοινωνικά προβλήματα δημιούργησε μια σειρά προγραμμάτων τα οποία, όμως, δεν έχει τη δυνατότητα να εξαλείψει η Κοινότητα. Την αρμοδιότητα για την επίλυση αυτών των προβλημάτων έχουν οι εθνικές κυβερνήσεις. Η ανάγκη κοινωνικής παρέμβασης της Κοινότητας απορρέει από την βασική διαπίστωση ότι οι εθνικές κοινωνικές πολιτικές είναι σε μεγάλο βαθμό αναποτελεσματικές. Ορισμένα απ' αυτά τα βασικά κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα τα κράτη - μέλη της Κοινότητας είναι η ανεργία, οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, οι δυσκολίες των μειονεκτούντων ατόμων να ενταχθούν στην οικονομική και κοινωνική ζωή, οι προκαταλήψεις εναντίον των εθνικών μειονοτήτων, η επανεμφάνιση της φτώχειας στις χώρες της Κοινότητας, ο κοινωνικός και πολιτιστικός αποκλεισμός κ.α.

Για όλα τα παραπάνω κοινωνικά προβλήματα, η Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική έχει σχεδιάσει διάφορα προγράμματα, τα οποία αναφέρονται αμέσως μετά αλλά πριν απ' αυτό θα πρέπει να αναφερθούμε στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.). Και θεωρείται ιδιαίτερος σημασίας η αναφορά μας στο Ταμείο αυτό γιατί διαθέτει σημαντικούς πόρους για την εφαρμογή των Κοινωνικών Προγραμμάτων και για τον λεγόμενο «Κοινωνικό Διάλογο», λόγω της μεγάλης σημασίας τους για την προώθηση της κοινωνικής δημοκρατίας στην Ενωμένη Ευρώπη.

Η λειτουργία, λοιπόν, του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου προβλέπεται από την ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης η οποία του αναθέτει δύο σημαντικές αποστολές. Πρώτον, στη χορήγηση ενισχύσεων και κάλυψη 50% των δαπανών που στοχεύουν στην επαγγελματική επανεκπαίδευση και επανένταξη των ανέργων¹ για την εξασφάλιση μιας «παραγωγικής επανασχόλησης τους» και δεύτερον, στη χορήγηση οικονομικών ενισχύσεων προς τους εργαζομένους. Η διαχείριση των πόρων του Ε.Κ.Τ. ανατίθεται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στη συνέχεια έγιναν προσπάθειες πολλών μεταρρυθμίσεων για απλούστευση της λειτουργίας του, για διεύρυνση του πεδίου δράσης του και για την προσαρμογή των στόχων του.

Το Ε.Κ.Τ. εξακολουθεί μέχρι σήμερα να συμμετέχει στην χρηματοδότηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης, απασχόλησης και δημιουργίας επιχειρησιακών δραστηριοτήτων για αυτοαπασχολούμενους, κυρίως όμως έχει τώρα αποστολή να παρεμβαίνει.....

¹ Πρόσφατα το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ σε συνεργασία με την Γ.Γ. Νέας Γενιάς θα καταρτίσει Ελληνοπόντιους παλιννοστούντες ανέργους στα πλαίσια του ΕΠ: «Καταπολέμηση του αποκλεισμού από την Αγορά Εργασίας κατά τη μεταβατική περίοδο 1997». Αυτό το επιδοτούμενο πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το Ε.Κ.Τ.

σε θέματα καταπολέμησης της ανεργίας, προώθησης νέων σταθερότητας στην απασχόληση και την ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων για τους ανέργους, ή τους απειλούμενους με ανεργία στις περιοχές με καθυστέρηση στην ανάπτυξη, τις περιοχές που πλήττονται από βιομηχανική παρακμή και τις αγροτικές περιοχές.

Στην συνέχεια θα δούμε τα κυριότερα προγράμματα που εφαρμόζει η Κοινωνική Κοινωνική Πολιτική τα οποία όπως είπαμε χρηματοδοτούνται από το Ε.Κ.Τ. Τα προγράμματα αυτά αναφέρονται κυρίως στα προαναφερόμενα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κράτη - μέλη της Κοινότητας. Εκείνο, όμως, το οποίο λειτουργεί συμπληρωματικά προς το «Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης» (Κ.Π.Σ.) και το οποίο ενδιαφέρει άμεσα είναι οι κοινοτικές πρωτοβουλίες NOW & HORIZON, πρωτοβουλίες οι οποίες χρηματοδοτούνται φυσικά από το Ε.Κ.Τ.

I. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LEDA:

Το LEDA (Local Employment Development Action) είναι ένα πρόγραμμα έρευνα και δράσης για την τοπική ανάπτυξη και απασχόληση. Έχει στόχο να βοηθήσει τη Τοπική Αυτοδιοίκηση στην καταπολέμηση της ανεργίας και στην ανάπτυξη νέων δυνατοτήτων απασχόλησης με αξιοποίηση του τοπικού δυναμικού ανάπτυξης. Από το 1990 το πρόγραμμα αυτό ενισχύεται και από την δράση του SPEC, για το οποίο γίνεται λόγος παρακάτω.

II. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ERGO:

Το πρόγραμμα αυτό ξεκίνησε το 1988 και έχει στόχο την συλλογή και ανταλλαγή εμπειριών και πληροφοριών μεταξύ τοπικών, εθνικών και κοινοτικών εταίρων (τοπική αυτοδιοίκηση εκπαιδευτικοί οργανισμοί, ερευνητές, επιχειρηματίες, συνδικαλιστές, άνεργοι), προκειμένου να εντοπισθούν και να διαδοθούν οι αποτελεσματικότερες ενέργειες για την καταπολέμηση της μακροχρόνιας ανεργίας.

III. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ SPEC:

Το συγκεκριμένο αυτό πρόγραμμα αποσκοπεί στην προσφορά τεχνικής και οικονομικής βοήθειας σε άτομα, τοπικές επιχειρήσεις, περιφέρειες και παραμεθόριες περιοχές που προτίθενται να εφαρμόσουν καινοτομία στα σχέδια τους για

αντιμετώπιση της ανεργίας και να δημιουργήσουν νέες θέσεις απασχόλησης. Το πρόγραμμα αυτό, επίσης, συνεργάζεται με την «Διεθνή Ένωση Πόλεων και Τοπικών Αρχών» (IULA) και την «Υπηρεσία Σχεδιασμού Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης» (PDLR). Οι οργανισμοί αυτοί οργανώνουν ενημερωτικά συνέδρια για τις δημόσιες υπηρεσίες και την Τοπική Αυτοδιοίκηση της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ιρλανδίας.

IV. ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ELISE:

Το ELISE είναι ένα πρόγραμμα και δίκτυο συλλογής, επεξεργασίας και διάδοσης πληροφοριών για τις τοπικές πρωτοβουλίες ανάπτυξης και απασχόλησης.

Τα περισσότερα απ' τα προαναφερόμενα προγράμματα τα διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση για την πληροφόρηση, κυρίως σε θέματα Τοπικής Ανάπτυξης. Εκτός, όμως, απ' αυτά, υπάρχουν και κάποια άλλα σημαντικότερα προγράμματα στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής που αφορούν την ισότητα μεταχείρισης μεταξύ ανδρών και γυναικών, προγράμματα για άτομα με ειδικές ανάγκες, αλλά και αυτά που κατευθύνονται προς την καταπολέμηση της φτώχειας.

V. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΑΝΔΡΩΝ - ΓΥΝΑΙΚΩΝ:

Το θέμα της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών αποτελεί από τα σπουδαιότερα μελήματα Κοινωνικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Το πρώτο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα αφορά την προώθηση της ισότητας ευκαιριών των γυναικών (1982 - 1985), ενώ το δεύτερο (1986 - 1990) έχει σκοπό να παρακολουθήσει την εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων στα κράτη - μέλη. Πριν ακόμη λήξει το δεύτερο πρόγραμμα, εφαρμόστηκε ένα άλλο (1989) το οποίο έχει ως στόχο να αποτρέψει τις αρνητικές για την απασχόληση των γυναικών συνέπειες και να προβλέψει συγκεκριμένα συνοδευτικά μέτρα, ούτως ώστε να εξασφαλιστεί, ότι οι γυναίκες θα μπορέσουν να επωφεληθούν από τα θετικά αποτελέσματα που αναμένονται από την υλοποίηση της αγοράς.

VI. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ:

Το πρώτο πρόγραμμα δράσης για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των μειονεκτούντων ατόμων, θεσπίστηκε απ' το Συμβούλιο το 1981. Πέντε χρόνια αργότερα ιδρύθηκε μια τράπεζα και ένα δίκτυο πληροφοριών για τα προβλήματα των ατόμων αυτών, η οποία στα πλαίσια λειτουργίας του προγράμματος HELIOS, συμπληρώθηκε με την σύνταξη χρηστικών τεχνικών βοηθημάτων για άτομα με κινητικές οπτικές, ακουστικές, πνευματικές και επικοινωνιακές μειονεξίες. Την περίοδο 1988 - 1991 δημιουργήθηκε ένα δεύτερο πρόγραμμα (HELIOS II) το οποίο έθετε τη βάση για μια συνεκτική και σφαιρική πολιτική ένταξης και προώθησης της αυτόνομης διαβίωσης των μειονεκτούντων.

VII. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ:

Ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα κράτη της Κοινότητας από τα 1970 και έπειτα είναι οι δυσμενείς εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Οι εξελίξεις αυτές από το 1980 οδήγησαν στο φαινόμενο της ανεργίας και την εμφάνιση της φτώχειας στην Ευρώπη. Συνοπτικά, μπορούμε να δούμε ότι το πρώτο πρόγραμμα αυτού του κοινωνικού προβλήματος φώτισε το φαινόμενο και τις διαστάσεις του. Αυτό, είχε την ονομασία «Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Δράσης για την καταπολέμηση φτώχειας» (1975 - 1980). Μια πενταετία αργότερα ήρθε και το δεύτερο πρόγραμμα το οποίο αποσκοπούσε στην μελέτη των μηχανισμών που οδηγούν στην φτώχεια και στην ανάπτυξη στρατηγικών για την αντιμετώπιση της. Το ίσως σημαντικότερο πρόγραμμα ήταν το τρίτο κατά σειρά και είχε τον τίτλο: «Φτώχεια 3». Σκοπός αυτού, ήταν η κοινοτική δράση που θα έπρεπε να αναληφθεί για την οικονομική και κοινωνική ένταξη των λιγότερο ευνοημένων κοινωνικών ομάδων.

Αυτό που ενδιαφέρει, όμως, άμεσα όσον αφορά την κοινωνική διάσταση στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Πολιτικής είναι οι κοινοτικές πρωτοβουλίες οι οποίες χρηματοδοτούνται από το Κοινωνικό πλαίσιο στήριξης. Η σημασία αυτών είναι περισσότερο ποιοτική.

6. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ

Οι Κοινοτικές Πρωτοβουλίες που θα δούμε στη συνέχεια εντάσσονται σ' ένα ευρύτερο πλαίσιο προσπαθειών ενίσχυσης του κοινωνικού ιστού της κοινότητας και προβολής της κοινωνικής διάστασης της εσωτερικής Αγοράς μέσα από την επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού της Κοινότητας.

Η σημαντικότερη πρωτοβουλία που θα εξετάσουμε πιο κάτω έχει τον τίτλο: Κοινοτική Πρωτοβουλία «Απασχόληση». Η τελευταία, λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο σύγκλισης των «Πολιτικών Απασχόλησης» και καθορίζει τις δράσεις της κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτυγχάνεται η βελτίωση και αξιοποίηση των μηχανισμών λειτουργίας της αγοράς εργασίας, με στόχο την προώθηση σταθερών προοπτικών απασχόλησης.

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία «Απασχόληση» διαρθρώνεται με βάση τους παρακάτω 4 άξονες:

Άξονας Α: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ NOW

Σκοπός του άξονα NOW είναι η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών ανδρών και γυναικών σχετικά με τον προσανατολισμό, την κατάρτιση και την απασχόληση.

Ο βασικότερο στόχος του συγκεκριμένου άξονα είναι ο περιορισμός της ανεργίας των γυναικών και η βελτίωση της θέσης όσων είναι ήδη ενταγμένες στο εργατικό δυναμικό. Τέλος, ένας ακόμη στόχος είναι η ανάπτυξη καινοτόμων στρατηγικών, ώστε να ανταποκριθούν στις μεταβολές, στην οργάνωση της εργασίας και τις απαιτήσεις για θέσεις απασχόλησης, αποσκοπώντας παράλληλα, στη συμφιλίωση μεταξύ απασχόλησης και οικογενειακής ζωής.

Άξονας Β: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ HORIZON

Σκοπός του άξονα HORIZON είναι η βελτίωση της δυνατότητας πρόσβασης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη αγορά εργασίας και η προώθηση σταθερών προοπτικών απασχόλησης τους.

Η αναβάθμιση των δυνατοτήτων απασχόλησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες στη αγορά εργασίας αποτελεί έναν απ' τους σπουδαιότερους στόχους του άξονα αυτού. Επίσης, ως στόχος θεωρείται και η ανάπτυξη νέων στρατηγικών για την κατάρτιση, του προσανατολισμού και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες των κοινωνικών ομάδων που χρειάζονται ειδική βοήθεια.

Άξονας Γ: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ YOUTHSTART

Η διευκόλυνση της ένταξης στην αγορά εργασίας νέων ηλικίας 16 έως 24 ετών, που δεν διαθέτουν βασικά επαγγελματικά προσόντα, αποτελεί τον σκοπό του άξονα YOUTHSTART.

Η Κοινοτική αυτή «Απασχόληση» έχει δύο βασικούς στόχους. Ο πρώτος αφορά την βελτίωση της παρεχόμενης κατάρτισης, την αύξηση των ευκαιριών απασχόλησης και της δυνατότητας αυτοαπασχόλησης των νέων, ειδικότερα όσων δεν διαθέτουν βασικά επαγγελματικά προσόντα. Ο δεύτερος στόχος είναι η συμβολή στην ανάπτυξη και εφαρμογή ποιοτικών και αποτελεσματικών συστημάτων επαγγελματικού προσανατολισμού, προκατάρτισης, κατάρτισης, συμβουλευτικής, πληροφόρησης και απασχόλησης για τους νέους.

Άξονας Δ: ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ INTEGRA

Ο άξονας INTEGRA αποσκοπεί στη βελτίωση της πρόσβασης στην αγορά εργασίας και της δυνατότητας απασχόλησης των πιο ευάλωτων κοινωνικών ομάδων που είναι αποκλεισμένοι ή κινδυνεύουν να αποκλειστούν.

Η βελτίωση των δυνατοτήτων απασχόλησης, όπως προείπαμε των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων στην αγορά εργασίας, αποτελεί τον βασικό στόχο του INTEGRA. Ένας ακόμη σπουδαίος στόχος, όμως, είναι και η ανάπτυξη νέων στρατηγικών για την κατάρτιση, τον προσανατολισμό και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης οι οποίες θα ανταποκρίνονται στις διαφορετικές ανάγκες των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων ιδιαίτερα αυτών που κατοικούν σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές.

Οι ενέργειες του άξονα αυτού αφορούν αποκλειστικά τους Έλληνες Μετανάστες - Επαναπατριζόμενους - Πρόσφυγες κατά ποσοστό 54% και κάποιες άλλες κοινωνικές ομάδες (π.χ. φυλακισμένοι, ανήλικοι, άτομα εξαρτημένα από ναρκωτικές ουσίες, άνεργους κ.λ.π.) σε ποσοστό 46%.

Είδαμε, λοιπόν, συνοπτικά πιο πάνω κάποιες σπουδαίες κοινοτικές πρωτοβουλίες «Απασχόλησης», απ' τις οποίες οι Δήμοι σήμερα στη χώρα μας αξιοποιούν κυρίως τις δύο πρώτες. Δηλαδή, οι άξονες NOW και HORIZON θεωρούνται απ' τους σημαντικότερους για την κοινωνική πολιτική της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επίσης, θα πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα ότι οι άξονες αυτοί, αφορούν την χρονική περίοδο 1996 - 1999. Στη συνέχεια, όμως, τίθεται το ερώτημα αν αυτά τα Κοινοτικά Προγράμματα και οι πρωτοβουλίες «Απασχόλησης» έχουν τελικά κάποια σημασία για την Αυτοδιοίκηση στο τοπικό επίπεδο.

7. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Παρατηρώντας κανείς τα παραπάνω προγράμματα και τις πρωτοβουλίες «Απασχόλησης», θα πρέπει να αναρωτηθεί κατά πόσο οι Δήμοι σήμερα στην Ελλάδα τα αξιοποιούν στα πλαίσια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επίσης, γεννάται και ένα πρόσθετο ερώτημα που αφορά την σημασία που έχουν οι δύο κυρίως άξονες των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών «Απασχόληση» NOW και HORIZON.

Οι Κοινοτικές πρωτοβουλίες NOW και HORIZON, τις οποίες και αξιοποιούν οι περισσότεροι Δήμοι στην Ελλάδα, αποτέλεσαν για την Τ.Α. την πρώτη ουσιαστική ευκαιρία εξασφάλισης χρηματοδοτικών πόρων για μια ευρύτερη δραστηριοποίηση στον κοινωνικό τομέα. Μια δραστηριοποίηση πέρα από τα παραδοσιακά προγράμματα του Ε.Κ.Τ. και τις μεμονωμένες εφαρμογές των προγραμμάτων της φτώχειας. Επίσης, για πρώτη φορά δίνεται η ευκαιρία σε φορείς της Τ.Α., εκτός των Δήμων των πολεοδομικών συγκροτημάτων Αθηνών και Θεσ/νίκης, να αναλάβουν ολοκληρωμένες δράσεις στον κοινωνικό τομέα. Η συμμετοχή των φορέων της Τ.Α. από την περιφέρεια στα προγράμματα αυτά είναι πρωτόγνωρη.

Για πρώτη φορά μέχρι σήμερα η Αυτοδιοίκηση συνεργάστηκε σε τόσο μεγάλο βαθμό με φορείς του Δημοσίου Τομέα, Τοπικούς Συλλόγους, συλλόγους ατόμων με ειδικές ανάγκες, ειδικά ιδρύματα κ.α. Η συνεργασία αυτή αποτελεί το πρώτο ουσιαστικό βήμα για τη δημιουργία δικτύων άσκησης κοινωνικής πολιτικής στο τοπικό επίπεδο.

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι εκτός από τα προγράμματα που ήδη αναφέρθηκαν υπάρχουν και υλοποιούνται σε διάφορους Δήμους της χώρας και κάποια άλλα Ευρωπαϊκά Προγράμματα όπως Ανταλλαγές Νέων (YOUTH FOR EUROPE), Γειτονίες σε κρίση κ.α.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΟΡΟΛΟΓΙΑ

Κατά τη διάρκεια ανάγνωσης της εργασίας θα συναντήσουμε λέξεις που ίσως συγχέονται μεταξύ τους. Για το λόγο αυτό, παραθέτουμε κάποιους σύντομους ορισμούς λέξεων προς εξυπηρέτηση κυρίως του αναγνώστη.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

Με το όρο Μετανάστευση νοείται η ατομική ή ομαδική εγκατάλειψη μιας χώρας για εγκατάσταση σε άλλη. Με άλλα λόγια μετανάστευση σημαίνει μετοικεσία ή ξενιτεμός.

ΜΕΤΟΙΚΕΣΙΑ

Μετοικεσία είναι η έξοδος, η μετανάστευση σε άλλη χώρα.

ΑΠΟΔΗΜΙΑ

Είναι η αναχώρηση από την πατρίδα και η διαμονή σε ξένο τόπο.

ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ

Ο Πρόσφυγας είναι πρόσωπο που υποχρεώνεται, κάτω από πιεστικές καταστάσεις να εγκαταλείψει το τόπο διαμονής του και να καταφύγει κάπου αλλού.

ΕΚΠΑΤΡΙΣΜΟΣ

Λέγοντας εκπατρισμό, εννοούμε την απομάκρυνση από την πατρίδα, τον ξενιτεμό.

ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗ

Η παλιννόστηση είναι η επιστροφή στην πατρίδα, ο επαναπατρισμός.

ΠΟΛΙΤΟΓΡΑΦΗΣΗ

Είναι η απόκτηση της ιθαγένειας μιας πολιτείας από αλλοδαπό.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ – ΙΘΑΓΕΝΗΣ

Ο Ιθαγενής είναι πρόσωπο καταγόμενο από την ίδια χώρα όπου μόνιμα κατοικεί. Ο ιθαγενής μπορεί επίσης να χαρακτηριστεί και ως ντόπιος, γηγενής ή ακόμα και ως επιχώριος. Τέλος, η ιθαγένεια είναι σαφώς η ιδιότητα του ιθαγενούς.

ΥΠΗΚΟΟΣ – ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ

Ο Υπήκοος είναι πολίτης υποκείμενος στην εξουσία κράτους ή ηγεμόνα. Η ιδιότητα του υπηκόου, του πολίτη μιας χώρας αποτελεί την έννοια της υπηκοότητας.

ΑΛΛΟΔΑΠΟΣ

Ο καταγόμενος από ξένο τόπο, ο υπήκοος ξένου κράτους, ο αλλογενής, ο αλλοεθνής, ο αλλόφυλος, αποτελούν την έννοια του όρου Αλλοδαπός.

ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ – ΟΜΟΓΕΝΗΣ

Ομογενής είναι αυτός που προέρχεται από το ίδιο γένος, αυτός ο οποίος ανήκει στην ίδια εθνότητα. Η προέλευση, λοιπόν, από το ίδιο γένος, από την ίδια κοινότητα καταγωγής είναι η ομογένεια.

Για τους περισσότερους από τους παραπάνω ορισμούς, υπάρχει στην συνέχεια εκτενέστερη ανάλυση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ -ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗΣ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Στην ενότητα αυτή παρατίθενται γενικά στοιχεία της μετανάστευσης – παλιννόστησης του ελληνικού πληθυσμού. Ερευνώντας δηλαδή τα αίτια της ελληνικής μετανάστευσης, τα κύρια ρεύματά της και οι επιδράσεις που προέκυψαν στην ελληνική κοινωνία.

Πριν προχωρήσουμε, είναι απαραίτητο να γίνουν και δύο διευκρινήσεις σχετικά με την ορολογία. Η πρώτη αφορά τη χρήση της λέξης παλιννόστηση. Η λέξη «παλιννοστούντες» ή «επαναπατρισμός» αφορά μετανάστες που βρίσκονται στην διαδικασία της επιστροφής, ενώ η λέξη παλιννοστήσαντες (ή επαναπατρισθέντες ή «παλιννοστέεις») αφορά άτομα που έχουν ήδη επιστρέψει και παραμένουν στη χώρα καταγωγής. Η δεύτερη, αφορά τη χρήση των λέξεων «μετανάστης» και «απόδημος». Χρησιμοποιούμε τη λέξη «μετανάστες» διότι στην εργασία μας ασχολούμαστε με τους κλασικούς μετανάστες εργάτες, και όχι με τους πολιτικούς πρόσφυγες, φοιτητές εξωτερικού κλπ., έτσι ώστε να χρησιμοποιούμε το γενικότερο όρο «απόδημος», ο οποίος καλύπτει κατά τη γνώμη μας τις διάφορες κατηγορίες.

Με τον όρο μετανάστευση¹ νοείται η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου. Ως συνεχής προσώπων από και προς μια περιοχή, η μετανάστευση είναι μια από τις τρεις δημογραφικές διαδικασίες. Είναι η διαδικασία εκείνη που συνεπάγεται τη μηχανική ή τεχνική ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού.

Ως χαρακτηριστική κίνηση προσώπων, η μετανάστευση είναι ένα από τα κύρια είδη της γεωγραφικής κινητικότητας (μετανάστευση, περιήγηση, μετοικεσία, ημερήσια παλινδρομη μετακίνηση).

Λέγοντας γεωγραφική κινητικότητα εννοούμε τη μεταβολή θέσης (στο γεωγραφικό) χώρο, (ή με άλλη διατύπωση κάθε είδος αυτόβουλης μετακίνησης ή επιβαλλόμενης μετατόπισης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου από ένα τόπο σε άλλο). Η παραπάνω μετακίνηση (αυτόβουλη ή επιβαλλόμενη) επιφέρει ορισμένα κοινωνικά προβλήματα και ανακατατάξεις τόσο στον τόπο προέλευσης, όσο και στον τόπο εγκατάστασης των μεταναστών, καθώς διαταράσσει την κοινωνική ισορροπία, καθιστώντας τους επιρρεπείς σε μεταβολές της κοινωνικής δομής.

Έτσι αναγνωρίζεται παγκοσμίως ότι η μετανάστευση αποτελεί οξύ κοινωνικό πρόβλημα.

Όνειρο όμως του κάθε μετανάστη είναι η επιστροφή του (σε κάποια στιγμή) στην πατρίδα του. Η επιστροφή στην πατρίδα του ονομάζεται επαναπατρισμός ή παλιννόστηση.

¹ Βλ. Δδ. ΤΣΑΟΥΣΗ, «Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ» (ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ), ΑΘΗΝΑ 1991, ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTEMBERG. τ. 5-10, ορισμός μετανάστευσης, σελ. 238.

Έτσι η χώρα προέλευσης του κάθε μετανάστη, για την όσο το δυνατό ομαλότερη επανένταξη και ενσωμάτωσή του πίσω στην πατρίδα. Αυτό επιτυγχάνεται με την μεθόδευση του ομαλού επαναπατρισμού των μεταναστών και την επιθυμητή κατεύθυνσή τους σε τόπους όπου θα εξασφαλιστεί η ισορροπία στην αγορά εργασίας με αποτέλεσμα το όφελος τόσο για την κοινωνία όσο και για τους ίδιους τους παλιννοστούντες.

2. ΑΙΤΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Εξετάζοντας το φαινόμενο της ελληνικής μετανάστευσης διαχρονικά, διακρίνουμε τρία είδη μετανάστευσης :

Α. Την αγροτική μετανάστευση της αρχαιότητας, ο οποία ήταν αποτέλεσμα δημογραφικών πιέσεων στις πόλεις και είχε σαν στόχο την αναζήτηση και κατάκτηση εδαφών στο εξωτερικό.

Β. Την εμπορική μετανάστευση, η οποία αποσκοπούσε στην πραγματοποίηση εμπορικών ανταλλαγών σε διάφορες χώρες και πόλεις της Ευρώπης, των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής. Αυτό το είδος μετανάστευσης χρονολογείται από το Μεσαίωνα μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα.

Γ. Τη βιομηχανική μετανάστευση, ή την μετανάστευση του εργατικού δυναμικού, η οποία είχε σαν αφετηρία τις αναπτυγμένες χώρες της Δύσης. Η βιομηχανική μετανάστευση ξεκίνησε στα τέλη του 19ου αιώνα και συνεχίστηκε μέχρι τη δεκαετία του '70.

Σαν ένα είδος μετανάστευσης, μπορούμε να διακρίνουμε την μετανάστευση των επιστημόνων και των καλλιτεχνών και την φοιτητική μετανάστευση που τα τελευταία χρόνια έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις.

Τα αίτια της ελληνικής μετανάστευσης κατά τον 20ο αιώνα ήταν ουσιαστικά οικονομικά και εντοπίζονται κυρίως στο διαφορετικό στάδιο βιομηχανικής ανάπτυξης των χωρών καταγωγής και προέλευσης. Δηλαδή στην έλλειψη καλλιεργήσιμης γης, την υποαπασχόληση και τα χαμηλά ημερομίσθια στην χώρα μας σε σύγκριση με τις αναπτυγμένες χώρες υποδοχής.

Παρατηρούμε όμως και αξίζει να σημειωθεί ότι διάφοροι μελετητές δίνουν ξεχωριστή βαρύτητα στους παραπάνω παράγοντες ανάλογα και με το ρεύμα της μετανάστευσης. Δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στα διαφορετικά επίπεδα απασχόλησης παρά στις διαφορές ημερομισθίων που έτσι κι αλλιώς ήταν τεράστιες. Άλλοι ερευνητές δίνουν περισσότερη σημασία στα σχετικά παρά στα απόλυτα επίπεδα των συντελεστών, π.χ. στην υποαπασχόληση και όχι στην ανεργία, στο «σύνδρομο της φτώχειας» και όχι στο κατά κεφαλή εισόδημα, στην προέλευση από πεδινές και όχι από ορεινές περιοχές σαν αιτιολογικούς παράγοντες της ελληνικής μετανάστευσης.

Τέλος πιθανολογείται ότι οι διάφοροι παράγοντες επέδρασαν διαφορετικά ανάλογα με το ρεύμα της μετανάστευσης. Οι αγροτικοί συντελεστές επηρέασαν περισσότερο την πρωτοποριακή παρά την μεταπολεμική μετανάστευση, η οποία ακολουθήθηκε στις διαδικασίες της οικονομικής ανάπτυξης και αστικοποίησης.

Οι παραπάνω παράγοντες (π.χ. ανεργία, χαμηλά ημερομίσθια κλπ.) δεν επέδρασαν μεμονωμένα στη μετανάστευση. Αναφέρεται επίσης και μια σειρά άλλων γεγονότων και παραγόντων που οδήγησαν σε δημογραφικές πιέσεις και επηρέασαν την ελληνική αγορά εργασίας και την κατανομή της γης. Ειδικότερα αναφέρουμε :

1. Οι ανισότητες μεταξύ περιφέρειας και αστικών κέντρων που συνέβαλαν στην αστικοποίηση,
2. Οι περιπτώσεις μαζικής αναγκαστικής παλιννόστησης, όπως αυτή του 1922,
3. Ο εμφύλιος πόλεμος που συνέβαλε στην συγκέντρωση πληθυσμών στα αστικά κέντρα,
4. Η ίδια η μετανάστευση με τα καταναλωτικά πρότυπα που προκάλεσε και αυτοτροφοδότησε την εσωτερική και εξωτερική μετανάστευση (αστικοποίηση),
5. Η έλλειψη μιας αγροτικής και βιομηχανικής πολιτικής να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την απορρόφηση και συγκράτηση του εργατικού δυναμικού στον τόπο της πρώτης ή της δεύτερης κατοικίας,
6. Οι οικονομικοί παράγοντες έλξης των χωρών υποδοχής που λειτούργησαν κατά τη διάρκεια της ελληνικής μετανάστευσης.

Αναμφισβήτητα, οι οικονομικοί παράγοντες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ελληνική μετανάστευση του 20ου αιώνα, καθώς επίσης και διάφορα πολιτικά γεγονότα. Στην περίπτωση της ελληνικής μετανάστευσης, διακρίνονται τρία είδη πολιτικής μετανάστευσης. Οι δύο πρώτες κατηγορίες ήταν συνάρτηση «εσωτερικών» κρίσεων και περιλαμβάνουν τις δύο δικτατορίες (1936-1940 και 1967-1974) και την περίοδο του εμφυλίου πολέμου (1946-1949).

Δηλαδή την περίοδο 1967-1974, ένας σημαντικός αριθμός ελλήνων εγκατέλειψε την Ελλάδα και εγκαταστάθηκε στην Σουηδία, τη Γερμανία, τον Καναδά, τις ΗΠΑ και σε άλλες χώρες, ενώ κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου 1946-1949, περίπου 100.000 πρόσφυγες κατέφυγαν στις Ανατολικές Χώρες.

Η τρίτη κατηγορία, είναι αποτέλεσμα πολιτικών γεγονότων σε τρίτες χώρες (π.χ. επαναστάσεις, κινήματα ανεξαρτησίας, εθνικιστικά κινήματα κ.α.) τα οποία εξανάγκασαν έναν άγνωστο αριθμό ομογενών να καταφύγουν στις Δυτικές Χώρες. Παρότι οι χώρες υποδοχής δεν κατέγραψαν ως «έλληνες μετανάστες» αυτούς τους ομογενείς, ωστόσο αποτελούν σήμερα σημαντική πηγή επαναπατρισθέντων.

Ουσιαστικά, δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχει μια απόλυτη διαχωριστική γραμμή μεταξύ «οικονομικών» και «πολιτικών» αιτιών της ελληνικής μετανάστευσης. Σε μικροκοινωνιολογικό επίπεδο, ένας μετανάστης μπορεί να δηλώσει, ότι εγκατέλειψε τη χώρα του για οικονομικούς λόγους, ενώ στην ουσία μεταναστεύει διότι σαν οπαδός μιας

συγκεκριμένης παράταξης δεν είναι δυνατόν να σταδιοδρομήσει στη χώρα του. Σε μακροκοινωνιολογικό επίπεδο, αντίστροφα, τα λεγόμενα πολιτικά γεγονότα και οι συνέπειές τους εξυπηρετούν τα οικονομικά συμφέροντα της κατεστημένης τάξης. Άρα, τα πραγματικά αίτια της μετανάστευσης είναι «οικονομικά», ανεξάρτητα απ' τις δηλώσεις των ίδιων των μεταναστών.

3. ΚΥΡΙΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ

Κατά την περίοδο 1821-1985, περίπου δύο εκατομμύρια έλληνες εγκατέλειψαν τη χώρα τους και εγκαταστάθηκαν στο εξωτερικό. Ο αριθμός αυτός, όμως, αποτελεί υποεκτίμηση του πραγματικού μεγέθους. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον αριθμό δεν περιλαμβάνονται και δύο άλλες κατηγορίες ελλήνων :

1. Οι παράνομοι μετανάστες,
2. Οι ομογενείς από τρίτες χώρες.

Από τα τέλη του 19ου αιώνα μέχρι το 1973, σημειώθηκαν δύο βασικά ρεύματα μετανάστευσης :

1. Το πρωτοποριακό (1880-1920),
2. Το «μεταπολεμικό» (δεκαετία 1950 – δεκαετία 1970)

Στο πρωτοποριακό ρεύμα περίπου 500.000 έλληνες κατέφυγαν στις υπερπόντιες χώρες και κυρίως (95%) στις Η.Π.Α. Την περίοδο 1916-1917 ένα μικρό ρεύμα μετανάστευσης κατέφυγε προς τη Γαλλία.

Μεσοπολεμικά δεν σημειώθηκαν μεγάλα ρεύματα μετανάστευσης, λόγω των περιοριστικών αναλογιών των Η.Π.Α., αλλά και της οικονομικής ύφεσης του 1929 που οδήγησε στην «αποδιοργάνωση των διεθνών οικονομικών σχέσεων».

Μεταπολεμικά, λαμβάνουν χώρα δύο άλλες μετακινήσεις. Η πρώτη αφορά την εξορία και την αναγκαστική προσφυγή 100.000 ελλήνων που κατέφυγαν στις Ανατολικές Χώρες. Η δεύτερη αφορά την μετανάστευση 70.000 «Γερμανόπληκτων» και «Ανταρτόπληκτων» προς τις Η.Π.Α., την Αυστραλία και τον Καναδά.

Το μεγαλύτερο, όμως, σε όγκο ήταν το μεταπολεμικό ενδοευρωπαϊκό ρεύμα μετανάστευσης. Κατά την περίοδο 1955-1977, μετανάστευσαν 1.236.000 έλληνες, όπου το 50% εγκαταστάθηκε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας (ΟΔΓ), ενώ το ποσοστό των υπολοίπων απορροφήθηκε από τις υπερπόντιες χώρες (Η.Π.Α., Αυστραλία, Καναδάς, Λατινική Αμερική). Η μεταπολεμική μετανάστευση θα ήταν δυνατόν να κατανεμηθεί σε 5 δευτερεύουσες φάσεις :

1. Πρώτη φάση (1955-'59). Υπερισχύει η υπερπόντια μετανάστευση, αλλά υπάρχει και μία σημαντική μετακίνηση προς το Βέλγιο.
2. Δεύτερη φάση (1960-'66). Υπερισχύει η μετανάστευση προς τη Δυτική Ευρώπη (Ο.Δ.Γ.).
3. Τρίτη φάση (1967-'68). Υπερισχύει η μετανάστευση προς τις υπερπόντιες χώρες.

4. Τέταρτη φάση (1969-'73). Σημειώνεται άνοδος μετανάστευσης προς τις Δυτικοευρωπαϊκές χώρες.
5. Πέμπτη φάση (1973-'77). Παρατηρείται εξισορρόπηση στα ρεύματα προς τις υπερπόντιες και ευρωπαϊκές χώρες, μειώνεται η γενικότερη μεταναστευτική κίνηση και εμφανίζεται μία υπεροχή της παλιννόστησης, η οποία συνεχίζεται μέχρι το 1988 (έναρξη ελεύθερης διακίνησης εργαζομένων).

Στην παραπάνω κατηγοριοποίηση αγνοείται μία σημαντική κατηγορία μεταναστών προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής (Αραβία, Ιράκ, Λιβύη). Η έξαρσή της συμπίπτει με την περίοδο 1' 975-1980 και τις οικοδομικές ανάγκες των πετρελαιοπαραγωγών χωρών. Οι μετανάστες προς τις χώρες αυτές διαφοροποιούνται από τους κλασικούς «εργάτες – αγρότες» μετανάστες, ως προς τους στόλους, την επαγγελματική κατάρτιση, του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας, την εθνικότητα του εργοδότη, τα προσωπικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν και γενικότερα τις προοπτικές εγκατάστασης και ενσωμάτωσης στις χώρες υποδοχής.

4. ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Σε μακροκοινωνιολογικό και μικροκοινωνιολογικό επίπεδο, έχουν πραγματοποιηθεί πολλές μελέτες, με αντικείμενο τις συνθήκες και τα αίτια της παλιννόστησης. Όσον αφορά το μακροκοινωνιολογικό επίπεδο, παρατηρούμε ότι πολλές φορές τα αποτελέσματα δεν συμβαδίζουν απόλυτα με τις θεωρητικές προσδοκίες. Π.χ., η παλιννόστηση των ελλήνων (1970-1977) συνδεόταν με υψηλά ποσοστά εξαρτημένης εργασίας και εργοδοτών, με χαμηλά ποσοστά εργαζομένων για δικό του λογαριασμό, με εντατική οικοδομική δραστηριότητα και με υψηλά ποσοστά εργαζομένων στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα. Δεν διαπιστώνουμε καμία συσχέτιση μεταξύ παλιννόστησης και του επιπέδου ανεργίας και υποαπασχόλησης των νομών. Παρατηρούμε όμως μια τάση για τους παλιννοστούντες από την Ο.Δ.Γ. να εγκαθίστανται σε περιοχές με χαμηλά επίπεδα ανδρικής ανεργίας και υποαπασχόλησης, οπότε συμπεραίνουμε ότι η παλιννόστηση συνδέεται γενικά με παράγοντες που συναρτώνται με την αστικοποίηση, αλλά η σχέση αυτή εξαρτάται και από την χώρα προέλευσης των παλιννοστούντων.

Θεωρούμε απαραίτητο, ότι θα πρέπει να γίνει αναφορά και στα παρεμβατικά προγράμματα παλιννόστησης των χωρών υποδοχής και αποστολής. Τέτοια προγράμματα συνιστώνται στην καθιέρωση χρηματικών, οικονομικών και άλλων κινήτρων για την ενθάρρυνση και προσέλκυση των παλιννοστούντων, ασχέτως αν δεν επιφέρουν τα προσδοκούμενα αποτελέσματα και ενθάρρυναν περισσότερο την παλιννόστηση άσχετων με το πρόγραμμα εθνικοτήτων και ατόμων (π.χ. ενεργών μεταναστών). Παρόμοια είναι και τα αποτελέσματα των χωρών αποστολής, όπου δεν διαπιστώνουμε καμία σχέση μεταξύ της εφαρμογής προγράμματος κινήτρων προσέλκυσης και των διακυμάνσεων της πραγματικής παλιννόστησης. Επιπλέον, οι ίδιοι οι παλιννοστήσαντες δεν αναφέρθηκαν καθόλου στα οικονομικά κίνητρα της κυβέρνησης για να αιτιολογήσουν την παλιννόστησή τους. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι τα οικονομικά κίνητρα πιθανόν να μην έχουν απήχηση σε μετανάστες που έχουν σαν χώρα προέλευσή τους τις ανεπτυγμένες χώρες (π.χ. Η.Π.Α. – Καναδάς). Πέραν όμως από αυτό, τα μέτρα δεν εξασφάλιζαν μακροχρόνια την απασχόληση και τη απορρόφηση των παλιννοστούντων.

Σε μικροκοινωνιολογικό επίπεδο έχουν πραγματοποιηθεί πολυάριθμες έρευνες που έχουν σαν αντικείμενο και τους «λόγους» παλιννόστησης των παλιννοστούντων. Οι έρευνες στον ελλαδικό χώρο (επικεντρώνονται στους παλιννοστούντες της Ο.Δ.Γ.), καταλήγουν στο ίδιο συμπέρασμα. Σε αντίθεση με την μετανάστευση, στην παλιννόστηση κυριαρχούν οι «μη -

οικονομικοί» λόγοι, όπως η μέριμνα για την εκπαίδευση και ταυτότητα των παιδιών, η υγεία των μεταναστών, οι υποχρεώσεις απέναντι στους συγγενείς κλπ.

Παρόλο που σε μικροκοινωνιολογικό επίπεδο επικρατούν οι οικονομικοί λόγοι, είναι πιθανό οι οικονομικοί λόγοι να αναδειχθούν ως σημαντικότεροι σε περιόδους οικονομικής ύφεσης στις χώρες υποδοχής ή οικονομικής ανάκαμψης στις χώρες αποστολής.

Ρεύματα Παλιννόστησης και Επαναπατριsmού

Κατά τον 20ο αιώνα έχουν σημειωθεί διάφορα ρεύματα παλιννόστησης και επαναπατριsmού. Σ' αυτά συγκαταλέγονται :

- α. Ο επαναπατριsmός αγνώστου αλλά σημαντικού αριθμού ελλήνων από τις χώρες της Αν. Ευρώπης μετά την επικράτηση της κομμουνιστικής επανάστασης.
- β. Ο μαζικός επαναπατριsmός ομογενών μετά την Μικρασιατική καταστροφή του 1922.
- γ. Η παλιννόστηση μεταναστών από τις υπερπόντιες χώρες στις αρχές του αιώνα (1908-1921), καθώς επίσης και μετά την οικονομική κρίση του 1929.
- δ. Ο επαναπατριsmός ομογενών από την Αίγυπτο μετά την επανάσταση του Νασέρ, καθώς επίσης και από την Κων/πολη, μετά τα επεισόδια του 1955 και 1964.
- ε. Ο επαναπατριsmός πολιτικών προσφύγων από τις Αν. Χώρες, ειδικά μετά την μεταπολίτευση του 1974.
- στ. Η σταδιακή παλιννόστηση κυρίως μεταπολεμικών μεταναστών μετά την οικονομική κρίση του 1973.

Τα παραπάνω αντιπροσωπεύουν την συνολική παλιννόστηση και όχι την καθαρή, που είναι η διαφορά μεταξύ της συνολικής μετανάστευσης και της συνολικής παλιννόστησης σε μια συγκεκριμένη περίοδο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των παλιννοστούντων.

Αναφέρουμε επιγραμματικά :

- Χώρα προέλευσης των παλιννοστούντων
- Ηλικία και φύλο παλιννοστούντων
- Οικονομική δραστηριότητα και επαγγέλματα παλιννοστούντων
- Αστικότητα και τόπος εγκατάστασης των παλιννοστούντων
- Επαναπατριsmθέντες πολιτικοί πρόσφυγες.

5. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

5.1. Η Γυναικεία Συμμετοχή στην Μετανάστευση

Ο ρόλος της γυναίκας στην μεταναστευτική διαδικασία, κυρίως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτός. Συχνά η θέση και ο ρόλος της μετανάστριας αναλύεται από την σκοπιά της διατήρησης και «ανάπτυξης» της μεταναστευτικής οικογένειας. Τελευταία, άρχισε να δίνεται περισσότερη προσοχή στην συμμετοχή της γυναίκας μετανάστριας στην οικονομία των χωρών υποδοχής μέσω της εργασίας της, στην πιο σκληρή και καλοπληρωμένη δουλειά, σε τομείς που δεν θα πήγαινε καλά ο γηγενής πληθυσμός. Άλλος τρόπος ανάλυσης, ασχολείται με ερωτήματα σχετικά με την δυνατότητα προσαρμογής της μετανάστριας στον καινούργιο τρόπο ζωής στη χώρα υποδοχής με την πιθανή ρήξη και τα προβλήματα που δημιουργούνται σαν αποτέλεσμα των διαφορετικών αξιών, καθώς και με ερωτήματα σχετικά με την ισότητα, ανάπτυξη και κοινωνική άνοδο της μετανάστριας σε σχέση με τον ντόπιο πληθυσμό.

Σημαντικά είναι και τα ερωτήματα σχετικά με το ρόλο και τη θέση της γυναίκας μετανάστριας στην οικονομική διαδικασία της χώρας αποστολής. Αναφέρονται τόσο στις γυναίκες που μένουν στη χώρα τους, ο άνδρας τους μεταναστεύει, όσο και σ' αυτές που γυρίζουν στην πατρίδα τους μετά από μία περίοδο μετανάστευσης.

Πρέπει όμως να υπογραμμίσουμε, ότι παρόλο το ενδιαφέρον σε ερωτήματα σχετικά με τη συμμετοχή των γυναικών στη μεταναστευτική διαδικασία, είναι πολύ λίγες οι έρευνες που μας δίνουν τις μακροχρόνιες επιδράσεις της μετανάστευσης στο ρόλο και στη θέση της μετανάστριας στην οικογένεια, στην κοινωνία και στην οικονομία καθώς και την επίδραση των γυναικών αυτών στην ανατροφή της δεύτερης γενιάς μεταναστών.

Η μελέτη της επίδρασης της μετανάστευσης και παλιννόστησης στο άτομο και στη θέση του στο κοινωνικό σύνολο απαιτεί μία συστηματική προσέγγιση, όπου το άτομο, ως ένα δυναμικό σύστημα βρίσκεται σε διαρκή οργανική σχέση με άλλα συστήματα όπως η οικονομία, η οικογένεια, η απασχόληση κ.α., που αλληλεπιδρούν και αλληλοεπηρεάζονται καθοριστικά.

Έτσι, ένας αριθμός συστημάτων και υποσυστημάτων όπως ο εργασιακός κόσμος, η εκπαίδευση, η οικογένεια, η οικονομία, η μεταναστευτική πολιτική κ.α. επηρεάζουν και επηρεάζονται από τα φαινόμενα της μετανάστευσης και παλιννόστησης.

Για να μελετήσουμε λοιπόν την επίδραση της μετανάστευσης στο σύστημα άνθρωπος, θα πρέπει να διερευνήσουμε αυτή την επίδραση από τη σκοπιά του ατόμου σαν άτομο και σαν μέλος ομάδας κοινωνικού συνόλου σε σχέση με τις διαδικασίες στην προ-μεταναστευτική,

μεταναστευτική, και μετα-μεταναστευτική πραγματικότητα, θα πρέπει να μελετήσουμε τις εμπειρίες των καταστάσεων, τις δικές τους απόψεις, για να συλλάβουμε το μέγεθος και το βάθος της σημασίας που είχε για το άτομο η κάθε διαδικασία, η κάθε εμπειρία.

Επιπλέον, η κατάσταση της μετανάστριας πρέπει να μελετηθεί στα πλαίσια της τριπλής της ιδιότητας για τη θέση της στην εργατική τάξη, το φύλο της και την εθνικότητά της. Μέσα από την αλληλεπίδραση των τριών αυτών επιπέδων μειονότητας θα μπορέσουμε να προσδιορίσουμε επακριβώς τις επιπτώσεις για τη θέση και το ρόλο της γυναίκας στη διαδικασία της μετανάστευσης και θα μπορέσουμε να καταλάβουμε αν και κατά πόσο η μετανάστευση είναι διαδικασία χειραφέτησης ή παλινδρόμησης για τη γυναίκα.

Φυσικά, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι ο κύριος λόγος της μετανάστευσης των ανδρών είναι ο οικονομικός, είναι η διαφορά μισθών και ημερομισθίων, η δυνατότητα απασχόλησης και το υψηλότερο επίπεδο ζωής που ωθούν τους άνδρες να μεταναστεύσουν.

Αλλά ποιοι είναι οι λόγοι που ωθούν τη γυναίκα να συμμετέχει στην μετανάστευση και κατά πόσο διαφέρουν από τους προαναφερόμενους για τους άνδρες τους ή τις οικογένειές τους γενικά, ή για να παντρευτούν. Όμως δεν θα ήταν σωστό να ερμηνεύσουμε και να συμπεραίνουμε ότι οι γυναίκες δεν μεταναστεύουν για οικονομικούς λόγους. Τόσο ο γάμος με μετανάστη όσο και η απόφαση να ακολουθήσει το σύζυγο θα μπορούσαν κατά τη γνώμη μας να ερμηνευτούν σαν λόγοι που στόχο έχουν την οικονομική καλύτευση τόσο της γυναίκας σαν άτομο, όσο και της οικογένειάς της. Επομένως, η μετανάστευση είναι προσδιορισμένη όχι τόσο από τα κίνητρα, αλλά από τις κοινωνικές συνθήκες τόσο στις χώρες αποστολής, όσο και στις χώρες υποδοχής μεταναστών.

Εμείς υποστηρίζουμε ότι η γυναικεία μετανάστευση παρουσιάζει σοβαρές ιδιαιτερότητες και επιδρά διαφορετικά στο ρόλο και στη θέση της γυναίκας στη μεταναστευτική διαδικασία. Η θέση μας αυτή στηρίζεται στην άποψη ότι κάθε τι που θεωρείται προσωπικό και γυναικείο είναι και πολιτικό και κοινωνικό. Το γεγονός ότι μία γυναίκα που χωρίζει ή που δεν κάνει παιδιά αναγκάζεται να φύγει από μία ανδροκρατούμενη και περιοριστική κοινωνία δεν είναι μόνο προσωπικό θέμα της γυναίκας αυτής, αλλά είναι κοινωνικό και οικονομικό θέμα. Η γυναικεία καταπίεση και η εξάρτηση που ζουν καθημερινά οι γυναίκες, σε όλα τα μέρη του κόσμου, δεν είναι προσωπικό θέμα, ούτε θέμα προσωπικών σχέσεων, και πρόβλημα μόνο μερικών ατόμων. Απεναντίας είναι ένα γενικότερο κοινωνικό-ατομικό πρόβλημα και πιστεύουμε ότι υπάρχει κοινή αποδοχή σε αυτό. Επομένως, και η μετανάστευση των γυναικών σαν μέσο διαφυγής από αυτήν την εξάρτηση και καταπίεση, δεν μπορεί να θεωρηθεί σαν προσωπικό μόνο θέμα.

5.1.1. Η Γυναίκα στην Παλιννόστηση

Παλιννόστηση πολύ συχνά θεωρείται σαν λογική συνέπεια της μεταναστευτικής διαδικασίας, σαν το κλείσιμο του μεταναστευτικού κύκλου. Επίσης, στις περισσότερες περιπτώσεις, η παλιννόστηση θεωρείται σαν μια προσωπική υπόθεση και απόφαση, του συγκεκριμένου ατόμου. Η εξωτερική κατάσταση, όπως η οικονομική κρίση, οι κοινωνικές συνθήκες στις χώρες υποδοχής, επιβραδύνουν ή επιτυχαίνουν αυτή την απόφαση. Οι λόγοι παλιννόστησης είναι :

- Η αποτυχία των σκοπών της μετανάστευσης και
- Η επιτυχία στους στόχους που είχαν θέσει κατά τη μετανάστευση.

Αρκετές έρευνες υποστηρίζουν ότι η απόφαση για επιστροφή είναι καθοριστικός παράγοντας στη δυνατότητα για ένταξη στη χώρα μετανάστευσης. Άλλοι όμως υποστηρίζουν ότι η παλιννόστηση είναι αποτέλεσμα της αποτυχίας των μεταναστών να ενταχθούν στις χώρες υποδοχής.

Συνοπτικά, μερικοί από τους πιο συχνούς λόγους που μπορεί να οδηγήσουν τους μετανάστες στην παλιννόστηση είναι :

- Η καλύτερευση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών στη χώρα αποστολής,
- Η μεσολάβηση σημαντικών γεγονότων στη χώρα αποστολής, που κατά τη γνώμη των μεταναστών η παρουσία τους είναι αναγκαία π.χ. επιστροφή ελλήνων από την Αμερική κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο,
- Η εξέλιξη αρνητικών συνθηκών στη χώρα μετανάστευσης, π.χ. οικονομική κρίση,
- Η εκδήλωση αρνητικών πολιτικών ή κοινωνικών συνθηκών στις χώρες υποδοχής π.χ. ρατσισμός, ξενοφοβία,
- Η επίτευξη των στόχων της μετανάστευσης π.χ. οικονομική επιτυχία, εκπαίδευση κλπ.,
- Η μεσολάβηση οικογενειακών συνθηκών π.χ. άρρωστοι γονείς.

Στις προαναφερόμενες έρευνες παρατηρούμε ότι η γυναίκα δεν αναφέρεται πουθενά. Ο ρόλος της στην απόφαση για επιστροφή δεν αναλύεται. Συχνά οι έρευνες που αναφέρονται στην παλιννόστηση δίνουν την εντύπωση ότι ο παλιννόστης είναι άνδρας χωρίς οικογένεια, ή ότι η απόφαση για επιστροφή είναι δική του ως «αρχηγού της οικογένειας» και τα άλλα μέλη ακολουθούν.

Η μόνη αναφορά σε σχέση με το ρόλο της στην παλιννόστηση είναι σε σχέση με την δυσκολία που συναντά η επαναπατριζόμενη γυναίκα στην αναζήτηση απασχόλησης στη χώρα

της. Φαίνεται ότι οι γυναίκες έχουν περισσότερη δυσκολία να βρουν δουλειά όταν γυρίσουν, από ότι οι άνδρες.

Ετσι, παρατηρείται η διαδικασία της «νοικοκυροποίησης» της παλιννοστούσα.

Ερευνες αναφέρουν ότι οι γυναίκες γυρίζουν πρώτες, στην προσπάθεια να ετοιμάσουν το δρόμο της επιστροφής για τον άνδρα και τα παιδιά, σε αντίθεση με την μετανάστευση όπου οι γυναίκες ακολουθούν.

5.1.2. Η Ελληνίδα στην Μετανάστευση και Παλιννόστηση

Οι γυναίκες μετανάστριες, όπως όλοι οι μετανάστες προέρχονται από τις φτωχότερες περιοχές μέσα στη χώρα. Η συμμετοχή της ελληνίδας στη μετανάστευση μετά το 1950 είναι αρκετά υψηλή.

Το μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών που μεταναστεύει προέρχεται από τις αγροτικές περιοχές και ειδικότερα από τη Μακεδονία, Θράκη και Πελοπόννησο.

Ο μέσος όρος εκπαίδευσης των μεταναστριών είναι το δημοτικό και το μεγαλύτερο ποσοστό των γυναικών που μεταναστεύουν χαρακτηρίζονται «χωρίς επάγγελμα» ή δηλώνουν σαν επάγγελμα «οικιακά». Θα μπορούσαμε όμως να υποστηρίξουμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των γυναικών είναι αγρότισσες. Ο μέσος όρος ηλικίας των γυναικών που μεταναστεύουν είναι 20-24 χρονών, και το μεγαλύτερο ποσοστό είναι παντρεμένες ή παντρεύονται μόλις μεταναστεύσουν.

Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ανεξάρτητα από το επίπεδο μόρφωσης ή την ειδίκευση, η εξεύρεση εργασίας ή η ανεργία θεωρείται το κυριότερο πρόβλημα αυτών των γυναικών.

5.2. Μετανάστευση – Παλιννόστηση και Οικογένεια

Η σύγχρονη κοινωνιολογία μελετά την οικογένεια ως μία ομάδα που η συγκεκριμένη μορφή της βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης με τον περίγυρό της – κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό-. Επιπλέον, οι διαφοροποιήσεις στη μορφή και στη δομή της οικογένειας αντιμετωπίζονται ως ενδείξεις, συμπτώματα αλλά και προϋποθέσεις αλλαγών σ' αυτόν τον περίγυρο· δηλαδή ως ενδείξεις και προϋποθέσεις κοινωνικού μετασχηματισμού, οικονομικής ανάπτυξης, πολιτισμικών μεταβολών.

Αλλά η προβληματική της κοινωνιολογίας της οικογένειας δεν περιλαμβάνει την απότομη αλλαγή περιγυρου που χαρακτηρίζει την μετανάστευση. Η θεωρητική και μεθοδολογική υποδομή της δεν αρκούν για να περιγράψουν και να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα που συνδέονται με την μετακίνηση της οικογένειας και με τις συνθήκες κάτω από τις οποίες

γίνεται η μετακίνηση. Η υποδομή δεν αρκεί για τον πρόσθετο λόγο ότι η μετακίνηση γίνεται συνήθως ταυτόχρονα στο χώρο και χρόνο.

Επιπλέον, κάποτε η μετανάστευση είναι μακροχρόνια ή και μόνιμη και κάποτε αποτελεί μία σχετικά σύντομη παρεμβολή στην ζωή του μετανάστη. Ακόμη, η οικογένεια παραμονής του στην ξένη χώρα και με τον τρόπο με τον οποίο αυτός αντιμετωπίζει την επιστροφή του στην πατρίδα.

Η προβληματική της κοινωνιολογίας της οικογένειας δεν περιλαμβάνει, επίσης, την αναπόφευκτη για το μετανάστη αναφορά σε δύο επίσης κοινωνικοπολιτισμικές πραγματικότητες ταυτόχρονα. Μία αναφορά που χαρακτηρίζει όλη τη διάρκεια του μεταναστευτικού κύκλου, αφού συνεχίζεται και μετά την (ενδεχόμενη) παλιννόστηση του μετανάστη.

Ουσιαστικά, διαφοροποιείται και από τις δύο κοινωνικό-πολιτισμικές πραγματικότητες, εκφράζει και αναπαράγει στοιχεία που παίρνει εκλεκτικά και από τις δύο που την διαμορφώνανε.

5.2.1. Μορφή της Οικογένειας των Παλιννοστούντων

Θεωρητικά η παλιννόστηση «κλείνει» το μεταναστευτικό κύκλο : ο πληθυσμός που μετανάστευσε επανεντάσσεται στον πληθυσμό της χώρας καταγωγής, οι οικογένειες που είχε διασπάσει η μετανάστευση ξαναπαίρνουν τη μορφή της πλήρους οικογένειας και μάλιστα, της πλήρους συζυγικής οικογένειας που είναι αυτή που επικρατούσε κατά την αναχώρησή τους, αλλά και που επικρατεί μετά την επιστροφής τους.

Αυτό όμως, είναι μία υπόθεση, για την επιβεβαίωση της οποίας θα έπρεπε να υπάρχουν αρκετά στοιχεία για την οικογένεια του μετανάστη προ και κατά και μετά την μετανάστευσή του.

Η έλλειψη στοιχείων, μας υποχρεώνει, έτσι, να διατυπώσουμε απλώς τα περισσότερα καίρια από τα σχετικά με το θέμα ερωτήματα.

Το πρώτο ερώτημα αφορά το κατά πόσον η παλιννόστηση (που ασφαλώς εξαλείφει τις «χωλές» οικογένειες που δημιούργησε η μετανάστευση) δημιουργεί νέες «χωλές» οικογένειες¹ : η οικογένεια παλιννοστεί στο σύνολό της ή μήπως, παλιννοστεί η μητέρα με τα παιδιά και ο σύζυγος πατέρας παραμένει για κάποιο επιπλέον διάστημα στην χώρα υποδοχής;

Το δεύτερο ερώτημα αφορά το κατά πόσον η παλιννόστηση, που ασφαλώς εξαλείφει τις «κατατιμημένες κατά γενεές»² οικογένειες τις οποίες δημιούργησε η μετανάστευση, δημιουργεί με τη σειρά της νέες οικογένειες τέτοιας μορφής.

¹ Στη «χωλή» οικογένεια, ο ένας ενήλικας (: σύζυγος-γονέας) απουσιάζει (δηλ. Κατοικεί αλλού) για μακρά χρονικά διαστήματα.

² Το ζευγάρι στην «κατατετημημένη» οικογένεια, συνήθως μεταναστεύει χωρίς παιδιά.

Το τρίτο ερώτημα αφορά το κατά πόσον η οικογένεια των παλινοστούντων είναι συζυγική ή εκτεταμένη, και βέβαια πρέπει να τίθεται σε συνάρτηση με τη συχνότητα με την οποία εμφανίζονται κατά την διάρκεια της μετανάστευσης οι μορφές των «χωλών» και «κατατμημένων κατά γενεές» οικογενειών.

Το τέταρτο ερώτημα, αφορά το κατά πόσον η μορφή της οικογένειας των παλινοστούντων είναι πλήρης ή ελλιπής-μονογονεϊκή. Αναφερόμαστε εδώ στις οικογένειες που αποτελούνται από ένα μόνο γονέα και τα παιδιά του.

5.2.2. Δομή της Οικογένειας των Παλινοστούντων

Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις κύριες κατηγορίες δομών της οικογένειας που παλινοστέησε :

- I Την οικογένεια που έζησε στο εξωτερικό ως πλήρης συζυγική και έτσι επιστρέφει,
- II Την «κατατμημένη κατά γενεές» οικογένεια που επανασυνδέεται είτε ως ανεξάρτητη συζυγική είτε ως εκτεταμένη,
- III Την «χωλή» οικογένεια που επανασυνδέεται.

I Η πλήρης συζυγική οικογένεια που παλινοστέη

Μπορούμε να διακρίνουμε τέσσερις κατηγορίες οικογενειών αυτού του είδους :

- Την οικογένεια όπου οι σύζυγοι είναι μετανάστες πρώτης γενιάς,
- Την οικογένεια όπου οι σύζυγοι είναι ομογενείς (δηλ. παιδιά μεταναστών που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν στο εξωτερικό),
- Την οικογένεια όπου οι σύζυγοι επαναπατριάζονται ως πρόσφυγες γιατί αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την χώρα στην οποία είχαν εγκατασταθεί ή γεννηθεί.

Όσον αφορά την κατανομή των ρόλων σύμφωνα με το φύλο, η δομή της οικογένειας που παλινοστέη εξαρτάται από τρεις κύριους παράγοντες :

- Τη δομή την οποία είχε κατά τη μετανάστευση,
- Την πίεση του κοινωνικού περιγύρου για τη διαμόρφωση της συγκεκριμένης δομής που ισχύει σ' αυτό,
- Την απασχόληση της συζύγου-μητέρας, αποφασιστικό παράγοντα διαφοροποίησης του παραδοσιακού γυναικείου ρόλου.

Αν η δομή της οικογένειας που παλινοστέη δεν διαφέρει από εκείνη της μέσης οικογένειας στον τόπο επιστροφής, τότε η πίεση δεν υπάρχει. Αν όμως διαφέρει, η διαφορά αυτή έχει

περισσότερες πιθανότητες να αντέξει στην πίεση περίγυρου αν η σύζυγος-μητέρα (εξακολουθεί να) εργάζεται.

II Οι μετανάστες σύζυγοι-γονείς παλιννοστούν: επανασύνδεση της «κατατμημένης κατά γενεές» οικογένειας.

Οι κύριοι παράγοντες του τρόπου και της ταχύτητας διαμόρφωσης της δομής της οικογένειας μετά την επανασύνδεση είναι :

- Η χρονική διάρκεια της «κατάτμησης». Ο παράγοντας αυτός επιδρά σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο των γονέων, καθώς με το χρόνο αυτοί αποξενώνονται από την πραγματικότητα του τόπου, αλλά και από τα παιδιά τους που εντωμεταξύ μεγαλώνουν στο επίπεδο των παιδιών που αποκτούν υποκατάστατα γονέων.
- Η μορφή της οικογένειας κατά την επανασύνδεση και συγκεκριμένα το κατά πόσον η οικογένεια των παλιννοστούντων είναι συζυγική ή εκτεταμένη.
- Ο τόπος εγκατάστασης της οικογένειας και συγκεκριμένα το κατά πόσον η οικογένεια εγκαθίσταται στον τόπο όπου διέμεναν τα παιδιά ή σε καινούριο τόπο.

Είναι φανερό πως η οικογένεια αυτή αντιμετωπίζει, σε σχέση με τους παραπάνω παράγοντες, προβλήματα που βιώνονται διαφορετικά από την κάθε γενιά.

Ενισχυτικό παράγοντα των προβλημάτων αυτών αποτελεί η μη συνειδητοποίησή τους από τους γονείς. Έτσι οι συνθήκες που διαμορφώνονται αποτελούν κείμενο βραχυχρόνιας αλλά και μακροχρόνιας αξιολόγησης των κερδών και των ζημιών από το μεταναστευτικό κύκλο, τόσο στο άτομο όσο και στο κοινωνικό σύνολο.

III Ο μετανάστης σύζυγος-γονέας παλιννοστεί : Επανασύνδεση της «χωλής» οικογένειας.

Η επανασύνδεση της «χωλής» οικογένειας έχει απασχολήσει περισσότερο από εκείνη των άλλων μορφών ελλιπούς οικογένειας των μεταναστών. Έτσι, «λόγω της μη κοινής εξέλιξης, οι με αξιόλογες προεκτάσεις αλλαγές που συμβαίνουν μονομερώς μέσα στην οικογένεια και όσον αφορά τους ρόλους της συζύγου-μητέρας και των παιδιών σε σχέση με το σύζυγο-πατέρα, έχουν σημαντικότερες επιπτώσεις στην αποκατάσταση του οικογενειακού δεσμού όταν ο σύζυγος-πατέρας παλιννοστεί. Οι αλλαγές αυτές είναι ασφαλώς εντονότερες αν, κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης, η σύζυγος-μητέρα έχει επαγγελματική απασχόληση : στην περίπτωση αυτή δεν είναι μόνο οι συναισθηματικοί αλλά και οι οικονομικοί δεσμοί με το σύζυγο-πατέρα που έχουν εξασθενήσει.

5.2.3. Επιπτώσεις Μεταναστευτικού Κύκλου στη Δομή της Οικογένειας και τους Ρόλους των Φύλων.

Αν δεχθούμε ότι οι μετανάστες προέρχονται από το παραδοσιακότερο τμήμα μιας παραδοσιακής κοινωνίας, η ποικιλία των οικογενειακών μορφών και δομών που παρουσιάζουν τόσο κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης όσο και μετά την επιστροφή τους, αποτελεί καθεαυτή έκφραση αλλά και παράγοντα κοινωνικού εκσυγχρονισμού.

Αυτό, υπό τρεις προϋποθέσεις :

- Ότι η ποικιλία αυτή δεν αποτελεί προσωρινή κατάσταση, ένα μεταβατικό στάδιο,
- Ότι η ποικιλία αυτή δεν ενέχει μορφές που είναι (είναι ή γίνονται παθολογικές και που) οδηγούν στη διάλυση της οικογένειας και
- Ότι τόσο η ποικιλία όσο και αυτό που θα λέγαμε «μέση δομή» της οικογένειας των παλινοστούντων είναι διάφορε από εκείνες που επικρατούν στον τόπο όπου αυτοί εγκαθίστανται μετά την επιστροφή τους.

5.3. Μετανάστευση – Παλινοστήση και Κατοικία

Οι συνθήκες στέγασης του μετανάστη είναι συνάρτηση δύο κυρίων παραγόντων : της κοινωνικό-οικονομικής του κατάστασης και της μεταναστευτικής πολιτικής της χώρας υποδοχής. Η κοινωνικό-οικονομική κατάσταση του μετανάστη (ιδιαίτερα κατά την πρώτη δύσκολη περίοδο της μετανάστευσής του) τον τοποθετεί μεταξύ των λιγότερο προνομιούχων στη χώρα που τον δέχεται. Οι όποιες προκαταλήψεις εναντίον των μεταναστών επιδεινώνουν την κατάσταση αυτή και συμβάλουν στην αναπαραγωγή της.

Η μεταναστευτική πολιτική, από την πλευρά της, αποτελεί αποφασιστικό στοιχείο είτε διευκόλυνσης του μετανάστη και εξουδετέρωσής του σε βάρος του προκαταλήψεων είτε, αντίθετα, εξασφάλισης της καθήλωσής του στο κατώτατο κοινωνικό-οικονομικό στρώμα και (έμμεσης, έστω) δικαίωσης των σε βάρος του προκαταλήψεων.

5.3.1. Συνθήκες και Ανάγκες Στέγασης μετά την Παλινοστήση Περιοχές Εγκατάστασης

Η πλειονότητα των παλινοστούντων, επιστρέφει στην κοινότητα από την οποία έχει μεταναστεύσει. Δεδομένης της ύπαρξης «μεταναστευτικών ζωνών», οι περιοχές της χώρας που είχαν γνωρίσει έντονη μείωση του πληθυσμού, γνωρίζουν πληθυσμιακή αύξηση. Επίσης,

δεδομένης της μετανάστευσης (κατά κανόνα) από αγροτικές κοινότητες, η επιστροφή στην κοινότητα καταγωγής, σημαίνει μία αύξηση του αγροτικού πληθυσμού στις περιοχές που ανήκουν σε «μεταναστευτικές ζώνες». Όμως ο εισρέων αγροτικός πληθυσμός δεν είναι γεωργικός πληθυσμός.

Το ερώτημα που δημιουργείται είναι :

I η μετανάστευση δημιούργησε κενές, αχρησιμοποίητες κατοικίες – ένα αργό «οικοδομικό» κεφάλαιο; και αν ναι, πόσο υψηλό (και πόσο αργό) ήταν το κεφάλαιο αυτό;

II η παλιννόστηση συνέβαλε στην αξιοποίηση του κεφαλαίου αυτού (δηλ. στη χρησιμοποίηση των κενών κατοικιών ύστερα από επισκευή και ανακαίνισή τους) ή στην κατασπατάλησή του (δηλ. οριστική εγκατάλειψη των αγροτικών κατοικιών και την ανέγερση νέων);

Από την απάντηση στο διπλό αυτό ερώτημα, εξαρτάται η επισήμανση των επιπτώσεων του μεταναστευτικού κύκλου πάνω στη στέγαση, καθώς η τάση της μη παραγωγικής επένδυσης των αποταμιεύσεων των μεταναστών σε ακίνητα έγινε ήδη φανερή από τις αρχές της δεκαετίας του 1960.

5.3.2. Ικανοποίηση των Παλιννοστούντων από τις Συνθήκες στις Στέγασής τους

Γνωρίζουμε πως το επίπεδο της υπάρχουσας υποδομής στο ελληνικό χωριό είναι κατώτερο από εκείνο της δυτικοευρωπαϊκής πόλης.

Μπορούμε να επισημειώσουμε τα εξής :

- Ότι η αξιολόγηση της κατοικίας στην Ελλάδα έχει σχέση με την αξιολόγηση της κατοικίας στη Γερμανία.
- Ότι η αξιολόγηση της στέγασης στην Ελλάδα έχει σχέση με το είδος στέγασης στη Γερμανία.
- Ότι οι εγκατεστημένοι στο χωριό παλιννοστούντες είναι λιγότερο ικανοποιημένα από τις συνθήκες στέγασής τους από εκείνους που είναι εγκατεστημένοι στην πόλη, και τέλος,
- Ότι το επίπεδο ικανοποίησης από την κατοικία στην Ελλάδα συνδέεται με την διάθεση, την προϋπόθεση του παλιννοστούντα να παραμείνει στην Ελλάδα. Η μειωμένη ικανοποίηση από την κατοικία συμπύπτει με την αυξημένη επιθυμία για εκ νέου μετανάστευση.

5.3.3. Επιπτώσεις Μεταναστευτικού Κύκλου στην Κατοικία.

Όσον αφορά τη χώρα καταγωγής του μετανάστη, δύο είναι, πιστεύουμε τα καίρια ζητήματα σχετικά με τις επιπτώσεις του μεταναστευτικού κύκλου στην κατοικία.

Το πρώτο ζήτημα είναι η φύση και η έκταση των οικονομικών επιπτώσεων και αναλύεται στα εξής επιμέρους θέματα :

- I Στο βαθμό στον οποίο ο μεταναστευτικός κύκλος συνεπάγεται εγκατάλειψη και κατάρρευση (παραδοσιακών) κατοικιών στις αγροτικές κοινότητες καταγωγής.
- II Στο βαθμό στον οποίο, αντίθετα, ο κύκλος αυτός συνεπάγεται αξιοποίηση του κεφαλαίου αυτού με τη συντήρηση και την ανακαίνιση των (παραδοσιακών) κατοικιών στις αγροτικές κοινότητες.
- III Στο ύψος της επένδυσης για κατοικία³.
- IV Στην κατανομή των επενδύσεων αυτών στο χώρο (δηλ. αγροτικές – ημιαστικές – αστικές περιοχές)⁴.

Το δεύτερο ζήτημα είναι η φύση και η έκταση των κοινωνικών επιπτώσεων του μεταναστευτικού κύκλου πάνω στην κατοικία και αναλύεται στα εξής επιμέρους θέματα:

- I Στο βαθμό στον οποίο η μετανάστευση συνεπάγεται αλλαγές στην ποιότητα και τη μορφή της κατοικίας.
- II Στο βαθμό στον οποίο η μετανάστευση συνεπάγεται αλλαγές στις συνθήκες στέγασης (ποιότητα, ανέσεις κλπ.).
- III Στο βαθμό στον οποίο η μετανάστευση συνεπάγεται αλλαγή στην διαρρύθμιση του σπιτιού, στον εξοπλισμό του, στην χρήση των χώρων του κλπ. – το βαθμό δηλαδή στον οποίο διαπιστώνεται διαφοροποίηση του τρόπου ζωής όπως αυτός εκφράζεται από το κοινωνικό-πολιτισμικό σύμβολο⁵ που εντέλει είναι η κατοικία.
- IV Στο βαθμό στον οποίο ο μεταναστευτικός κύκλος συμβάλει στην εξέλιξη, την ανάπτυξη και τον εκσυγχρονισμό της άμεσα απαραίτητης για τη σύγχρονη κατοικία υποδομής (ύδρευση, ηλεκτροδότηση, αποχέτευση, τηλεφωνικό δίκτυο, οδικό δίκτυο κλπ)⁶.

Όλα τα παραπάνω θα έπρεπε να αντιμετωπίζονται ανάλογα με την κατεύθυνση του μεταναστευτικού ρεύματος, έτσι ώστε να διαπιστωθούν οι τυχόν διαφοροποιήσεις που

³ Πρέπει να τονιστεί ότι εδώ δεν απασχολούν οι εν γένει επενδύσεις του μετανάστη σε ακίνητα αλλά μόνο εκείνες που γίνονται προς το σκοπό της ικανοποιητικής του στέγασης.

⁴ Πρόκειται, και πάλι, για επενδύσεις που εξασφαλίζουν στο μετανάστη κύρια ή παραθεριστική κατοικία – όχι εισόδημα.

⁵ Δεν εξετάζεται δηλ. εδώ η οικονομική σημασία αυτής της διαφοροποίησης η οποία ασφαλώς μεταφράζεται σε διαφοροποίηση της κατανάλωσης και των καταναλωτικών συνθηθειών.

⁶ Δεν αναφερόμαστε δηλαδή εδώ στην έμμεση (αλλά εξίσου) απαραίτητη για τη σύγχρονη κατοικία υποδομή όπως συγκοινωνίες, κοινωνικές υπηρεσίες, σχολεία, ψυχαγωγία κλπ.

οφείλονται στην κατεύθυνση και όχι μόνον εκείνες που εξαρτώνται από την διάρκεια της παραμονής στο εξωτερικό.

5.4. Μετανάστευση – Παλιννόστηση και Ταυτότητα

Στόχος της ενότητας αυτής δεν είναι ο προσδιορισμός της νεοελληνικής ταυτότητας ή έστω η απόπειρα ενός τέτοιου προσδιορισμού. Έχουμε σκοπό να διαπιστώσουμε την προβληματική της σχέση μεταξύ μετανάστευσης και ταυτότητας, μιας προβληματικής ευρύτερης από εκείνη που θα προσδιόριζε ο κίνδυνος της ενδεχόμενης απώλειας της ταυτότητας σαν συνέπεια της μετανάστευσης.

Τα πλαίσια της προβληματικής αυτής, οριοθετούνται αναφορικά με τις ακόλουθες προσεγγίσεις του ζητήματος :

- I Η ελληνική ταυτότητα χάνεται (ή αλλοιώνεται ουσιαστικά) στην ξένη χώρα, σαν συνέπεια μιας διαδικασίας συνήθως μακρόχρονης. Τόσο ο ρυθμός της διαδικασίας όσο και το τελικό αποτέλεσμα εξαρτώνται κυρίως από τη μεταναστευτική πολιτική της χώρας υποδοχής.
 - II Λόγω της παραπάνω αλλοίωσης ή απώλειας και ανάλογα με το βαθμό της, ο μετανάστης, απόδημος ή ομογενής που παλιννοστεύει, αντιμετωπίζει προβλήματα επανένταξης τα οποία μπορεί να οξύνει η εν των μεταξύ τυχόν αλλοίωση της ελλαδικής ταυτότητας και η επίλυση των οποίων εξαρτάται από την μεταναστευτική πολιτική της Ελλάδας.
 - III Τόσο η ύπαρξη Ελλήνων εκτός Ελλάδας όσο και η ποικιλία των ταυτοτήτων τους, ανάλογα με τη χώρα στην οποία είναι εγκατεστημένοι, τη διάρκεια και τη μονιμότητα της εγκατάστασης κλπ., όπως και η μεταφορά της παραπάνω ποικιλίας στο ελληνικό έδαφος με την παλιννόστηση κυρίως αλλά και σαν αποτέλεσμα των αυξημένων σήμερα δυνατοτήτων επικοινωνίας (ταξίδια, τηλεφωνήματα και βέβαια αλληλογραφία), αποτελούν αποφασιστικό παράγοντα διαμόρφωσης της σύγχρονης ελληνικής ταυτότητας.
- Έτσι προσδιορισμένη, η προβληματική της σχέση μεταξύ μετανάστευσης και ταυτότητας μπορεί να οδηγήσει στη σαφέστερη εκτίμηση της σημασίας του μεταναστευτικού κύκλου.

5.4.1. Η Ταυτότητα του Παλιννοστούοντα

Η παλιννόστηση ως πραγματικότητα (και μάλιστα με μια μορφή που θα την χαρακτηρίζαμε «μαζική») ή ως ενδεχόμενο, μεταφέρει τα πρακτικά θέματα που συνδέονται με την πολιτισμική ταυτότητα στη χώρα καταγωγής. Από ένα σημείο και μετά, η ταυτότητα των μεταναστών που παλιννοστούν ή που ενδέχεται να παλιννοστήσουν παύει να απασχολεί από την

άποψη της διατήρησης ή της απώλειας «εθνικού δυναμικού» και απασχολεί από την άποψη εισόδου στη χώρα ελλήνων που είναι «άλλου» και των κοινωνικό-πολιτισμικών επιπτώσεων που έχει η είσοδος αυτή αλλά και των προβλημάτων που η «διαφορετικότητα» τους δημιουργεί. Κατά κάποιο τρόπο, με την παλιννόστηση η χώρα αποστολής αντιμετωπίζει το κοινωνικό-πολιτισμικό πρόβλημα που η χώρα υποδοχής αντιμετωπίζει με τη μετανάστευση : πως θ αντιμετωπισθεί η «διαφορετικότητα» των εισερχομένων. Μάλιστα, για τη χώρα αποστολής, το πρόβλημα είναι και πειστικότερο και με αμεσότερες επιπτώσεις στη διαμόρφωση της πολιτισμικής ταυτότητας και της συνειδητοποίησής της. Και αυτό γιατί οι εισερχόμενοι είναι τμήμα του έθνους (οι περισσότεροι : και του λαού) και έχουν κάθε δικαίωμα να επιδιώκουν την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία. Αλλά και γιατί η ελληνική κοινωνία δεν είναι, βέβαια, άσχετη ούτε με την αρχική τους απόφαση να μεταναστεύσουν, αλλά ούτε και με τις προϋποθέσεις που δημιουργεί για την ένταξή τους - προϋποθέσεις που μάλιστα υποτίθεται πως εκφράζουν την επιθυμία της χώρας αποστολής για την παλιννόστηση των μεταναστών της. Έτσι, οι επιλογές πολιτικής ως προς τη «διαφορετικότητα» των παλιννοστούντων δεν περιλαμβάνουν άρνηση αδείας εισόδου και επανεγκατάστασης ούτε την κοινωνικό-πολιτισμική απομόνωση (δηλ. την συνειδητή περιθωριοποίηση ή γκετοποίηση) ούτε και την αδιαφορία ή έστωτην ολιγωρία για την επίλυση των άμεσων καθημερινών προβλημάτων που δημιουργεί η «διαφορετικότητα».

Τα προβλήματα αυτά είναι προβλήματα που συνίστανται στην ελλιπή γνώση της ελληνικής γλώσσας (πρόβλημα που δεν εξαντλείται, βέβαια, με την ένταξη των παιδιών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά επεκτείνεται π.χ. στην επαγγελματική αποκατάσταση των ενηλίκων), στο διαφορετικό τρόπο ζωής, στο άλλο ήθος εργασίας, στην άγνοια των διοικητικών (γραφειοκρατικών) διαδικασιών και άρα τη δυσκολία επικοινωνίας με τις αρχές κλπ. Όμως εν τέλει, αυτά τα καθημερινά προβλήματα αναφέρονται στα συστατικά μιας διαφορετικής κοινωνικό-πολιτισμικής ταυτότητας. Αυτό δεν φαίνεται να γίνεται πάντοτε αντιληπτό. Με αποτέλεσμα η πολιτική επίλυση των παραπάνω προβλημάτων να μην διαμορφώνεται στα πλαίσια της σύλληψης μιας ολοκληρωμένης πολιτικής αντιμετώπισης της διαφορετικής πολιτισμικής ταυτότητας των παλιννοστούντων. Και η αντιμετώπιση αυτή σημαίνει προσδιορισμό της στάσης απέναντι στο δίλημμα : Προσαρμόζεται ο παλιννοστήσας στην πραγματικότητα της ελλαδικής κοινωνίας ή η ελλαδική κοινωνία προσαρμόζεται στην πραγματικότητα της παλιννόστησης;

Όμως εμείς, θα επιχειρήσουμε να προσδιορίσουμε τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας των παλιννοστούντων - της ταυτότητας που πρόκειται είτε να αλλοιωθεί στη διαδικασία προσαρμογής της στην ελλαδική ταυτότητα είτε να αλλοιώσει την ελλαδική ταυτότητα.

Πρώτο, λοιπόν, χαρακτηριστικό της ταυτότητας των παλιννοστούντων είναι πως αυτή δεν είναι μία. Η διαφοροποίηση της ταυτότητας αυτής συνιστά καίριο στοιχείο της προβληματικής που την αφορά και αντιστοιχεί προς τη διαφοροποίηση της ταυτότητας των μεταναστών στη χώρα υποδοχής : η κοινωνικό-πολιτισμική φυσιογνωμία των παλιννοστούντων χαρακτηρίζεται από μία ποικιλία ανάλογη εκείνης που χαρακτηρίζει την κοινωνικό-πολιτισμική φυσιογνωμία των μεταναστών – και, επομένως, τα συνυφασμένα με την κοινωνικό-πολιτισμική ένταξη προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα υποδοχής ως προς τους παλιννοστούντες είναι ανάλογα προς τα προβλήματα κοινωνικό-πολιτισμικής ένταξης των μεταναστών που αντιμετωπίζει η χώρα υποδοχής. Ανάλογα – αλλά όχι, βέβαια, ταυτόσημα. Η ανάλυση της παραπάνω ποικιλίας και η συνειδητοποίηση της σημασίας της είναι, πιστεύουμε, απαραίτητες τόσο για την κατανόηση της παλιννόστησης ως σταδίου του «μεταναστευτικού κύκλου» όσο και για τη λήψη των μέτρων εκείνων που είναι περισσότερο πρόσφορα να επιλύσουν προβλήματα που επιδεινώνονται αν δεν προκύπτουν από την παραγνώριση της ποικιλίας αυτής.

5.4.2. Η Προβληματική της Πολιτικής (επαν)ένταξης των Παλιννοστούντων

Στο μέτρο που οι παλιννοστούντες διαφέρουν πολιτισμικά από τον πληθυσμό που δεν έχει άμεσα εμπλακεί με την μεταναστευτική διαδικασία, οι όποιες διαφορές τους μπορεί να αντιμετωπισθούν με δύο εναλλακτικούς τρόπους : είτε ως διαφορές που πρέπει να απαλειφθούν ώστε να μην δημιουργούν προβλήματα στους ίδιους τους παλιννοστούντες αλλά και στον άμεσο και ευρύτερο κοινωνικό τους περίγυρο· είτε ως διαφορές που έρχονται να εμπλουτίσουν την κοινωνικό-πολιτισμική πραγματικότητα της χώρας καταγωγής και να διευρύνουν τα όριά της.

Με δεδομένο το στόχο διατήρησης της εθνικής ταυτότητας των μεταναστών, οι χώρες αποστολής (και η Ελλάδα) βρίσκονται αναγκαστικά παγιδευμένες στον τρόπο αντιμετώπισης των ιδιαιτεροτήτων των παλιννοστούντων : την εξουδετέρωση των ιδιαιτεροτήτων αυτών. Στο ζήτημα αυτό η χώρα αποστολής φέρεται όπως ακριβώς και η χώρα υποδοχής – και δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ουσιαστικά οι δύο χρησιμοποιούν τον ίδιο όρο (ένταξη – επανένταξη) για να εκφράσουν την ίδια προσπάθεια αποκατάστασης της ομοιογένειας που διαταράχθηκε από την διείδυση ξένων στοιχείων.

Το γεγονός ότι και οι δύο αναφέρονται στα ίδια άτομα, τους μετανάστες (στη χώρα υποδοχής) – παλιννοστούντες (στη χώρα αποστολής), προσδίδει στο όλο θέμα διαστάσεις που κατά κανόνα αγνοούνται.

Από την άλλη μεριά, η αναμφισβήτητη όσο και αναπόφευκτη αλλαγή του ατόμου που επιστρέφει στην πατρίδα του ύστερα από την παραμονή και εργασία στο εξωτερικό, θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια πολιτική που αποσκοπεί στην (επιλεκτική, έστω) διατήρηση επίκτητων χαρακτηριστικών, στην ένταξή τους σε μια ταυτότητα που παραμένει ελληνική λόγω του τόπου πρόσκτησης και ελληνοποίησης του ξένου στοιχείου.

Η ικανότητα διαμόρφωσης μιας πραγματικότητας ελληνικής με στοιχεία ξένα προς τον ___ ελληνισμό κάποτε αντιφατικά προς αυτό, αποτέλεσε κύριο χαρακτηριστικό και ταυτόχρονα παράγοντα επιβίωσης της ελληνικότητας.

«Μέσα στη μακρά ιστορία του, κατά τη διάρκεια της οποίας γνώρισε τη μέθη της κυριαρχίας και το όνειδος της υποταγής και όλες τις μεταξύ των δύο άκρων ποιάλες καταστάσεις, ο ελληνισμός συνοψίστηκε σε μία τέχνη: στην απaráμιλλη αποτελεσματικότητας τέχνη διαμόρφωσης ενός μωσαϊκού που παρέμενε ελληνικό, παρόλο που απεικόνιζε με άλλη κάθε φορά τεχνοτροπία, αλλά κάθε φορά θέματα, χρησιμοποιώντας άλλες κάθε φορά ψηφίδες. Το σύγχρονο ελληνισμό χαρακτηρίζει, αντίθετα, η τάση σύγχυσης της ελληνικότητας με συγκεκριμένες ψηφίδες – άρα ο περιορισμός των θεμάτων, ο υποβιβασμός της τεχνοτροπίας, η εξάλειψη της τέχνης⁷».

Έτσι, παρόλο που, παραδοσιακά, ο ελληνισμός θα είχε τη δυνατότητα να ακολουθήσει το δεύτερο τρόπο αντιμετώπισης της αλλαγής ή διαφοροποίησης της ταυτότητας λόγω μετανάστευσης, να δώσει δηλαδή στο μετανάστη ρόλο ενεργητικό στη διαμόρφωση της ελληνικής πραγματικότητας στη σύγχρονη εποχή διστάζει. Συντάσσεται, λοιπόν, και η Ελλάδα

⁷ Λ.Μ. Μουσούρου, Η ελληνική οικογένεια. σελ. 15.

με τη χορεία των άλλων κρατών που καταδικάζουν το μετανάστη σ' ένα ρόλο παθητικό, ρόλο που διαμορφώθηκε ερήμην του.

Από τη σκοπιά αυτή, η προβληματική της (επαν)ένταξης των παλιννοστούντων αλλά και τα μέτρα πολιτικής που η προβληματική αυτή εμπνέει, εκφράζουν μια εθνοκεντρικότητα, που απαντάται σήμερα λιγότερο έντονη σε αρκετές χώρες υποδοχής.

5.4.3. Επιπτώσεις Μεταναστευτικού Κύκλου στην Ταυτότητα

Η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση έχει χαρακτηριστικά που την διαφοροποιούν ουσιαστικά από προγενέστερα είδη ή τύπους μετανάστευσης (π.χ. την «παραδοσιακή» υπερωκεάνια). Ελάχιστη σημασία έχει αποδοθεί στα κοινά χαρακτηριστικά των δύο αυτών κύριων μορφών μετανάστευσης του καιρού μας : η έλλειψη σύνθεσης παραμένει μία από τις κύριες αδυναμίες της επιστημονικής μελέτης (ιδιαίτερα της κοινωνιολογικής) του μεταναστευτικού φαινομένου. Η αδυναμία αυτή είναι αισθητή στη μελέτη της επίδρασης του φαινομένου αυτού στην ελλαδική ταυτότητα. Και είναι η αδυναμία αυτή έντονα αισθητή κυρίως λόγω της πολύ μακράς μεταναστευτικής ιστορίας των ελλήνων, μιας ιστορίας που όσον αφορά τη νεώτερη Ελλάδα πλάθεται μαζί της και τη χαρακτηρίζει (ανεξάρτητα από το κατά πόσο ως απαρχή του νέου ελληνισμού θεωρείται το Βυζάντιο, η Τουρκοκρατία ή η ανακήρυξη του ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους).

Η όποια επίδραση της μεταναστευτικής εμπειρίας στην ελλαδική ταυτότητα δεν αρχίζει με την πρώτη φάση της ενδοευρωπαϊκής μετανάστευσης. Ο έλληνας δεν πρωτογνώρισε την ξενιτιά ως μετανάστης αρχικά στο Βέλγιο, στη Γερμανία αργότερα. Αντίθετα : η επίδραση αυτή συμπληρώνεται με τα καινούρια στοιχεία και ιδιομορφίες του καινούριου είδους μετανάστευσης και της μαζικότητάς του. Ίσως η κύρια ιδιομορφία της ενδοευρωπαϊκής μετανάστευσης να μη συνίσταται σε ποιοτικά αλλά σε ποσοτικά χαρακτηριστικά και από αυτά, τα κυριότερα είναι ο αριθμός των μεταναστών (:μαζικότητα) και η μέση διάρκεια παραμονής στο εξωτερικό (:προσωρινότητα).

Από την άλλη μεριά, η προϋπάρχουσα μεταναστευτική εμπειρία και η ενσωμάτωσή της ως στοιχείο πολιτισμικού στην ίδια την ελλαδική ταυτότητα, διευκόλυνε ασφαλώς τη μαζικότητα της ενδοευρωπαϊκής μετανάστευσης (π.χ. μετανάστευση προς Η.Π.Α. στις αρχές του αιώνα).

Ο δρόμος της ξενιτιάς είναι ανοικτός για τον έλληνα – ανεξάρτητα από την κατεύθυνση του δρόμου αυτού. Την κατεύθυνση προσδιορίζουν διεθνείς συγκυρίες και την απόφαση να μεταναστεύσει διαμορφώνουν συνθήκες που δεν ορίζει. Είναι μία απόφαση κοινωνικά προφανής και αποδεκτή όσο και αν το άτομο (ως άτομο) τη λαμβάνει δύσκολα.

Είναι μία απόφαση που δεν προσκρούει στην κοινωνική κατακραυγή, δεν αφορά απαξία, αλλά αντίθετα λαμβάνεται ως αναπόφευκτη, περίπου ως πεπρωμένη.

Είναι μία απόφαση που δεν αντίκειται στην κοινωνικό-πολιτισμική πραγματικότητα, αλλά που προκύπτει από αυτήν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ
ΚΑΙ Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ. ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Ο ελληνισμός του Πόντου είναι ένα κομμάτι της παγκόσμιας διασποράς του ελληνικού στοιχείου. Ριζωμένοι στον Πόντο από τα πανάρχαια χρόνια δημιούργησαν μια ξεχωριστή ελληνική κοιτίδα πολιτισμού.

Όπως είναι γνωστό όμως μετά το Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1914 -18), πολλοί Έλληνες Πόντιοι εγκαθίστανται στην Σοβιετική Ένωση κι ενώ είχαν εκπατριστεί από την πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης προδιαγράφεται μια τάση για επιστροφή των Ελλήνων Ποντίων στην πατρίδα τους. Στην προκειμένη ενότητα μας ενδιαφέρει να δούμε τον τρόπο διαβίωσης των Ελλήνων Ποντίων στην πρώην ΕΣΣΔ, την εγκατάστασή τους στη χώρα μας, την γενικότερη κοινωνικοοικονομική τους ένταξη, αλλά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν εδώ. Επίσης, θα πρέπει να τονίσουμε ότι θα μας απασχολήσει η χρονική περίοδος μεταξύ 1985 και 1990.

1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Οι Έλληνες, αναμφισβήτητα, αποτελούν έναν από τους αρχαιότερους πληθυσμούς της σημερινής κοινοπολιτείας των Ευρασιατικών κρατών και της δημοκρατίας της Γεωργίας. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι, στην κατηγορία «Έλληνες» υπάγονται οι Πόντιοι, οι πολιτικοί πρόσφυγες και κάποιοι άλλοι Έλληνες που υπήρχαν σ' αυτές τις περιοχές από τον περασμένο αιώνα. Ωστόσο, οι Πόντιοι αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Είναι γνωστό ότι ο 20ος αιώνας έχει χαρακτηριστεί σαν «ο αιώνας των προσφύγων». Στην πραγματικότητα μεγάλη συμμετοχή στο προσφυγικό πρόβλημα και μάλιστα στον αιώνα αυτό είχαν οι ελληνικοί πληθυσμοί. Αυτό ήταν κυρίως αποτέλεσμα των Βαλκανικών Πολέμων (1912 - 13), του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1914 - 18) καθώς και του Ελληνοτουρκικού Πολέμου (1919 - 22). Αλλά, και χωρίς τον πόλεμο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, οι ελληνικοί πληθυσμοί βρέθηκαν στο δρόμο της προσφυγιάς, όπως συνέβη με τους Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, της Ίμβρου και της Τενέδου, αλλά και με τους Έλληνες της Κύπρου.

Ελληνικοί πληθυσμοί πήραν το δρόμο της προσφυγιάς αρκετές φορές και το ελληνικό κράτος αναγκάστηκε να προσφέρει υλική και ηθική βοήθεια στους πρόσφυγες αυτούς, καθώς και να αντιμετωπίσει το σοβαρότατο πρόβλημα της αποκατάστασης των ομογενών Ελλήνων, οι οποίοι μετά από διάφορα ιστορικά γεγονότα προσέφυγαν στη Ελλάδα¹. Ανάμεσα σ' αυτούς που προσέφυγαν στην Ελλάδα, είναι και οι πάνω από 1.500.000 Έλληνες της Μικράς Ασίας, μετά την Εθνική Τραγωδία του 1922².

Είναι γνωστό ότι οι πολεμικές συγκρούσεις της περιόδου 1912 - 1922, που οδήγησαν τελικά στη διάλυση του Οθωμανικού κράτους, ήταν η αφορμή για να ξεκινήσει από το Τουρκικό κράτος συστηματικός διωγμός των Ελληνικών πληθυσμών, που βρίσκονταν κάτω από τη επικράτειά του. Οι διωγμοί κατά των Ελλήνων Αρμενίων από τους Τούρκους πήραν την μορφή εθνικής εκκαθάρισης. Με αφορμή την Ελληνοτουρκική σύγκρουση και τα γεγονότα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ξεκίνησε επίσης συστηματική μετακίνηση, στα ενδότερα της Μικράς Ασίας, ελληνικών πληθυσμών με σκοπό να υποχρεωθούν να εγκαταλείψουν την πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Η διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τα γεγονότα που προηγήθηκαν δημιούργησε μια νέα κατάσταση.

¹ βλ. Ιστορικές μελέτες για τους πρόσφυγες, Α. Βακαλόπουλου, «Πρόσφυγες και προσφυγικό ζήτημα», (1939).

² Βλ. Η Morgentau στο βιβλίο «Η Αποστολή μου στην Αθήνα», εκδόσεις «Τροχαλία», 1994. Παρουσιάζεται η Μικρασιατική καταστροφή και ο τρόπος, αλλά και διαδικασία αποκατάστασης των προσφύγων από την Ελληνική πολιτεία σε συνεργασία με την κοινωνία των εθνών.

Η αναγκαστική εκδίωξη των ελληνικών πληθυσμών από τους Τούρκους στην πραγματικότητα, δεν ήταν παρά το μέσο για μία έμμεση γενοκτονία των Ελληνικών Πληθυσμών, όπως των Ποντίων. Τότε παρουσιάστηκε το φαινόμενο της μεγάλης φυγής - εξόδου - των Ελλήνων Ποντίων από τις προγονικές τους εστίες προς τον Ελλαδικό χώρο, αλλά και τις χώρες που βρίσκονταν στην πρώην ΕΣΣΔ και την ένταξη των Ποντίων στους προσφυγικούς λαούς.

Την ίδια περίοδο οι Τούρκοι συστηματικά εξόντωναν το Αρμενικό Έθνος³. Η περίοδος, τέλος, 1916 - '23, (ο μεγάλος ξεριζωμός των Ελλήνων της Μικράς Ασίας του Πόντου), είναι η περίοδος της γενοκτονίας των Ποντίων. Το ιστορικό αυτό γεγονός έχει συζητηθεί κατά καιρούς στην Ελληνική Βουλή.

³ Στις 25/4/1996 η Βουλή των Ελλήνων αποδέχθηκε πρόταση νόμου, με την οποία καθιερώνεται η 24^η Απριλίου ως ημέρα μνήμης της γενοκτονίας των Αρμενίων.

2. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΟΝΤΙΟΙ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΠΡΩΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.

Η ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ 1985 ΚΙ ΕΠΕΙΤΑ

Το 1985 με την άνοδο του Μιχαήλ Γκορμπατσόφ αρχίζει η περίοδος των μεταρρυθμίσεων. Κύριος στόχος της Σοβιετικής εξουσίας είναι η ύφεση της μεγάλης οικονομικής κρίσης, η οποία εκφράζεται ακόμη και με ανεπάρκεια της αγοράς σε βασικά είδη διατροφής. Επίσης ο περιορισμός της γραφειοκρατίας και η επαναφορά των δημοκρατικών κατακτήσεων της πρώην Σοβιετικής περιόδου αποτελούν δύο επιπλέον στόχους που θέτει η Σοβιετική εξουσία.

Οι αναπόφευκτες παραχωρήσεις προς την καταπιεσμένη κοινωνία οδηγούν στη δημιουργία χιλιάδων οργανώσεων πολιτών. Στα μέρη της πληθυσμιακής συγκέντρωσης του Ελληνισμού ιδρύονται Ελληνικοί πολιτιστικοί σύλλογοι. Ο σύλλογος, ο οποίος είναι απ' τους πιο γνωστούς για τη δράση του φέρει το όνομα «Πόντος». Κύριος στόχος του είναι η συσπείρωση των επιμέρους συλλόγων για την κοινή αντιμετώπιση των προβλημάτων του Ελληνισμού στη Σοβιετική Ένωση. Την ίδια περίοδο διάφορες εθνικές ομάδες διεκδικούν τα αιτήματά τους. Κυριότερο αίτημα είναι η επιστροφή στην πατρίδα.

Μία ακόμη ευνοϊκή εξέλιξη για τον εκεί Ελληνισμό είναι η διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Το πρώτο μάθημα πραγματοποιήθηκε το 1981 στη Γεωργία. Σήμερα η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας έχει επεκταθεί στις δημοκρατίες της Ουκρανίας και της Ρωσίας. Επίσης, οργανώνονται σεμινάρια και επιστημονικά συνέδρια για την Ελληνική γλώσσα και τον Ελληνικό πολιτισμό, όπως επίσης και πολιτιστικές Ελληνοσοβιετικές εκδηλώσεις.

Σύμφωνα με τη Σοβιετική απογραφή του 1989, ο Ελληνικός πληθυσμός ανέρχεται σε 358.000 περίπου. Ο πραγματικός πληθυσμός είναι πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό της απογραφής, γιατί πολλοί δηλώνουν τη ρωσική ή την τοπική εθνική ομάδα με αποτέλεσμα να καταχωρούνται σε αντίστοιχες στατιστικές μερίδες. Οι Σοβιετικές απογραφές αναφέρονται σ' όλο τον Ελληνικό πληθυσμό, ο οποίος στο μεγαλύτερο ποσοστό του είναι ποντιακός. Σήμερα υπολογίζεται ότι ζουν στην πρώην Σοβιετική Ένωση 500.000 περίπου Έλληνες Πόντιοι.

Στη συνέχεια ακολουθούν εθνικιστικές ταραχές και ανακατατάξεις στην πρώην Σοβιετική Ένωση. Παράλληλα τα σύνορα παραμένουν ανοικτά και ορισμένα μέλη εθνών που έχουν εθνικό κράτος αναφοράς (π.χ. Γερμανοί, Εβραίοι) συνεχίζουν να έχουν τη δυνατότητα μετανάστευσης στα ομοεθνή τους κράτη. Σ' αυτή την κατηγορία εντάσσονται και οι Έλληνες Πόντιοι στους οποίους δίνεται η δυνατότητα μετανάστευσης προς την Ελλάδα. Τέλος, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι ο κυριότερος λόγος της μετανάστευσης των Ποντίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση προς την Ελλάδα είναι ότι οι Πόντιοι μπόρεσαν να διατηρήσουν την

ταυτότητα τους, αλλά, ποτέ δεν ταυτίστηκαν με τους πληθυσμούς με τους οποίους αναγκαστικά συμβιούσαν.

3. Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΜΕΤΑ ΤΟ 1980. ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ.

Η αναγκαστική έξοδος - εκπατρισμός¹ των Ποντίων από την πρώην Οθωμανική Αυτοκρατορία και τις προγονικές τους εστίες είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία, μεταξύ άλλων, Ποντιακών Κοινοτήτων στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Η εγκατάσταση των Ποντίων στις χώρες αυτές είχε σαν αποτέλεσμα να διατηρήσουν άσβεστες τις εθνικές παραδόσεις των Ελλήνων Ποντίων και της ελληνικότητας της φυλής.

Η διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και η δημιουργηθείσα κατάσταση εκεί αναγκαστικά οδήγησε τους Έλληνες Πόντιους, που ζούσαν στις Ποντιακές Κοινότητες στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, σε ένα νέο προσφυγικό κύμα με προορισμό την Ελλάδα.

Η Ελληνική πολιτεία έλαβε κατά καιρούς διάφορα νομοθετικά και άλλα μέτρα προς αντιμετώπιση της καταστάσεως.

Στην περίοδο από το 1980 μέχρι και σήμερα, δημιουργήθηκε για την προστασία των Ποντίων από την πολιτεία συγκεκριμένο νομοθετικό πλαίσιο.

Κρίνουμε όμως σκόπιμο, να ξεκαθαρίσουμε κατ' αρχήν τα ακόλουθα:

α) Το θεσμικό πλαίσιο, που αφορά στην προστασία των Ελλήνων Ομογενών Ποντίων και άλλων (π.χ. Βορειοηπειρώτες κ.λ.π.) δεν παραπέμπει στις διατάξεις και ρυθμίσεις, που είχαν ληφθεί για την αποκατάσταση των προσφύγων της περιόδου 1912 - 1922. Η πολιτεία έλαβε ιδιαίτερα μέτρα κατά καιρούς με τα οποία επιχειρούνται νέου είδους ρυθμίσεις των θεμάτων, που έχουν ανακύψει (από τη νέα κατάσταση, που δημιουργήθηκε).

β) Η πολιτεία χαρακτηρίζει τους ομογενείς, που προσφεύγουν στην Ελλάδα από τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, ως «Παλινοστούντες»² και όχι ως πρόσφυγες.

Αυτό προφανώς συνέβη, διότι η πολιτεία έκρινε ότι ο χαρακτηρισμός κάποιου σαν πρόσφυγα προσδιορίζεται συγκεκριμένα στα πρόσωπα που προστατεύονται από τις διατάξεις της Διεθνούς Σύμβασης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων (Ν.Δ. 3989/1959) και του πρωτοκόλλου της Ν. Υόρκης του 1967, εν σχέση προς την Νομική κατάσταση των προσφύγων³.

¹ Είναι γνωστό ότι οι πρόσφυγες που ήρθαν στην Ελλάδα μετά το 1922, ήταν 1.500.000. Δεν ήρθαν, όμως, όλοι στην Ελλάδα.

² Βλ. άρθρο 8 § 1 του Νόμου 1893/90 ΦΕΚ Τ.Α' 105 15.5.1990. Υπάρχει έντονη αμφισβήτηση του όρου από διάφορες πλευρές.

³ Βλ. Παρούλας Νάσκου - Περράκη «Το Νομικό καθεστώς των προσφύγων στη διεθνή και ελληνική έννομη τάξη» Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα 1991 (Η σύμβαση της Γενεύης του 1951 περί του καθεστώτος των προσφύγων).

Οι διεθνείς αυτές συμβάσεις αναγνωρίζουν ότι «Σύμφωνα με τη διάταξη του 1 Α' παρ. 2 εδ 1. της Σύμβασης της Γενεύης, όπως τροποποιήθηκε με το πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης, πρόσφυγας θεωρείται κάθε πρόσωπο το οποίο συνέπεια δικαιολογημένου φόβου, δίωξης, λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται έξω από τη χώρα της οποίας είναι υπήκοος και δεν δύναται ή λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να απολαύσει την προστασία της χώρας αυτής, ή εάν δεν έχει υπηκοότητα και βρίσκεται έξω από τη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του δεν δύναται ή λόγω του φόβου αυτού δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν».⁴

Η Παλλινόστηση ενός ομογενούς είναι πράξη ατομικής επιλογής και συνάρτηση της εκτίμησης του για τις προοπτικές, που έχει στη χώρα, στην οποία ζει, η δε επάνοδος στην Ελλάδα γίνεται με δική του βούληση και όχι πάντοτε κάτω από τις συνθήκες απειλής ή κινδύνου ζωής.

Ο Νομοθέτης χρησιμοποίησε κατά καιρούς διάφορους χαρακτηρισμούς για τους Έλληνες Ομογενείς Πόντιους, που παλλινόστησαν⁵ στην Ελλάδα, όπως:

- α) « Έλληνες που έρχονται στην Ελλάδα για μόνιμη εγκατάσταση και προέρχονται από τα Κράτη της Ανατολικής Ευρώπης (Υ.Α. (ΕΡΓ) 33155/1985 ΦΕΚ Τ.Β' 15/27.1.1986)
- β) «Παλινοστούντες» (βλ. Ν.1735/1987 άρθρο 5 § 2), (κ' Ν. 1865/1989 άρθρο 3)
- γ) «Έλληνες Ποντίους» (Ν. 1966/1991 άρθρο 4 § 1)
- δ) «Ομογενείς από το εξωτερικό και επαναπατριζόμενοι Έλληνες» (Υ.Α. Γ1α/οικ 842/26.4.1988 ΦΕΚ. Τ.Β' 242/88).

Σε κάθε περίπτωση στη μέγιστη πλειοψηφία των ρυθμίσεων ο Νομοθέτης της περιόδου 1980 μέχρι σήμερα χρησιμοποιεί τον όρο «Παλινοστούντες»⁶ και αναφέρεται κυρίως στους Έλληνες Παλινοστούντες ομογενείς Ποντίους, που προέρχονται από τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης.

⁴ Αυτούσιος ορισμός του πρόσφυγα.

Βλ. Ζωή Παπασιώπη - Πασιά «Τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτικών προσφύγων»

⁵ Στο τέλος της δεκαετίας του 1960, δημιουργείται στην Ελλάδα, ρεύμα παλλινόστησης των μεταναστών που είχαν σκορπίσει μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου στην Ευρώπη και την Αμερική.

⁶ Βλ. Γνωμοδότηση του ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ, Συνεδρίαση 1⁵⁵ Αυγούστου 1991, σχετικά με το πως χαρακτηρίζονται οι ομογενείς Πόντιοι ως έχοντες την προσφυγική ιδιότητα, προκειμένου να τους απονεμηθεί πολυτεχνική ιδιότητα.

Ο Σκοπός, λοιπόν, είναι να εμφανιστεί ενιαία η κοινωνική διάσταση και η ομαλή ένταξη των Ελλήνων ομογενών, που παλιννόστησαν στην Ελλάδα από τις χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης.

4. Η ΕΚΓΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι μετακινήσεις που πραγματοποιήσαν οι Πόντιοι μετανάστες προς την Ελλάδα παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, γιατί δείχνουν όχι μόνο τις τάσεις που κυριάρχησαν μέχρι σήμερα αλλά και τις μελλοντικές προοπτικές τους που προβάλλουν. Οι μετακινήσεις που έχουν περισσότερο ενδιαφέρον εντοπίζονται στο επίπεδο του νομού.

Ο αριθμός των μετακινήσεων που πραγματοποιήσαν οι Πόντιοι μετανάστες σε επίπεδο νομού μετά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα είναι συνάρτηση και του χρόνου παραμονής τους στη χώρα μας, αλλά και των έμμεσων βιωμάτων και δυσκολιών που συναντούν και τις οποίες ελπίζουν ότι με τη μετακίνησή τους θα ξεπεράσουν.

Ο μεγαλύτερος συγκεντρωτισμός από την εγκατάσταση των Ποντίων στη χώρα μας παρουσιάζεται κυρίως στα αστικά κέντρα Αθηνών - Θεσ/νίκης και στη Βόρεια Ελλάδα στις εξής περιοχές: Κομοτηνή, Ξάνθη, Ροδόπη, Καβάλα, Δράμα και Κατερίνη. Από την εποχή που εγκαταστάθηκαν οι Πόντιοι μετανάστες στη χώρα μας, έχουν πραγματοποιήσει μια μόνο μετακίνηση και αυτό αιτιολογείται από τον λίγο σχετικά χρόνο παραμονής τους στην χώρα μας. Επίσης, οι Πόντιοι δεν φαίνονται ιδιαίτερα επιρρεπείς προς τις συχνές μετακινήσεις.

«Οι μετακινήσεις, όπως αναφέρθηκε λίγο πιο πάνω, έγιναν σε μεγάλο βαθμό σε επίπεδο νομού και έτσι διαγράφηκε μια τάση: Απ' το νομό Αττικής προς τους νομούς: Ροδόπης, Ξάνθης, Δράμας και Καβάλας και από το νομό Θεσ/νίκης προς τους νομούς Αττικής και Ροδόπης. Οι παραπάνω μετακινήσεις αιτιολογούνται από την ανάγκη απόκτησης ενός σπιτιού. Ο κυριότερος λόγος που παρακινεί τους Ποντίους να σκέπτονται για μελλοντική μετακίνησή τους είναι η απόκτηση σπιτιού και η εξεύρεση εργασίας, δηλαδή ανάγκες βασικές, η ικανοποίηση των οποίων θα δώσει λύση και σε πολλά άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν»¹.

¹ Βλ. Κασιμάτη Κούλα. «Πόντιοι Μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους ένταξη», Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής, Β' έκδοση, Αθήνα 1993.

5. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο στην οποία αναφερόμαστε, οι εγκαταστημένοι στην Ελλάδα Πόντιοι μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση αντιμετώπισαν και συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να αντιμετωπίζουν μια σειρά από προβλήματα που συνδέονται αρχικά με το γεγονός ότι έρχονται στη χώρα μας με μια βαριά κληρονομιά από τις περιπέτειες που έχουν περάσει στην πρώην ΕΣΣΔ. Το μεγάλο τους πρόβλημα, όπως έχουμε τονίσει, είναι ότι ποτέ δεν ταυτίστηκαν με εκείνον τον πληθυσμό. Το όνειρο της χαμένης πατρίδας τους φορτίζει συναισθηματικά και αυτό μπορεί να μεταφραστεί ακόμη και σε ελληνολατρεία ενώ απ' την άλλη μεριά η Ελληνική κοινωνία στηρίζεται σε διαφορετικά στοιχεία. Άλλού υπάρχει ανάπτυξη και άλλού στασιμότητα και ύφεση.

Ως μετανάστες οι Πόντιοι αντιμετώπισαν και αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα, είχαν και συνεχίζουν να έχουν άλλες προσδοκίες από τις συνηθισμένες, γεγονός που λειτούργησε αυξητικά στη συσσώρευση των προβλημάτων. Η προσαρμογή τους στην Ελληνική κοινωνία συναντά πολλά και ποικίλα προβλήματα που δεν σχετίζονται μόνο με τον εργασιακό τομέα, αλλά με το συνολικό φάσμα της κοινωνικής ζωής.

Παρόλα αυτά όταν ο Ομογενής αποφασίσει να επιστρέψει στην «Μητέρα - Πατρίδα» αντιμετωπίζει σειρά προβλημάτων, μερικά από τα οποία μπορεί να τον οδηγήσουν σε περιθωριοποίηση ως προς την υπόλοιπη κοινωνία.

Τα κυριότερα από αυτά είναι:

- α) Η Γλωσσική ανεπάρκεια
- β) Η ελλιπής ή ανύπαρκτη επαγγελματική εμπλοκή
- γ) Το πρόβλημα κατοικίας
- δ) Η άγνοια ως προς τις δομές της νέας κοινωνίας στην οποία καλείται να ενταχθεί και συνεπώς η αδυναμία προσαρμογής του στα νέα κοινωνικά δεδομένα.

Υπάρχει σαφής αλληλεξάρτηση των παραγόντων αυτών που στο σύνολό τους λειτουργούν ανασταλτικά στη διαδικασία κοινωνικής ένταξης των παλιννοστούντων. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε ότι πέντε κυρίως είναι οι ομάδες των προβλημάτων που οι ίδιοι οι Παλιννοστούντες αντιμετωπίζουν:

- α) Τα προβλήματα πολιτισμικής Ταυτότητας
- β) Η κοινωνική πίεση
- γ) Τα οικογενειακά προβλήματα
- δ) Τα προβλήματα των παιδιών
- ε) Καθημερινά προβλήματα του παρόντος και του μέλλοντος.

Αναλυτικότερα:

5.1. Τα Προβλήματα Πολιτισμικής Ταυτότητας

Την πολιτιστική ταυτότητα ενός ατόμου τη συνθέτουν έννοιες όπως η θρησκεία, τα ήθη, τα έθιμα, η γλώσσα, οι κοινωνικές αξίες, οι δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου. Η ταυτότητα αυτή εκφράζεται από τους ανθρώπους με κινήσεις, χειρονομίες, εκφράσεις, συμπεριφορά, ενδυμασία, διατροφή. Όλες αυτές οι έννοιες συνήθως διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα στους Παλινοστούντες και τους γηγενείς.

Οι Πόντιοι, προέρχονται από ένα περιβάλλον που δεν έχει σχέση με την Ελλάδα του σήμερα, με προσήλωση στα έθιμα, αυστηρότητα ηθών και θα μπορούσαμε ίσως να πούμε, ένα ιδιότυπο κώδικα τιμής.

Αυτοί οι άνθρωποι έρχονται για να «μεταφυτευτούν» στη ζωή μιας δυτικής κοινωνίας, όπου οι κοινωνικές αξίες είναι πολύ διαφορετικές από τις αξίες της περιοχής απ' όπου προέρχονται. Εκτεθειμένα οι παλινοστούντες, σ' αυτές τις αξίες άλλες θα υιοθετήσουν και άλλες θα απορρίψουν, ανάλογα με το φύλο, την ηλικία και την ικανότητα προσαρμογής και βέβαια ανάλογα με το πόσο μεγάλο είναι το διάστημα που βρίσκονται στην Ελλάδα.

Αυτοί που θα διαμορφώσουν κοινωνική στάση ανάλογη των αξιών που είχαν αφομοιώσει στην παιδική τους ηλικία, θα γίνουν άσχημα δεκτοί εξαιτίας της αλλαγής της κουλτούρας. Πιστεύοντας ότι οι αξίες του τόπου προέλευσης είναι απόλυτες και παγκόσμιες, ζουν συχνά βιώνοντας το αίσθημα της αδικίας. Οι δε δυσκολίες επικοινωνίας που οφείλονται σε πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα στους αφικνούμενους και τους γηγενείς, μπορεί να χειροτερεύουν αν οι τελευταίοι αποδειχθούν έντονα τοπικιστές.

5.2. Η Κοινωνική Πίεση

Οι Παλινοστούντες μπορεί να αισθανθούν κοινωνικά μειωμένοι από τη συμπεριφορά των γηγενών, που στο αρχικό περιβάλλον, μπορεί να είναι επιφυλακτική. Οι κώδικες συμπεριφοράς και επικοινωνίας των αφικνούμενων ταιριάζουν στις δομές της κοινωνίας προέλευσης.

Ακόμη, η διαφορετική εργασιακή τους συνείδηση, που είναι ανάλογη της παραγωγικής διαδικασίας της χώρας προέλευσης, όπως και η πιθανή ελλιπή επαγγελματική γνώση και πείρα, μπορούν να τους επιτείνουν το αίσθημα του κοινωνικά μειονεκτούντος ατόμου.

Η έλλειψη ψυχαγωγίας, η νοσταλγία της γενέτειρας γης και η δυσκολία προσαρμογής δημιουργούν πρόσθετο ψυχικό φορτίο. Ιδιαίτερη πίεση αισθάνονται οι γυναίκες, γιατί η θέση τους στη νέα πατρίδα είναι δύσκολη. Πρέπει να λειτουργήσουν βάσει κανόνων και της παραδοσιακής και της αστικής καπιταλιστικής κοινωνίας της Ελλάδας.

Για τα νέα κορίτσια η προσαρμογή μπορεί να γίνει ακόμα πιο δύσκολη. Οι αντιλήψεις περί ηθικής των γονέων συχνά αντικρούονται με την Ελληνική πραγματικότητα. Στην περίπτωση που γονείς κρατήσουν αυταρχική στάση, η νέα γυναίκα κλείνεται στο σπίτι, οδηγείται στην πολιτιστική απομόνωση, έχει περιορισμένες δυνατότητες ψυχαγωγίας και δεν μπορεί να αναπτύξει ολοκληρωμένη προσωπικότητα που θα της επιτρέψει να διεκδικήσει ισότιμη θέση στην κοινωνία.

Οι ελεύθεροι άντρες πιθανώς να έχουν προβληματικές σχέσεις με το άλλο φύλο, δεδομένου ότι γνωρίζουν διαφορετικούς επικοινωνιακούς κώδικες. Αυτό το γεγονός αποτελεί σοβαρή ψυχική πίεση και μπορεί να οδηγήσει σε αναζήτηση διεξόδου στο αλκοόλ, στο τραπέζι των τυχερών παιχνιδιών ή στην καλύτερη περίπτωση, στην εσωστρέφεια.

5.3. Τα Οικογενειακά Προβλήματα

Οι Πόντιοι στην πρώην Σοβιετική Ένωση διατηρούν την παραδοσιακή ευρύτερη οικογένεια με επίκεντρο το πατρικό τραπέζι, που είναι κύριος χώρος διαβουλεύσεων και αποφάσεων, στις οποίες βέβαια ο ρόλος της Πόντιας μητέρας είναι καθοριστικός. Οι Ποντιακές κοινότητες διατηρούν τη συνοχή τους, ακριβώς γιατί η ενότητα της οικογένειας παραμένει ο κύριος πυρήνας αναφοράς και αυτοπροσδιορισμού των ατόμων. Συχνά παρατηρείται και το φαινόμενο της εθνιστικής ενδογαμίας.

Είναι δυνατόν να υπάρξουν προβλήματα στην οικογενειακή ζωή των παλιννοστούντων, γιατί συνήθως η επιθυμία τους είναι να διατηρηθούν οι ενδοοικογενειακοί ρόλοι, όπως λειτουργούσε στη χώρα προέλευσης. Η επιθυμία διατήρησης αυτών των ρόλων, συγκρούεται με την προσαρμογή στα νέα κοινωνικά δεδομένα και την εικόνα του ή της σύγχρονου συζύγου, όπως έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη δυτική κοινωνία. Αλλά και ο ρόλος των γονέων είναι δύσκολος στην οικογένεια που παλιννοστεύει. Τα παιδιά ξεφεύγουν από τον έλεγχο τους, δεν μπορεί συχνά να ασκηθεί σ' αυτά η πατρική ή μητρική εξουσία. Πηγαίνουν στο σχολείο, είναι πιο μορφωμένα, προσαρμόζονται πιο εύκολα από τους γονείς. Δεν δέχονται εύκολα το ρόλο του υπό την επιρροή των γονέων παιδιού.

5.4. Το πρόβλημα των Παιδιών

Το παιδί είναι το μέλος της οικογένειας που θα μάθει να χειρίζεται καλύτερα τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, διότι πηγαίνει στο σχολείο. Συχνά θα βοηθήσει τους γονείς στις επαφές τους με τις διοικητικές αρχές, στα διάφορα έγγραφα που πρέπει πλήρως να κατανοούν.

Αναλαμβάνει ένα ρόλο που τον ωριμάζει. Ο ρόλος αυτός όμως ανήκει στον πατέρα που μπορεί να αισθανθεί υποτιμημένος, γιατί αντικαταστάθηκε σε μια από τις παραδοσιακές του λειτουργίες και χάνει ένα μέρος από το γόητρο του. Το παιδί αρχίζει να παίρνει μια θέση του αντίζηλου του αρχηγού της οικογένειας, αλλά μπορεί έτσι να γίνει τελικά το θύμα της έλλειψης πατρικής μέριμνας. Αυτές οι μεταβολές στις οικογενειακές σχέσεις, που οφείλονται στην παλιννόστηση, πολλαπλασιάζουν τους κινδύνους συγκρούσεων, διαταραχής της προσωπικότητας και συμπεριφοράς των παιδιών.

Τα παιδιά συχνά μπορεί να αισθανθούν και νοσταλγία για το οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον που εγκατέλειψαν. Οι Πόντιοι γονείς δύσκολα θα υπόφεραν από το αίσθημα της νοσταλγίας, γιατί γνωρίζουν πολύ καλά τους συγκεκριμένους λόγους, που τους οδήγησαν στην επιλογή της παλιννόστησης. Τα παιδιά όμως έχουν σοβαρές πιθανότητες να υποφέρουν από νοσταλγία, η οποία αποδεδειγμένα μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα παθολογικές ψυχοσωματικές εκδηλώσεις. Δυσλειτουργία του νευρικού συστήματος με συμπτώματα ανορεξίας, χάσιμο βάρους, κούραση, αϋπνίες, πονοκεφάλους, επιδράσεις στο ορμονικό σύστημα κ.τ.λ.

Σε επίπεδο συμπεριφοράς, τα παιδιά αποσύρονται από την ομήγυρη, είναι ντροπαλά, δειλιάζουν, απομονώνονται, δεν μπορούν να αναπτύξουν στενές φιλίες και δεν έχουν εμπιστοσύνη στις ικανότητές τους.

Όσον αφορά το θέμα του σχολείου, είναι σημαντικό να μην θεωρήσουμε αμελητέο παράγοντα, τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί τα παιδιά που παλιννοστούν. Αν αντιμετωπιστούν μόνο σαν μαθητικές οντότητες και όχι σαν άτομα με ψυχοκοινωνικές ανάγκες και δικαιώματα, με στόχο τη σχολική πρόοδο παραμελώντας τα ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα των μαθητών, τότε οι πιθανότητες περιθωριοποίησης των παιδιών παρουσιάζονται σοβαρές.

Η πολιτισμική τους ταυτότητα είναι κάτι που πρέπει να εξεταστεί, αφού αυτά εκτίθενται σε δύο διαφορετικούς πολιτισμούς και είναι διχασμένα. Αν ταυτιστούν με τα πρότυπα που κυριαρχούν στην Ελλάδα, πιθανόν να συγκρουστούν με τους γονείς τους, ενώ αν ταυτιστούν με τα πρότυπα του οικογενειακού τους περιβάλλοντος, θα έχουν πρόβλημα με την κοινωνία όπου καλούνται να ζήσουν.

Είτε αποκτήσουν τελικά μονοπολιτισμική βασική προσωπικότητα, είτε διπολιτισμική, αναλόγως της ηλικίας τους στη στιγμή της παλιννόστησης, θεωρούνται άτομα που χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή.

5.5. Τα Καθημερινά Προβλήματα του Παρόντος και του Μέλλοντος

Εδώ έχουμε να αντιμετωπίσουμε τη σκληρή και άκαμπτη πραγματικότητα που εκφράζεται με δυσκολίες στον εκτελωνισμό και μεταφορά της οικοσκευής, στη μετάφραση αναγκαίων εγγράφων και πιστοποιητικών, στην απόκτηση της ιθαγένειας, στη λήψη των επιδομάτων που χορηγεί το Κράτος (Επίδομα Πρόνοιας, Ο.Α.Ε.Δ., παιδιών κ.τ.λ.), στην απόκτηση άδειας παραμονής, στην αντιμετώπιση προβλημάτων υγιεινής και υγείας και κυρίως στη γλωσσική επιμόρφωση, τον επαγγελματικό προσανατολισμό και την επαγγελματική τεχνολογική προσαρμογή.

5.6. Καταγραφή Προβλημάτων

Ύστερα από την προηγούμενη γενική και θεωρητική ανάπτυξη των προβλημάτων που δημιουργούνται στους Παλιννοστούντες Ομογενείς, κρίνουμε σκόπιμο για την πληρέστερη αντίληψη του θέματος, να προβούμε σε μια γενική και ονομαστική καταγραφή των συγκεκριμένων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ομογενείς.

Αυτά είναι:

- 1) Η άγνοια της καθομιλουμένης γλώσσας (πολλές φορές υπάρχει παντελής έλλειψη γνώσης της Ελληνικής).
- 2) Ο διαφορετικός τρόπος ζωής (στην προηγούμενη χώρα τα πάντα φρόντιζε το Κράτος· εδώ πρέπει το άτομο να αντενεργήσει).
- 3) Το οικονομικό πρόβλημα, που αναλύεται ως εξής:
- 4) Έξοδα εκτελωνισμού οικοσκευής και αυτοκινήτου
- 5) Μεταφορά οικοσκευής.
- 6) Αντιμετώπιση βασικών αναγκών.
- 7) Έκδοση Άδειας Παραμονής και Εργασίας
- 8) Μεταφράσεις πιστοποιητικών και εγγράφων .
- 9) Απόκτηση ιθαγένειας.
- 10) Δηματολογική τακτοποίηση.
- 11) Έκδοση Αστυνομικής Ταυτότητας

- 12) Χορήγηση Επιδόματος Πρόνοιας (Υπερηλίκων, Απροστάτευτων παιδιών, Έκτακτο Οικονομικό Βοήθημα Μεταφοράς Οικοσκευής, Αναπηρικές Συντάξεις κ.λ.π.).
- 13) Χορήγηση επιδομάτων Ο.Α.Ε.Δ. (Άτομα άνω των 18 ετών, 3 φορές ανά τρίμηνο, Ετήσιο οικογενειακό επίδομα).
- 14) Έκδοση βιβλιαρίων Υγείας.
- 15) Έκδοση Καρτέλας ενσήμων.
- 16) Χορήγηση Σύνταξης ΟΓΑ στους άνω των 65 ετών.
- 17) Αναγνώριση τίτλων Σπουδών (από ΔΙΚΑΤΣΑ).
- 18) Επαγγελματική προσαρμογή και αποκατάσταση.
- 19) Προσαρμογή των παιδιών στο σύστημα εκπαίδευσης.
- 20) Αντιμετώπιση προβλημάτων Υγιεινής και Υγείας.
- 21) Ενδοοικογενειακές διαφορές λόγω παλιννόστησης.
- 22) Προβλήματα ψυχαγωγίας.
- 23) Αλκοολισμός.

6. Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στη συνέχεια θα επιχειρήσουμε να συσχετίσουμε την ένταξη των Ποντίων στην Ελληνική αγορά εργασίας με την εκπαίδευση, την επαγγελματική εμπειρία και την απασχόληση τους στην Ελλάδα. Οι συνθήκες που έχουν να αντιμετωπίσουν οι Πόντιοι στην αναζήτηση της απασχόλησης είναι ένα ακόμη θέμα το οποίο απαιτείται να εξεταστεί. Τέλος, γίνεται μια αντιπαράθεση των επαγγελματικών προσόντων των Ποντίων έναντι αυτών των συνθηκών και επισημαίνεται το είδος δυσκολίας, η απαιτούμενη επαγγελματική προσαρμογή και η κατάλληλη χωροταξική εγκατάσταση του Ποντιακού εργατικού δυναμικού, έτσι ώστε να εξελιχθεί ομαλά η ένταξη τους στην Ελληνική αγορά εργασίας.

6.1. Τα βασικά Χαρακτηριστικά των Ποντίων

Στην περίοδο αυτή (1985 - 1990), ένα μεγάλο μέρος των 30.000 Ποντίων που ήρθαν στην Ελλάδα, έχει σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο και σε σημαντικό βαθμό τεχνικές εξειδικεύσεις. Στον πίνακα (I) που ακολουθεί φαίνεται η ποσοστιαία σύνθεση του επιπέδου εκπαίδευσης των Ποντίων.

ΠΙΝΑΚΑΣ I: ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Επίπεδο Εκπαίδευσης	Ποσοστό ατόμων (%)
Πτυχίο Ανωτάτης ή Ανώτερης Σχολής	27
Φοιτητές και Σπουδαστές	3
Απολυτήριο Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης	35
Απόφοιτοι Δημοτικού και κάτω	23
Δίπλωμα Μέσης Τεχνικής Εκπαίδευσης	12
	100

Η εκπαίδευση και η επαγγελματική κατάρτιση των Ποντίων είναι ένα βασικό χαρακτηριστικό τους όπως είδαμε. Δεν θα πρέπει να αγνοηθεί, όμως, ένα ακόμη χαρακτηριστικό που έχει σχέση με την τρέχουσα απασχόλησή τους. Το 50% περίπου των οικονομικά ενεργών Ποντίων είναι χωρίς «κανονική» εργασία, ένα, όμως, μεγάλο μέρος των ανέργων απασχολείται περιστασιακά, όπως για παράδειγμα στις «λαϊκές» αγορές. Όσον αφορά τους απασχολούμενους,

μπορούμε στον παρακάτω πίνακα (II) να δούμε τους κλάδους απασχόλησης των Ποντίων και στη συνέχεια να τους συσχετίσουμε με την εκπαίδευσή τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ II: ΚΛΑΔΟΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Κλάδοι	Ποσοστό Απασχολούμενων (%)
Ένδυση, υπόδηση, υφαντικά, είδη διατροφής, προϊόντα μετάλλου	28
Οικοδομήσεις	19
Εστιατόρια - Ξενοδοχεία	4
Άλλοι κλάδοι (με μικρότερες συγκεντρώσεις)	49
	100

Βλέπουμε, λοιπόν, ότι υπάρχει μεγάλη διασπορά της απασχόλησης των Ποντίων σε πολλούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας και σε εργασίες που είναι για πολλούς κατώτερες της εκπαίδευσής τους και της εμπειρίας τους, όσον αφορά κυρίως τους πτυχιούχους της τριτοβάθμιας και της μέσης γενικής εκπαίδευσής.

Όπως τονίσαμε στις προηγούμενες παραγράφους, το μεγαλύτερο μέρος των Ποντίων (60%) έχει εγκατασταθεί στην περιφέρεια της πρωτεύουσας και το 15% στη Θεσσαλονίκη, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό είναι διασπαρμένο σε πολλές περιοχές, αλλά κυρίως στη Βόρεια Ελλάδα και ειδικότερα στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Στις περιοχές αυτές έχει εγκατασταθεί περίπου το 20% των Ποντίων. Για να υπάρξει, όμως, ομαλή ένταξη τους στην ελληνική αγορά εργασίας θα πρέπει να προσδιοριστεί η κατάλληλη χωροταξική εγκατάσταση του Ποντιακού εργατικού δυναμικού και ακόμη σκόπιμο θεωρείται να ληφθεί κάποια περιφερειακή πολιτική ανάπτυξης.

6.2. Περιφερειακές Προτεραιότητες Ανάπτυξης: Ανατολική Μακεδονία και Θράκη

Για την ανάπτυξη μιας χώρας και ειδικότερα της χώρας μας, βασικό προσανατολισμό αυτής της προσπάθειας αποτελεί η ενίσχυση της περιφέρειας και πιο συγκεκριμένα ορισμένων περιφερειών, των οποίων οι υπάρχουσες δυνατότητες δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς, με συνέπεια την καθυστέρησή τους σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες και κυρίως με την πρωτεύουσα.

Από τις περιφέρειες αυτές, που αποτελούν αντικείμενο προτεραιότητας της κρατικής πολιτικής, ο πληθυσμός συνεχώς διαρρέει προς τα αστικά κέντρα της χώρας και προς το εξωτερικό, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη σημαντική πτώση της γεννητικότητας και το γηρασμό του πληθυσμού. Συνέπεια αυτού είναι το «ξεκλήρισμα» των περιφερειών αυτών από τους δημιουργικούς νέους ανθρώπους, οι οποίοι είναι απαραίτητοι για την προώθηση της ανάπτυξης.

Παράλληλα, με την ανάπτυξη των περιφερειών αυτών, επιδιώκεται και η αποθάρρυνση μεγαλύτερης συγκέντρωσης πληθυσμού και οικονομικής δραστηριότητας στις ήδη κορεσμένες πόλεις της Αθήνας και της Θεσ/νίκης, στις οποίες η ανεργία είναι σχετικά πολύ υψηλότερη απ' το μέσο όρο της χώρας.

Πρωταρχική θέση στα πλαίσια αυτών των προσπαθειών, κατέχει η περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της οποίας τα οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά, καθώς και κυβερνητική πολιτική που ακολουθείται γι' αυτές τις περιφέρειες έχουν μεγάλη σημασία.

Ωστόσο, η περιφέρεια στην οποία αναφερόμαστε, έχει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης, η αξιοποίηση των οποίων θα απαιτήσει μεσοχρόνια, πρόσθετο εργατικό δυναμικό, σε συσχετισμό με τη σημαντική εκροή του πληθυσμού σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο και μέχρι σήμερα. Το δυναμικό αυτό μπορεί να εξασφαλιστεί με παλιννόστηση Ελλήνων μεταναστών ή με εγκατάσταση νέου πληθυσμού και επίσης μπορεί να προσφέρει μια ευκαιρία για την ένταξη των ελληνικής καταγωγής μεταναστών μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται και οι Πόντιοι.

Στη Θράκη, η οποία αποτελεί το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού της περιφέρειας (60%), σημειώνεται αστικοποίηση με φυσική αύξηση του πληθυσμού που ανέρχεται στο 20,2%, ενώ μεγάλη πτώση σημειώνεται στη δεκαετία 1981 - '91 στο επίπεδο του 0,3% ετησίως. Η πτώση αυτή κατέληξε σε στάσιμο πληθυσμό.

Όσον αφορά, τέλος, την μετανάστευση από περιοχές ολόκληρης της περιφέρειας της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης αυτή είχε τη μεγαλύτερη απώλεια πληθυσμού προς τις μεγάλες πόλεις και προς το εξωτερικό, εν συγκρίσει με όλες τις άλλες περιφέρειες της χώρας. Επίσης, το συνολικό εργατικό δυναμικό αυτής της περιφέρειας ήταν το 1989 της τάξεως των 256 χιλιάδων ατόμων και οι άνεργοι την ίδια περίοδο έφταναν τις 19 χιλιάδες άτομα.

7. ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Το εκπαιδευτικό σύστημα στην πρώην Σοβιετική Ένωση έχει περίπου τις ίδιες διαβαθμίσεις με το Ελληνικό. Οι Πόντιοι μετανάστες, ωστόσο, εμφανίζουν υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, ιδιαίτερα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στη μέση γενική συγκρινόμενοι με τον αντίστοιχο ελλαδικό πληθυσμό. Η ηλικία είναι αυτή που επηρεάζει τα εκπαιδευτικά επίπεδα στα οποία έφτασαν αυτοί οι μετανάστες και έτσι, μ' αυτό τον τρόπο επιβεβαιώνονται οι γενικά ισχύουσες τάσεις, ότι δηλαδή στις μικρότερες ηλικίες το εκπαιδευτικό επίπεδο είναι υψηλότερο συγκριτικά με τις μεγαλύτερες.

Η δημοκρατία στην οποία γεννήθηκαν οι περισσότεροι μετανάστες κατά τη σχολική ηλικία παίζει σπουδαίο ρόλο. Έτσι, για παράδειγμα οι προερχόμενοι από το Καζακστάν εμφανίζουν καλύτερες εκπαιδευτικές επιδόσεις συγκριτικά με εκείνους των δημοκρατιών της Γεωργίας και της Ρωσίας, γιατί τόσο το εκπαιδευτικό σύστημα, όσο και οι εκπαιδευτικές ευκαιρίες ήταν σε καλύτερη μοίρα.

Τέλος, ο βαθμός αστικότητας της περιοχής που γεννήθηκαν - ανεξάρτητα από τη δημοκρατία - επιδρά πάνω στην εκπαίδευση των μεταναστών αυτών και κυριαρχούν εδώ οι γενικά διαγραφόμενες τάσεις που δείχνουν τους προερχόμενους από αστικά περιβάλλοντα να εμφανίζουν καλύτερη εκπαίδευση σε σχέση με όσους γεννήθηκαν στον αγροτικό χώρο. Όσον αφορά την κατάσταση απασχόλησης των Ελλήνων Ποντίων μεταναστών, διαπιστώνεται μια συρρίκνωση του οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού με την Παλιννόστηση τους. Επίσης, κάτω από τις αυξημένες οικονομικές πιέσεις που υφίστανται οδηγήθηκαν σημαντικά τμήματα συνταξιούχων, μαθητών και νοικοκυρών στις αγορές εργασίας, ενώ ταυτόχρονα διευρύνθηκε η συμμετοχή των εξαρτώμενων μελών έναντι των αυτοσυντηρούμενων, κυρίως εξαιτίας της περιορισμένης παρουσίας των συνταξιούχων μέσα στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό. Το γεγονός αυτό σημαίνει ότι, ενώ όλο και περισσότερα μέλη από τα νοικοκυριά εισρέουν στο εργατικό δυναμικό, αυτοί οι οποίοι παραμένουν στους οικονομικά μη ενεργούς είναι κατεξοχήν εξαρτώμενα μέλη, που σε συνδυασμό με την υψηλή ανεργία επαυξάνουν σημαντικά τις οικονομικές υποχρεώσεις των απασχολούμενων.

Υπάρχει, δηλαδή, υψηλό ποσοστό του εργατικού δυναμικού των Ελλήνων Ποντίων, αφού τα 3/4 του πληθυσμού άνω των 15 ετών συμμετέχουν σ' αυτό. Ωστόσο, όλο και περισσότερο διευρύνεται το εργατικό δυναμικό των Ελλήνων Ποντίων μετά την Παλιννόστηση τους. Στη διεύρυνση αυτή, σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι αυξημένες απαιτήσεις και αναγκαιότητες που διαμορφώνουν οι διαδικασίες μετανάστευσης και κοινωνικοοικονομικής ένταξης στην ελληνική πραγματικότητα σε συνδυασμό με την τεράστια ανεργία που φτάνει στο ύψος του

μισού οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Η πραγματική εξέλιξη, όμως, αυτού του μεγέθους εξαρτάται σε κάποιο βαθμό και από την κατεύθυνση της κοινωνικής πολιτικής τους ελληνικού κράτους.

Αναφορικά με τους απασχολούμενους του πληθυσμού μας, δηλαδή με το ένα από τα δύο μέλη που τελικά κατάφερε να εργάζεται στην Ελλάδα, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι αποτελούν μια ιδιομορφία στα πλαίσια της ελληνικής εργασιακής πραγματικότητας με σαφή τα χαρακτηριστικά της περιθωριοποίησης. Το παράδοξο είναι ότι αυτός ο πληθυσμός έχει ένα επαγγελματικό και ιστορικό υπόβαθρο που του παρέχει πλήθος γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων, οι οποίες όχι μόνο δεν δικαιολογούν αυτή την επαγγελματική περιθωριοποίηση, αλλά καθιστούν αναγκαία τη λήψη μέτρων για την αξιοποίησή τους.

Επίσης, χαρακτηριστική είναι η ετεροαπασχόληση που υφίστανται οι παραπάνω απασχολούμενοι, καθώς πολλοί πτυχιούχοι διαφόρων ειδικοτήτων ασκούν άσχετα επαγγέλματα σε σχέση με τις γνώσεις και τις ειδικότητές τους. Ακόμη, αν και σημειώνεται ελάχιστη αύξηση της αυτοαπασχόλησης σε σχέση με την κατάσταση στη Σοβιετική Ένωση, που κυρίως αφορούσε την άτυπη απασχόληση στις «λαϊκές» και τις εργασίες των ιατρών και των καλλιτεχνών, η μεταβολή του πληθυσμού μας σε μισθοδοτούμενο είναι ιδιαίτερα εκτεταμένη σε σχέση με την Ελλαδική δομή, καθώς οι περισσότεροι απ' τους εννιά στους δέκα χαρακτηρίζονται απ' την εξαρτημένη φύση της απασχόλησής τους, υπονοώντας σαφώς μια ακόμη διάσταση της εργασιακής τους περιθωριοποίησης.

8. Ο ΒΑΘΜΟΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Ένα επίσης σοβαρό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Πόντιοι σήμερα, είναι αναμφισβήτητα η γραφειοκρατία και η άγνοια των νόμων στη χώρα μας. Έτσι, οι μετανάστες δυσκολεύονται να βρουν το δίκιο τους και να δώσουν λύσεις στα θέματα που τους απασχολούν. Παρακάτω θα δούμε σε ποιες υπηρεσίες απευθύνονται οι Πόντιοι, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στην Ελληνική υπηρεσία (πρεσβεία) που υπάρχει στη Μόσχα.

- Στην (πρώην) Σοβιετική Ένωση (Πρεσβεία - Προξενεία):

«Η πολύπλοκη διαδικασία της μετανάστευσης και οι γραφειοκρατικές διατυπώσεις που απαιτούνται έφεραν αναγκαστικά τους Πόντιους αντιμέτωπους με την Ελληνική Πρεσβεία της Μόσχας. Όσοι εκφράστηκαν θετικά γι' αυτή την υπηρεσία, επικαλέστηκαν δύο λόγους. Πρώτον την χωρίς καθυστέρηση εξυπηρέτησή τους και δεύτερον την καλή συμπεριφορά των υπαλλήλων. Αντίθετα, στοιχεία όπως η γραφειοκρατία, η καθυστέρηση, οι δωροδοκίες και η ανοργανωσιά, ανάγκασαν τους υπόλοιπους Πόντιους (στην πλειοψηφία τους), να κρίνουν την Πρεσβεία της Μόσχας ως μη ικανοποιητική. Τελικά, όμως, το κυριότερο πρόβλημα της υπηρεσίας αυτής είναι οργανωτικό και φαίνεται πως δεν μπορεί να ανταποκριθεί ικανοποιητικά στις σημερινές ανάγκες».¹

- Στην Ελλάδα

Οι Πόντιοι μετανάστες μετά την εγκατάστασή τους εδώ επικοινωνήσαν με πολλές υπηρεσίες για διάφορους λόγους. Οι περισσότεροι απ' αυτούς απευθύνονται στις ακόλουθες:

α) ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ

Εσωτερικών, Εξωτερικών, Δημόσιας Τάξης, Συγκοινωνιών, Πολιτισμού, Μακεδονίας και Θράκης, Εργασίας, Οικονομικών, Υγείας, Παιδείας και Ανάπτυξης.

β) ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Νομαρχίες, Δημαρχίες - Ληξιαρχεία

γ) ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

¹ Βλ. Κασιμάτη Κούλα. «Πόντιοι Μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση: Κοινωνική και Οικονομική τους ένταξη», Γενική Γραμματεία Αποδημου Ελληνισμού, Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής, Β' έκδοση, Αθήνα 1993.

ΟΓΑ, ΟΤΕ, ΟΑΕΔ, ΔΕΗ, ΙΚΑ, ΟΣΕ, ΤΕΒΕ, Πρόνοια, Οργανισμός Εργατικής Εστίας, Τεχνικό Επιμελητήριο.

δ) ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ (ΚΥΡΙΩΣ ΥΠΟΥΡΓΕΙΩΝ)

Αστυνομία, Τελωνεία, Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού, Ίδρυμα Παίνοστούντων, Εφορίες, Στρατολογία, Πρεσβείες, Ταχυδρομεία, Δικαστήρια.

ε) ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Νοσοκομεία, Ερυθρός Σταυρός, Τράπεζες (Αγροτική κυρίως), Ταμείο Λαϊκών Αγορών.

Η καταγραφή αυτών των υπηρεσιών δείχνει ότι οι μετανάστες στην προσπάθειά τους να ενσωματωθούν στην Ελληνική κοινωνία, επικοινωνήσαν με φορείς που καθορίζουν τη ζωή και τον κάθε πολίτη. Ο βαθμός οργάνωσης, όμως, και οι γραφειοκρατικές διαθέσεις που χαρακτηρίζουν την Ελληνική διοίκηση δημιουργούν όλο και μεγαλύτερα προβλήματα και δυσκολίες για τους Πόντιους της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, οι οποίοι προέρχονται σαφώς από μια χώρα με διαφορετικό κοινωνικό και πολιτικό σύστημα, με διαφορετική ιδιοσυγκρασία, αλλά και με διαφορετικές πρακτικές κοινωνικής οργάνωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

**Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ
ΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
ΤΗΣ ΠΡΩΗΣ ΕΣΣΔ ΚΑΙ Η ΕΓΓΡΑΦΗ ΤΟΥΣ
ΣΤΑ ΜΗΤΡΩΑ ΑΡΡΕΝΩΝ - ΔΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ**

Πριν δούμε με ποιόν τρόπο αποκτάται γενικά η Ελληνική ιθαγένεια από ομογενείς αλλοδαπούς, θα πρέπει αρχικά να προσδιοριστούν οι όροι ιθαγένεια και υπηκοότητα. Οι λέξεις ιθαγένεια και υπηκοότητα, δηλώνουν, λοιπόν, τον δεσμό του ατόμου με τη πολιτεία στο λαό της οποίας ανήκουν. Στη συνέχεια θα πρέπει να αναφερθούμε στο ρόλο του πιστοποιητικού μετοικεσίας, διότι αποτελεί το πρώτο βήμα για οριστική εγκατάσταση των Ποντίων Ομογενών στη χώρα μας. Επίσης, η χορήγηση και η σημασία των διαβατηρίων είναι ένα θέμα το οποίο θα εξεταστεί, όπως επίσης και ο καθορισμός της ιθαγένειας των Ομογενών Ποντιακής καταγωγής και η εγγραφή τους στα δημοτολόγια, μητρώα αρρένων, ληξιαρχικά βιβλία κ.λ.π.

1. ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Εκτός από τις περιπτώσεις κτήσης της Ελληνικής ιθαγένειας αυτοδίκαια με τη γέννηση από Έλληνες γονείς, την υιοθεσία και τις διεθνείς συμβάσεις, η Ελληνική ιθαγένεια, αποκτάται με αναγνώριση και Πολιτογράφηση.

α) Με αναγνώριση

Μπορούν να αναγνωρισθούν ως Έλληνες την ιθαγένεια, ομογενείς χωρίς ιθαγένεια ή άγνωστης ιθαγένειας που ζουν στο εξωτερικό και συμπεριφέρονται σαν Έλληνες. Για το σκοπό αυτό οι ενδιαφερόμενοι υποβάλλουν σχετική αίτηση στην Ελληνική Προξενική Αρχή του τόπου κατοικίας τους. Ο αιτών αποκτά την Ελληνική ιθαγένεια αν γίνει δεκτή η αίτησή του από το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και ορκισθεί ως Έλληνας. Μαζί μ' αυτόν αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια και τα άγαμα παιδιά του που δεν έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους.

β) Με πολιτογράφηση

Οι ομογενείς παλιννοστούντες μπορούν να αποκτήσουν την Ελληνική ιθαγένεια με τη διαδικασία της πολιτογράφησης, μέσω των Ελληνικών Προξενείων. Η δήλωση πολιτογράφησης γίνεται στον Έλληνα πρόξενο του τόπου κατοικίας του ενδιαφερομένου, η οποία μαζί με την αίτησή του και τα απαραίτητα δικαιολογητικά διαβιβάζονται από το προξενείο στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης για την έκδοση της σχετικής απόφασης. Μετά την αποδοχή του αιτήματος του ενδιαφερομένου από τον Υπουργό και την ορκωμοσία του στον Έλληνα Πρόξενο, αποκτά την Ελληνική ιθαγένεια ο ίδιος και τα άγαμα παιδιά του που δεν έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους.

2. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΧΟΡΗΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ

Από τις Ελληνικές Αρχές του εξωτερικού γίνεται χορήγηση ή ανανέωση διαβατηρίων. Η αίτηση γίνεται για τη χορήγηση ή ανανέωση διαβατηρίου και τα απαιτούμενα για κάθε περίπτωση δικαιολογητικά, υποβάλλονται στην Ελληνική Προξενική Αρχή του τόπου, όπου από εξάμηνο τουλάχιστον, σύμφωνα με υπεύθυνη δήλωσή του, διαμένει ο ενδιαφερόμενος.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν σοβαροί λόγοι επιβάλλουν την άμεση χορήγηση του διαβατηρίου, η αίτηση επιτρέπεται να υποβληθεί και το διαβατήριό να χορηγηθεί από την Προξενική Αρχή ανεξάρτητα από την κατοικία του ενδιαφερομένου.

Τα χορηγούμενα διαβατήρια διακρίνονται σε ατομικά, οικογενειακά και ομαδικά. Τα ατομικά διαβατήρια ισχύουν για πέντε χρόνια, τα οικογενειακά για δύο χρόνια και τα ομαδικά για τρεις μήνες.

Σε περίπτωση απώλειας διαβατηρίου στο εξωτερικό ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει μαζί με τη σχετική αίτηση για έκδοση νέου διαβατηρίου και υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του Ν. 1599/1986 για τον τόπο, χρόνο και τις συνθήκες απώλειας του διαβατηρίου του, στην πλησιέστερη προξενική αρχή. Η χορήγηση του νέου διαβατηρίου γίνεται από την Νομαρχία ή την Προξενική Αρχή της διαμονής του ενδιαφερομένου.

Τέλος, οι Ελληνικές Προξενικές Αρχές μπορούν σε περίπτωση απώλειας διαβατηρίου να χορηγήσουν και ταξιδιωτικό έγγραφο για την επιστροφή στην Ελλάδα ή τη μετάβαση στη χώρα της μόνιμης κατοικίας ή διαμονής του ενδιαφερομένου.

3. ΤΟ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΜΕΤΟΙΚΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ

Για τους ομογενείς Πόντιους από την πρώην Σοβιετική Ένωση που επιθυμούν να έρθουν στην Ελλάδα για οριστική εγκατάσταση, το πρώτο βήμα είναι η έκδοση του Πιστοποιητικού Μετοικεσίας¹.

Το Πιστοποιητικό αυτό εκδίδεται από το Ελληνικό Προξενείο στη Μόσχα, χορηγείται ένα και μόνο για όλη την οικογένεια συνολικά, πρέπει να περιέχει λεπτομερώς τα είδη που θα φέρει στην Ελλάδα ο Ομογενής Πόντιος και η οικογένειά του (π.χ. είδη οικουσκευής, μεταφορικό μέσο κ.λ.π.) και τέλος ισχύει για 12 μήνες, συνεπώς η μεταφορά στην Ελλάδα πρέπει να γίνει μέσα σε αυτό το διάστημα.

Με το Πιστοποιητικό Μετοικεσίας εισάγονται στην Ελλάδα διάφορα είδη ατελώς.

Οι Ομογενείς Πόντιοι από την πρώην Σοβιετική Ένωση που έρχονται στην Ελλάδα για οριστική εγκατάσταση μπορούν να εισάγουν ατελώς διάφορα προσωπικά τους είδη (δηλαδή χωρίς να πληρώσουν φόρους εκτελωνισμού). Με άλλα λόγια κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα οι Πόντιοι έχουν Τελωνειακές απαλλαγές.

Τα είδη που μπορούν να εισάγουν στη χώρα μας είναι:

- α) Οικουσκευή (είδη ρουχισμού, έπιπλα, ψυγείο, τηλεόραση κ.λ.π.)
- β) Μεταφορικό μέσο (αυτοκίνητο, αυτοκινούμενο τροχόσπιτο, μοτοσικλέτα κ.λ.π.)
- γ) Φορητά εργαλεία (απαραίτητα για την άσκηση επαγγέλματος) και
- δ) Ένα λυόμενο σπίτι (κατά οικογένεια).

¹ Μετοικεσία σαν όρος σημαίνει μετανάστευση, έξοδος.

4. ΚΑΘΟΡΙΣΜΟΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΠΟΝΤΙΑΚΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΗΝ Ε.Σ.Σ.Δ.¹

Στο παρελθόν, η ιθαγένεια των Παλινοστούντων ομογενών, καθορίζονταν από το τμήμα Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών και συγκεκριμένα από το τμήμα Ιθαγένειας. Σήμερα, όπως θα δούμε παρακάτω, ο καθορισμός της ιθαγένειας ανατίθεται στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

Έτσι, όσον αφορά τους Ομογενείς Ποντιακής καταγωγής που έρχονται στην Ελλάδα μόνο με διαβατήριο των Σοβιετικών Αρχών, θα πρέπει οι Νομαρχίες να στέλνουν ερώτημα στην Ελληνική Πρεσβεία που βρίσκεται στη Μόσχα, προκειμένου να διαπιστωθεί αν είναι γραμμένοι ή όχι στα προξενικά Μητρώα, έτσι ώστε να καθοριστεί η Ελληνική Ιθαγένεια τους, ή να προχωρήσει η διαδικασία της πολιτογράφησης τους, ανάλογα.

Αν η Πρεσβεία στη Μόσχα δεν απαντήσει στα σχετικά ερωτήματα των Νομαρχιών τους κράτους, τότε η Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, εφαρμόζει την εξής τακτική:

α) Μεταξύ των δικαιολογητικών που φέρουν οι εν θέματι ομογενείς, είναι και το πιστοποιητικό μετοικεσίας, όπως έχουμε τονίσει («ντεκλαράτσια» όπως το λένε οι ίδιοι) που εκδίδεται από το προξενείο μας στη Μόσχα.

β) Όταν στο πιστοποιητικό αυτό αναγράφεται ότι ο κάτοχός του είναι και κάτοχος Ελληνικού διαβατηρίου (έστω και αν δεν το έχει αυτό) ή ότι είναι γραμμένος στα Προξενικά Μητρώα (έστω και αν δεν αναφέρεται ο αριθμός εγγραφής του σ' αυτά), μπορούν οι Νομαρχίες να καθορίζουν την ιθαγένειά τους, χωρίς άλλα στοιχεία εγγραφής τους και χωρίς να ρωτάνε σχετικά την Ελληνική Πρεσβεία στη Μόσχα.

γ) Τέλος, όταν στο πιστοποιητικό αυτό αναγράφεται ότι ο κάτοχός του δεν είναι γραμμένος στα προξενικά Μητρώα και είναι κάτοχος μόνο του Σοβιετικού Διαβατηρίου, τότε θα πρέπει οι Νομαρχίες να διαβιβάζουν τα σχετικά δικαιολογητικά στη Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών.

4.1. Εγγραφή τους στα Μητρώα Αρρένων, Δημοτολόγια, Ληξιαρχικά Βιβλία κ.λπ.²

Με την κοινή Απόφαση 24755/6-4-1990, των Υπουργών Προεδρίας της κυβέρνησης,

¹ Από το σχετ. έγγραφο Ε.Σ. 8799/28.2.1991 της Νομαρχίας Θεσ/νίκης. Αριθμ. Φύλλου 4529/4691/13/17.5.1991 εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών.

² Και αριθμ. 34205/24.5.1990 εγκύκλιος του Υ.Π.Ε.Σ.

Εσωτερικών και Εθνικής Άμυνας που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα της κυβέρνησης (ΦΕΚ. 255/9-4-1990 Τ.Β'), επιτρέπεται στους Ομογενείς Ποντιακής καταγωγής που έρχονται στην Ελλάδα από την πρώην Σοβιετική Ένωση, να γράφονται στα Μητρώα Αρρένων, Δημοτολόγια και Ληξιαρχικά Βιβλία χωρίς την υποβολή όλων των δικαιολογητικών που απαιτούνται από τις σχετικές διατάξεις.

Τα ληξιαρχικά κ.λ.π. γεγονότα που αφορούν την αστικοδημοτική τους κατάσταση, μπορούν να λαμβάνονται εφόσον δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία των Σοβιετικών Αρχών, από τα διαβατήριά τους και σε περίπτωση που δεν αποδεικνύονται ούτε απ' αυτά, από υπεύθυνες δηλώσεις του Ν.1599/86 των ενδιαφερομένων, με ανάλογο περιεχόμενο. Από τις ρυθμίσεις αυτές εξαιρείται το έτος γέννησης των αρρένων, για τον προσδιορισμό του οποίου ισχύουν οι διατάξεις του Ν.Α.762/1970 «Περί Μητρώων Αρρένων». Οι ρυθμίσεις αυτές θα πρέπει να τονίσουμε ότι αφορούν αποκλειστικά και μόνο τους ομογενείς Ποντιακής καταγωγής που έρχονται στην Ελλάδα από την πρώην ΕΣΣΔ.

Σε ό,τι αφορά, λοιπόν, τον καθορισμό της ελληνικής τους ιθαγένειας, αυτός θα γίνεται στο εξής από τις Νομαρχίες του κράτους και όχι από τη Διεύθυνση Αστικής και Δημοτικής Κατάστασης του υπουργείου, διότι πρόθεση της πολιτείας είναι η εξυπηρέτηση τους σε οποιοδήποτε σημείο της χώρας είναι εγκατεστημένοι, χωρίς να απαιτείται η προσέλευσή τους στην Αθήνα. Για τον ίδιο λόγο τα ληξιαρχικά γεγονότα του εξωτερικού που πρέπει - σύμφωνα με τον νόμο να δηλωθούν στο ειδικό Ληξιαρχείο Αθηνών, θα εξακολουθήσουν μεν να δηλώνονται σ' αυτό, αλλά τα σχετικά δικαιολογητικά θα στέλνονται ταχυδρομικά στο ειδικό Ληξιαρχείο από τις Νομαρχίες όπου θα τα καταθέτουν οι ενδιαφερόμενοι. Σε καμία περίπτωση δεν θα συστήσετε σ' αυτούς να τα υποβάλουν αυτοπροσώπως στην Αθήνα.

Οι ελληνικής καταγωγής Πόντιοι έρχονται από τη Σοβιετική Ένωση είτε με Ελληνικά Προξενικά διαβατήρια, είτε με ελληνικά και Σοβιετικά, είτε μόνο με Σοβιετικά. Στην τελευταία περίπτωση και αφού οι Νομαρχίες βεβαιωθούν ότι δεν έχουν και Ελληνικό διαβατήριο (ένα τουλάχιστον μέλος της οικογένειας), θα ακολουθείται γι' αυτούς η διαδικασία της Πολιτογράφησης. Αν είναι κάτοχοι ελληνικών διαβατηρίων οι Νομαρχίες θα πρέπει να αρχίσουν τη διαδικασία καθορισμού της ιθαγένειας τους, όπως περιγράφεται παρακάτω.

Για τον καθορισμό της ιθαγένειας τους οι Πόντιοι διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

α) Σε εκείνους που οι προγονοί τους (ή οι ίδιοι, αν ζουν) εγκατέλειψαν τα Τουρκικά εδάφη προς την 18-10-1912 και

β) Σε εκείνους που τα εγκατέλειψαν μετά την ημερομηνία αυτή και μέχρι την 5-10-1934.

Στην πρώτη περίπτωση οι εγκαταλείψαντες τα Τουρκικά εδάφη καθώς και τα ανήλικα - τότε - παιδιά τους θεωρείται ότι απέκτησαν την Ελληνική ιθαγένεια από 23-7-1930, σύμφωνα με τη συμφωνία της Άγκυρας.

Στη δεύτερη περίπτωση, οι εγκαταλείψαντες τα Τουρκικά εδάφη καθώς και τα ανήλικα - τότε - παιδιά τους θεωρείται ότι απέκτησαν την Ελληνική ιθαγένεια από 30-1-1923 σύμφωνα με τις διατάξεις της συνθήκης της Λοζάννης.

Οι γνήσιοι (από έγκυρους γάμους) κατιόντες τους, δηλαδή τα παιδιά των πρώτων αφιχθέντων στην ΕΣΣΔ από την Τουρκία, καθώς και τα εγγόνια κ.λ.π. αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια αυτοδίκαια, από τη γέννησή τους, ως τέκνα που γεννήθηκαν από Έλληνες γονείς, σύμφωνα με τις διατάξεις περί ιθαγένειας που ίσχυαν κατά το χρόνο γέννησής τους. Στην κατηγορία αυτή υπάγονται τα παιδιά που γεννήθηκαν στην ΕΣΣΔ σε ημερομηνίες μεταγενέστερες από την ημερομηνία που - σύμφωνα με τις ανωτέρω συνθήκες - αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια οι γονείς τους. Όσα παιδιά γεννήθηκαν σε προγενέστερες ημερομηνίες, αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια από την ίδια ημερομηνία με τους γονείς τους, ως ανήλικοι που ακολουθούν την κατάσταση των γονέων τους.

Προκειμένου να καθοριστεί η ιθαγένεια των Ποντίων, των οποίων οι γονείς δεν έκαναν έγκυρο γάμο κατά την Ελληνική νομοθεσία, αναζητούνται οι ρίζες της ιθαγένειας της μητέρας τους. Αν δηλαδή η μητέρα τους είχε την Ελληνική ιθαγένεια κατά το χρόνο γέννησης των παιδιών, τότε και εκείνα την απέκτησαν. Όπως είναι γνωστό, έγκυρος, κατά το Ελληνικό δίκαιο γάμος ήταν (μέχρι την θέση σε ισχύ του Ν.1250/82). Μόνο ο Χριστιανικός Ορθόδοξος και πάντως όχι ο πολιτικός γάμος. Μετά την ισχύ του Ν.1250/82 είναι έγκυρος κάθε είδους γάμος. Με την τέλεση έγκυρων γάμων οι γυναίκες σύζυγοι, οι οποίες είτε δεν είναι Ποντιακής καταγωγής και δεν έχουν σαφώς την Ελληνική ιθαγένεια, είτε δεν προκύπτει εγγραφή των προγόνων τους στα Προξενικά Μητρώα, ή γενικότερα δεν υπάρχουν στοιχεία για τους - έστω και Ποντιακής καταγωγής - προγόνους τους, απέκτησαν την Ελληνική ιθαγένεια του συζύγου τους, από την ημερομηνία του γάμου τους εφόσον:

- α) Διαπιστωθεί ότι την έχει ο σύζυγος και
- β) Τέλεσαν έγκυρο γάμο, ο οποίος έγινε προς της ισχύος του Ν.1438/81 δηλαδή προ της 8-5-1984.

Στη συνέχεια κρίνουμε σκόπιμο να δούμε ποια είναι τα ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ ΠΟΥ ΚΑΘΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ των Ελλήνων Ποντίων από την πρώην ΕΣΣΔ. Έτσι, μαζί με την αίτηση για τον καθορισμό της ιθαγένειας (βλέπε υποδείγματα στο παράρτημα) θα πρέπει να υποβάλλονται απ' τους ενδιαφερομένους στη Νομαρχία τα εξής:

- α) Φωτοαντίγραφο του Ελληνικού Προξενικού διαβατηρίου

- β) Πιστοποιητικά γέννησης όλων των ενδιαφερομένων, και όχι αντικατάστασή τους με υπεύθυνες δηλώσεις, μεταφρασμένα βέβαια στην ελληνική γλώσσα και
- γ) Πιστοποιητικό γάμου των ενδιαφερομένων και των γονέων τους. Αν οι γονείς έχουν γεννηθεί στην ΕΣΣΔ, τότε απαιτείται και πιστοποιητικό γάμου εκείνων των προγόνων που κατέφυγαν στην ΕΣΣΔ από την Τουρκία (είτε ως ενήλικοι, είτε ως ανήλικοι).

Τα πιστοποιητικά γάμου που αφορούν γονείς, παππούδες κ.λ.π. αν αυτοί δεν είναι μεταξύ των ενδιαφερομένων, μπορούν να αντικαθίστανται με υπεύθυνες δηλώσεις, αν βέβαια δεν υπάρχουν. Όσον αφορά, τέλος, τους ίδιους τους ενδιαφερομένους, αυτοί θα πρέπει να καταθέτουν πιστοποιητικό γάμου (έστω και πολιτικού).

Επειτα, θα πρέπει να κοινοποιείται κάθε αντίγραφο Υπουργικών Αποφάσεων στους ΟΤΑ της κάθε περιφέρειας (όπως αυτή της 24755 Υπουργικής Απόφασης) και να γίνεται η αρχική καταχώρηση στα Δημοτολόγια, Μητρώα Αρρένων κ.λ.π. μετά την έκδοση της διαπιστωτικής πράξης για τον καθορισμό της ιθαγένειας των Ελλήνων Ποντιακής καταγωγής που έρχονται στην Ελλάδα από την πρώην ΕΣΣΔ και μόνο γι' αυτούς.

Επίσης, το Ελληνικό Προξενείο στη Μόσχα θα πρέπει να εκδίδει τα οικογενειακά διαβατήρια στο όνομα του συζύγου, εφόσον υπάρχει αντίστοιχη εγγραφή και όχι στο όνομα της συζύγου. Κύριο μέλημα απ' την άλλη του Ειδικού Ληξιαρχείου Αθηνών θα πρέπει να είναι η αναζήτηση θρησκευτικού γάμου των ενδιαφερομένων.

Τέλος, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι κατά την Ελληνική νομοθεσία, ως επίσημη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα θεωρείται αυτή που γίνεται από:

- α) Το Υπουργείο Εξωτερικών
- β) Την Ελληνική Προξενική Αρχή
- γ) Τους δικηγόρους και
- δ) Τους διορισμένους στα Πρωτοδικεία άμισθους ερμηνείς.

4.2. Δημοτολογική Τακτοποίηση Ομογενών Ποντιακής Καταγωγής³

Σύμφωνα με το φ.38245/6867/30-5-1994 του Υπουργείου Εσωτερικών δεν θα πρέπει να προωθούνται για εξέταση αιτήματα ιθαγένειας σε άτομα που δεν έχουν εκτός των άλλων δικαιολογητικών και άδεια παραμονής εν ισχύει. Πιο συγκεκριμένα ο Νόμος 1975/91 (ΦΕΚ. 184/4-12-91) «Περί αλλοδαπών» ορίζει ότι: «οι υπηρεσίες του Δημοσίου ή Ιδιωτικού δικαίου υποχρεούνται να μη δέχονται για εξέταση αίτημα αλλοδαπού, που βρίσκεται στο Ελληνικό

³ εγκύκλιος του Υ.Π.Ε.Σ. 6808/εγκ.86/27.5.1994

έδαφος, αν δεν είναι κάτοχος αδειάς παραμονής, ή δεν είναι σε θέση να αποδείξει ότι παραμένει νόμιμα στην Ελλάδα».

Πρέπει να σημειώσουμε ότι, οι ομογενείς Ποντιακής καταγωγής που έρχονται στην Ελλάδα με Παλιννόστηση υποχρεούνται να εφοδιαστούν με εξάμηνη άδεια παραμονής και μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα να μεριμνήσουν για την δημοτολογική τους τακτοποίηση.

Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε ότι σήμερα υπάρχουν πολλά κυκλώματα που εφοδιάζουν με πλαστά διαβατήρια άτομα προερχόμενα από την πρώην ΕΣΣΔ και μάλιστα αλλογενείς αλλοδαπούς που φέρουν «Ποντιακά» ονόματα. Έτσι, πολλοί αλλοδαποί εισέρχονται παράνομα στο εσωτερικό της χώρας, χωρίς άδεια παραμονής. Επομένως, οι Νομαρχίες, οι Δήμοι και οι Κοινότητες θα πρέπει να εφιστήσουν την προσοχή τους και να μην προβαίνουν σε εξέταση αιτημάτων ιθαγένειας στα άτομα που δεν έχουν ισχυρή άδεια παραμονής.

5. ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΤΑ ΔΗΜΟΤΟΛΟΓΙΑ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

N.2130/1993¹

Με το άρθρο 7 του νόμου 2130/1993 (Π.Δ. 323/1989 και ΦΕΚ. 146 Α') παρέχεται η δυνατότητα στους παλιννοστούντες ομογενείς, για τους οποίους διαπιστώνεται προηγουμένως ότι έχουν ελληνική ιθαγένεια, να γίνονται δημότες στο δήμο ή την κοινότητα που προτίθενται να εγκατασταθούν. Η διαπίστωση της Ελληνικής τους ιθαγένειας γίνεται με απόφαση του αρμόδιου Νομάρχη που εκδίδεται ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου, στην οποία αναφέρονται τα περιστατικά και επισυνάπτονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που τη στηρίζουν.

Ο Νομάρχης με την ίδια απόφαση που διαπιστώνει την Ελληνική ιθαγένεια των ατόμων αυτών, παραγγέλλει και την εγγραφή τους στο δημοτολόγιο. Εννοείται, όμως, ότι για τους άρρενες προηγείται η εγγραφή τους στο μητρώο αρρένων και έπεται η εγγραφή τους στο δημοτολόγιο.

Ο ενδιαφερόμενος, μπορεί να ζητήσει με την ίδια αίτηση, για την εγγραφή του στο δημοτολόγιο και την μεταγλώττιση του ονόματος ως και του επωνύμου του στην ελληνική γλώσσα, αν αυτά είχαν μεταβληθεί ή οπωσδήποτε αλλοιωθεί στην χώρα από την οποία προέρχεται, ώστε, στο εξής να φέρει μόνο ελληνικά ονοματεπωνυμικά στοιχεία (π.χ. από Δημητρώφ Γκρέγκορι σε Δημητρίου Γρηγόριος (βλ. υπόδειγμα 1 στο παράρτημα))

Στην περίπτωση αυτή, εφόσον ο Νομάρχης συμφωνεί με τον ενδιαφερόμενο, ως προς τον τρόπο αποδόσεως στην ελληνική γλώσσα του ονόματος και του επωνύμου του, με την απόφασή του αυτή διατάσσει την εγγραφή στο δημοτολόγιο με το εξελληνισμένο ως άνω ονοματεπώνυμο. Αν, ο ενδιαφερόμενος είναι έγγαμος, απαιτείται η υποβολή αίτησης και των δύο συζύγων (βλ. υπόδειγμα 2 στο παράρτημα) και γίνεται μεταγλώττιση με τις ίδιες προϋποθέσεις όπως και παραπάνω, του επωνύμου και του ονόματος και των δύο συζύγων καθώς και των ανήλικων τέκνων τους, που πρόκειται να εγγραφούν στην ίδια οικογενειακή μερίδα. Αν, όμως, τα τέκνα είναι ενήλικα, απαιτείται να συναινέσουν και αυτά. Αν δεν συναινέσουν αυτά, τότε γίνεται μεταγλώττιση του ονόματος και του επωνύμου μόνο των συζύγων και των ανήλικων τέκνων τους.

Από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 7 του νόμου 2130/1993, παρέχεται η δυνατότητα σε άτομα που ανήκουν στην παραπάνω κατηγορία και τα οποία έχουν ήδη γραφεί, να ζητήσουν με σχετική αίτησή τους που θα υποβάλλουν στον αρμόδιο Νομάρχη (βλ. υποδείγματα 3α, 3β στο παράρτημα), τη διόρθωση των ονοματεπωνυμικών τους στοιχείων. Και στην περίπτωση αυτή απαιτείται να συμφωνήσει ο Νομάρχης με τον ενδιαφερόμενο, ως προς

¹ Ανάλογα βλ. Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας, Π.Δ. 410/95 (ΦΕΚ Α' 231), άρθρο 19.

τον τρόπο αποδόσεως στην ελληνική γλώσσα του ονόματος και του επωνύμου αυτού, οπότε με απόφασή του διατάσσει τη διόρθωση των σχετικών στοιχείων.

Επίσης, οι Παλινοστούντες ομογενείς που έγιναν ή θα γίνουν δημότες σε κάποιο δήμο ή κοινότητα του κράτους, μπορούν με σχετική αίτησή τους (βλ. υπόδειγμα 4 στο παράρτημα) να ζητήσουν την μεταδημότευσή τους σε άλλο δήμο ή κοινότητα της προτίμησής τους, στον οποίο εφαρμόζεται ειδικό πρόγραμμα παλινοστούντων κατά τις διατάξεις της παρ. 8 του άρθρου 18 του π.δ. 323/1989 αλλά και του π.δ. 410/95 «Δημοτικός και Κοινοτικός κώδικας», χωρίς την προϋπόθεση της διευτοῦς κατοικίας που προβλέπεται από τη διάταξη αυτή. Η δυνατότητα, όμως, στην περίπτωση αυτή, παρέχεται για μια μόνο φορά.

Ακόμη, με το άρθρο 8 αυτού του νόμου (2130/93) δίδεται η δυνατότητα εξελληνισμού από τον Νομάρχη των ονοματεπωνύμων στους:

- α) Έλληνες του εξωτερικού
- β) Στους ομογενείς αλλοδαπούς που αποκτούν την Ελληνική ιθαγένεια και
- γ) Στους Παλινοστούντες ομογενείς που έχουν την Ελληνική ιθαγένεια.

Προς το σκοπό αυτό, απαιτείται η υποβολή σχετικής αίτησης του ενδιαφερομένου στον οικείο Νομάρχη, στην περιφέρεια του οποίου υπάγεται ο δήμος ή η κοινότητα στο μητρώο αρρένων ή δημοτολόγιο του οποίου είναι εγγεγραμμένος (βλ. υπόδειγμα 5 στο παράρτημα).

Την αλλαγή του επωνύμου και του κυρίου ονόματος, σε ελληνική απόδοση, των αλλογενών αλλοδαπών, που πολιτογραφούνται, μπορεί να εγκρίνει ο Υπουργός Εσωτερικών κατά την πολιτογράφησή τους, εφόσον αυτό ζητηθεί με σχετική αίτησή τους (βλ. υπόδειγμα 6 στο παράρτημα). Μετά την πολιτογράφησή τους, το αίτημα τους εξετάζεται από τον οικείο Νομάρχη.

Μια άλλη πτυχή την οποία πρέπει να θίξουμε είναι και το θέμα της υιοθεσίας. Έτσι, ο ανήλικος αλλοδαπός που υιοθετείται από Έλληνες γονείς, γίνεται Έλληνας από της υιοθεσίας². Ο υιοθετήσας γονέας, δικαιούται³ να προσθέσει με δήλωσή του, ενώπιον του αρμόδιου Ληξιάρχου και έτερο κύριο όνομα, στο υιοθετηθέν απ' αυτόν τέκνο.

Πέραν της δυνατότητας αυτής και ταυτόχρονα με την πολιτογράφησή του, ο υιοθετήσας ή οι υιοθετήσαντες Έλληνες γονείς ως τέκνο τους ανήλικο αλλοδαπό, μπορούν να ζητήσουν με την ίδια αίτησή τους, για την εγγραφή του τέκνου τους στο μητρώο αρρένων ή δημοτολόγιο και την αλλαγή του κυρίου ονόματος αυτού, σε ελληνική απόδοση. Η αίτηση, για την αλλαγή του κυρίου ονόματος του υιοθετηθέντα, μπορεί να υποβληθεί στο Νομάρχη και μετά την εγγραφή

² Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 27 του ν.δ. 3370/1955 «περί κυρώσεως του κώδικος της Ελληνικής Ιθαγένειας», όπως αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 19 του ν.δ. 610/1970 «περί υιοθεσίας των μέχρις ηλικίας δέκα οκτώ ετών ανηλίκων.

του στο μητρώο αρρένων ή στο δημοτολόγιο του δήμου ή της κοινότητας, από τον υιοθετηθέντα ή τους υιοθετήσαντες γονείς, ή αν έχει ενηλικιωθεί από τον ίδιο τον υιοθετηθέντα.

³ Σύμφωνα με τις διατάξεις του π.δ. του έτους 1975 «περί προσδόσεως και ετέρου κυρίου ονόματος εις υιοθετηθέντας»

ΜΕΡΟΣ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ

1. ΣΧΕΔΙΟ «ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ»

ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΔΗΜΟΙ : Αμπελοκήπων, Μενεμένης, Εύοσμου, Ελευθερίου Κορδελιού, Σταυρούπολης, Πολίχνης, Νεάπολης, Συκεών, Αγ. Παύλου, Ιωνίας, Σίνδου, Καλοχωρίου, Σύνδεσμος Ο.Τ.Α. Δυτικής Θεσ/νίκης.

1.1. Εισαγωγικά

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της αναγκαιότητας της σκοπιμότητας και βιωσιμότητας του θεσμού επαγγελματικής κατάρτισης που προωθείται από την ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ.

Οι εξελίξεις στο χώρο της κατάρτισης επιβάλλουν μια συστηματική και οργανωμένη παρέμβαση στο χώρο της καταπολέμησης της ανεργίας.

Η προοπτική της αντιμετώπισής τους περνά μέσα από την αναδιοργάνωση των μηχανισμών κατάρτισης, τη γνώση της τοπικής πραγματικότητας, για την απασχόληση, όπου η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα συμβάλει από τη δική της θέση ως ισότιμος και ενεργός κοινωνικός εταίρος.

Επιχειρούμε μία πρώτη, βασική περιγραφή το πρόγραμμα – σχέδιο στηρίζεται σε τρεις άξονες :

- A. Διερεύνηση κοινωνικοοικονομικού προφίλ της περιοχής
- B. Δημιουργία νέων δομών Θεσμών – Σχεδιασμός
- Γ. Πολιτική επαγγελματικής κατάρτισης

Αναλυτικότερα:

A. Αφορά τη συλλογή – συστηματοποίηση- επεξεργασία και ερμηνεία των στοιχείων που συνθέτουν την κοινωνικοοικονομική ακτινογράφιση της Δυτικής Θεσ/νίκης.

B. Αφορά τη διερεύνηση του θεσμικού πλαισίου, τη μελέτη των εξελίξεων στην Εθνική Πολιτική Κατάρτισης καθώς και την καταγραφή πολιτικών κατάρτισης σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Διερευνούνται οι οικονομικοί πόροι, η χρησιμότητα Συγκρότησης Συμβουλίου Τοπικής Οικονομικής Ανάπτυξης, καθώς επίσης ο τρόπος λειτουργίας του κέντρου και ο ρόλος των Δημοτικών Επιχειρήσεων, τα κριτήρια για επιμέρους προγράμματα στους Δήμους.

Γ. Αφορά το σχεδιασμό της παρεχόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης. Αναλύονται οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις, η μεθοδολογία της εκπαίδευσης ανάλογα με τη φύση των φαινομένων.

Η προσπάθεια αυτή, αποτελεί σοβαρή προοπτική για την Αυτοδιοίκηση στο χώρο της επαγγελματικής κατάρτισης και άρα είναι παρέμβαση στο κοινωνικό επίπεδο.

1.2. Επαγγελματική Κατάρτιση – Εκπαίδευση – Επιμόρφωση

Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης : Επιμόρφωση – Επαγγελματική Κατάρτιση

Η ελληνική οικονομία, όπως όλες οι σύγχρονες Δυτικές κοινωνίες, βρίσκεται σε περίοδο διαρκών μετασχηματισμών και εξελίξεων.

Η εκμηχάνιση της παραγωγής, η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών, η επιβολή ηλεκτρονικών μέσων στον τομέα των υπηρεσιών και της πληροφόρησης, προκαλούν μία διαρκή κινητικότητα στην αγορά εργασίας· παραδοσιακά επαγγέλματα φθίνουν ή εξαφανίζονται, ενώ νέα επαγγέλματα και ειδικότητες εμφανίζονται στο προσκήνιο.

Το εκπαιδευτικό σύστημα, κεντρικά σχεδιασμένο (σε εθνικό επίπεδο) παρά τις συνεχείς μεταρρυθμίσεις που στοχεύουν στην προσαρμογή του σε νέα δεδομένα, δεν αρκεί να απαντήσει στις μεταβολές της αγοράς εργασίας.

Η ανάγκη λοιπόν της εξειδίκευσης και της ανάπτυξης νέων ειδικοτήτων, αλλά και η ανάγκη διαρκούς ενημέρωσης αυτών που ήδη έχουν μία ειδικότητα, για τις νέες ταχύτατες εξελίξεις στο επάγγελμά του, γέννησαν το θεσμό της επαγγελματικής κατάρτισης και της επιμόρφωσης.

Έτσι ως α) ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ και β) ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ, μπορούμε να ορίσουμε την εκπαιδευτική εκείνη διαδικασία που στοχεύει :

α) Στην εκπαίδευση του νέου που του παρέχει τις αναγκαίες ικανότητες και δεξιότητες για την διεκδίκηση στην αγορά εργασίας ενός συγκεκριμένου επαγγέλματος.

β) Στην ενημέρωση του νέου εργαζόμενου ή ειδικευμένου πτυχιούχου της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που δεν έχει ακόμα εργαστεί, πάνω στις νέες εξελίξεις του κλάδου και του επαγγέλματος, ή στην εκμάθηση και τον προσανατολισμό του σε εξειδίκευση πάνω στο επάγγελμά του.

Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, έδωσε ιδιαίτερο βάρος στην κατάρτιση και επιμόρφωση των νέων, με την ίδρυση του ειδικού διαρθρωτικού ταμείου, του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Ταμείου (Ε.Κ.Τ.), με κύριο στόχο του την υποστήριξη και προώθηση των νέων στην αγορά εργασίας σε όλες τις χώρες μέλη της Ε.Ο.Κ.

Το Ε.Κ.Τ. είναι ο βασικός συγχρηματοδότης των φορέων επαγγελματικής κατάρτισης και επιμόρφωσης στη χώρα μας.

1.2.1. Φορείς Επαγγελματικής Κατάρτισης

Στην Ελλάδα, οι κυριότεροι φορείς Επαγγελματικής Κατάρτισης έχουν ως εξής :

- 1) ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ (Ο.Α.Ε.Δ.)
- 2) ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ (Ε.Ο.Π.)
- 3) ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
- 4) ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ
- 5) ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

1.2.2. Φορείς Επαγγελματικής Επιμόρφωσης

Στην Ελλάδα οι κυριότεροι φορείς επιμόρφωσης είναι :

- 1) ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ
- 2) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
- 3) ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
- 4) ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΛΑΪΚΗΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ
- 5) ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ : ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΛΛΗΛΩΝ
- 6) ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΑ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ
- 7) ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ Α.Ε.
- 8) ΧΑΝ – ΧΕΝ (Χριστιανική Αδελφότης Νέων – Χριστιανική Ένωση Νεανίδων)
- 9) ΚΕΝΤΡΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ

Οι Δήμοι της Δυτικής Θεσ/νίκης, θεώρησαν λοιπόν ότι η Τ.Α. μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο χώρο της κατάρτισης (έχοντας και μια σημαντική εμπειρία στη διαχείριση κοινοτικών προγραμμάτων, όπως ΕΚΤ, HORIZON, NOW κλπ.) και έχοντας με επιτυχία χρόνια παρέμβαση στις Τοπικές Αγορές, αλλά και συντασσόμενοι στο πνεύμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ε.Κ.Τ. πρότειναν την ίδρυση διαδημοτικού κέντρου επαγγελματικής κατάρτισης και διαρκούς επιμόρφωσης δυτικής Θεσ/νίκης.

Στόχοι του Κέντρου :

- Μηχανισμός διαρκούς αξιοποίησης Κοινοτικών και Εθνικών κονδυλίων και προγραμμάτων.
- Μελέτη τοπικών αναγκών στην απασχόληση.
- Στην αξιοποίηση των Τοπικών Αναπτυξιακών Προγραμμάτων.
- Στην εκπόνηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων προς τις ομάδες πληθυσμού που έχουν άμεσες ανάγκες (Μακροχρόνια νέοι άνεργοι, γυναίκες παλιννοστούντες, μειονότητες).
- Στην προώθηση στην απασχόληση ανέργων.
- Στη δημιουργία βάσης δεδομένων και τράπεζας πληροφοριών με δικτύωση του με άλλους οργανισμούς.
- Στη δημιουργία υποδομής (τόσο κεντρικά όσο και δορυφορικά στους επί μέρους Δήμους).
- Στη διοργάνωση «εκπαιδευτικών πακέτων» συνεχιζόμενης κατάρτισης ή διαρκούς επιμόρφωσης εργαζομένων στελεχών των δημοτικών υπηρεσιών και των κοινωνικών φορέων.

1.3. Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον Τομέα της Επαγγελματικής Κατάρτισης και Απασχόλησης

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση, εκφραστής της τοπικής κοινωνίας και φορέας προγραμματισμού και υλοποίησης της τοπικής ανάπτυξης, είναι πλέον αρμόδια πολιτική βαθμίδα για να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά προβλήματα και να ασκήσει «τοπική κοινωνική πολιτική».

Το τοπικό «κράτος πρόνοια» αποτελεί φροντίδα / αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ιδιαίτερα στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης η Τοπική Αυτοδιοίκηση σήμερα βρίσκεται σε μια κρίσιμη καμπή, που απαιτεί συστηματική αντιμετώπιση κάποιων θεμάτων και νέους προσανατολισμούς. Η σημερινή συγκυρία σηματοδοτείται από τις ακόλουθες παραμέτρους :

- Ο ρόλος και οι λειτουργίες των Ο.Τ.Α. είχαν διευρυνθεί και επομένως, είναι επιτακτική πλέον η ανάγκη οργανωτικού εκσυγχρονισμού τους. Η αναδιοργάνωση των δομών και διαδικασιών, αλλά κυρίως η ποιοτική αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού (αιρετοί εκπρόσωποι και εργαζόμενοι στην Τοπική Αυτοδιοίκηση) αποτελούν σημαντικούς παράγοντες του οργανωτικού εκσυγχρονισμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχουν συνειδητοποιήσει την ανάγκη παρέμβασής τους σε ζητήματα τοπικής ανάπτυξης και έχει αναγνωριστεί ο ρόλος της επαγγελματικής κατάρτισης σε αυτή.

- Παρότι με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο δόθηκε μεγάλη ώθηση στις δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης σε περιόδους περικοπής των δημοσιονομικών δαπανών, ευαισθητοποίησης και υποστήριξης στην εκπαίδευση για μη προνομιούχες ομάδες του πληθυσμού (μετανάστες, άτομα με ειδικές ανάγκες, παλιννοστούντες, μακροχρόνια άνεργους κ.α.) και ενίσχυσης του κοινωνικού διαλόγου, των ενεργειών καινοτομικού χαρακτήρα και της ανταλλαγής εμπειριών, τα αρνητικά σημεία της μέχρι τώρα δράσης τους, μπορούμε να πούμε ότι είναι τα ακόλουθα :
 - τα προγράμματα κατάρτισης δεν στηρίζονται σε πραγματικές ανάγκες,
 - τα προγράμματα κατάρτισης υλοποιούνται με σχετική προχειρότητα, αφού ούτε οργανωτικές δομές υπάρχουν, ούτε το κατάλληλο καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό που θα τις στηρίζει,
 - στα προγράμματα κατάρτισης παρατηρούνται αλληλοεπικαλύψεις,
 - αγνοούνται εντελώς οι επιπτώσεις τους (αξιολόγηση των αποτελεσμάτων τους)

Οι προαναφερόμενοι παράμετροι δεν σημαίνουν ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση διεκδικεί ρόλο επιμορφωτικού οργανισμού. Η ανάληψη όμως εκπαιδευτικών – επιμορφωτικών δραστηριοτήτων σε τοπικό επίπεδο δεν πρέπει να είναι αποσπασματική, αλλά να εντάσσεται στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου αναπτυξιακού προγράμματος.

Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Λοιπόν, στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης θα πρέπει κυρίως να αντανakλά το ρόλο της ως φορέα προγραμματισμού και υποκινητή των αναπτυξιακών διαδικασιών σε τοπικό επίπεδο.

Σύμφωνα με το πνεύμα των αρχών που χαράχθηκαν στο Maastricht, τόσο στο επίπεδο προγραμματισμού όσο και στο επίπεδο υλοποίησης, ο αναβαθμισμένος ρόλος των τοπικών και περιφερειακών αρχών στον προγραμματισμό και τη διαχείριση κοινοτικών πόρων είναι δεδομένος. Ο ρόλος που η Ελληνική Τοπική Αυτοδιοίκηση καλείται να διαδραματίσει κατά την διάρκεια του Δεύτερου Κοινωνικού Πλαισίου Στήριξης, σηματοδοτείται από δύο στόχους:

I Την διοικητική αναδιάρθρωση των Ο.Τ.Α., η οποία θα επιφέρει ριζικές αλλαγές και στη δομή και τη δράση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τόσο στο διοικητικό – οργανωτικό όσο και στο οικονομικό – αναπτυξιακό επίπεδο και θα οδηγήσει στη μεταβολή του συνολικού χάρτη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

II Την ουσιαστική συμμετοχή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας.

Συγκεκριμένα, και ιδιαίτερα όσον αφορά την εμπλοκή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον τομέα των Ανθρωπίνων Πόρων, έχει διαμορφωθεί τόσο σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο όσο και στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, μέσα από το ανώτερο συλλογικό της όργανο, την Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., συμφωνία για τα ακόλουθα σημεία.

α) Τοπική Αυτοδιοίκηση, φορέας προγραμματισμού και υποκινητή αναπτυξιακών διαδικασιών σε τοπικό επίπεδο.

Σε συνεργασία με τους αρμόδιους κεντρικούς και περιφερειακούς φορείς, η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα πρέπει να δημιουργήσει τους απαραίτητους συντονιστικούς και υποστηρικτικούς μηχανισμούς, προκειμένου οι δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης να εντάσσονται σε ολοκληρωμένα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης (Λειτουργία Παρατηρητηρίων Τοπικών αγορών εργασίας).

Ειδικότερα :

Ένας Δήμος μπορεί να συμμετάσχει ενεργά στην καταγραφή των χαρακτηριστικών της ανεργίας και στη διάγνωση των αναγκών σε επαγγελματική κατάρτιση, καθώς και στη σύνδεση των τοπικών πολιτικών απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης με τα αναπτυξιακά προβλήματα, τις δυνατότητες και προοπτικές της περιοχής του, έχοντας την αρμοδιότητα του δημοτικού αναπτυξιακού προγραμματισμού (βάση Ν.1622/86).

Τα συλλογικά όργανα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης – και στο σημείο αυτό αναφερόμαστε κυρίως στις Τ.Ε.Δ.Κ. – μπορούν να μετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των πολιτικών απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης σε επίπεδο Νομού, και κυρίως στον μεσοχρόνιο ετήσιο προγραμματισμό των αντίστοιχων ολοκληρωμένων προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης. Οι Τ.Ε.Δ.Κ. πρέπει να έχουν αποφασιστικό / παρεμβατικό ρόλο όσον αφορά το εύρος, τις επιμορφωτικές ανάγκες, το αντικείμενο κατάρτισης και το στόχο των επιμορφωτικών παρεμβάσεων που προτείνουν οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε επίπεδο Νομού.

β) Επιμόρφωση / κατάρτιση Ανθρώπινου Δυναμικού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από την ίδια την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μπορούν να αναλάβουν ένα τμήμα της επαγγελματικής κατάρτισης, δημιουργώντας αντίστοιχους επιμορφωτικούς φορείς και αξιοποιώντας

τη μέχρι σήμερα εμπειρία τους, εφόσον πρόκειται για το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται ή πρόκειται να απασχοληθεί σε φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση με σειρά ομόφωνων ψηφισμάτων στα Ετήσια Τακτικά Συνέδρια της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., έχει αποφασίσει την ίδρυση και λειτουργία του Επιμορφωτικού Κέντρου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με ευθύνη της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. και του επιστημονικού και τεχνικού της συμβουλίου, της Ε.Ε.Τ.Α.Α.

Με το Ν.2130/93 η Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. σε συνεργασία με την Ε.Ε.Τ.Α.Α., δύναται να καταρτίζει και εφαρμόζει προγράμματα επιμόρφωσης αιρετών και εργαζομένων των φορέων της Τ.Α., με την προϋπόθεση ότι οι επιμορφωνόμενοι θα προτείνονται από τους Ο.Τ.Α. (άρθρο 9, παρ. 8).

Στο άρθρο 26 του ίδιου Νόμου, η Κ.Ε.Δ.Κ.Ε., μπορεί να ιδρύσει αστική εταιρία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με σκοπό την εκπαίδευση και επιμόρφωση αιρετών και υπαλλήλων των Ο.Τ.Α. και την υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης.

Στην εταιρία συμμετέχουν υποχρεωτικά το Υπ. Εσωτερικών και η Ε.Ε.Τ.Α.Α.

γ) Κοινωνικός Αποκλεισμός

Τα προβλήματα του Κοινωνικού Αποκλεισμού, τα οποία άρχισαν να δημιουργούνται κατά τη δεκαετία του 1980. Εκτιμάται ότι θα οξυνθούν στην τρέχουσα δεκαετία με αποτέλεσμα να οδηγήσουν στο άμεσο μέλλον όλο και μεγαλύτερες ομάδες του πληθυσμού (ηλικιωμένους, γυναίκες και μακροχρόνια άνεργους, άστεγους, εξαρτημένους και πρώην χρήστες ναρκωτικών, αποφυλακισμένους, παλιννοστούντες και άλλες ειδικές ομάδες) στην περιθωριοποίηση και την αδυναμία ενεργούς συμμετοχής.

Σε κάποιες περιπτώσεις μάλιστα παίρνουν χαρακτήρα κατάστασης κρίσης, π.χ. μαζικά ρεύματα παλιννοστούντων ομογενών και προσφύγων από τις Ανατολικές Χώρες της Ευρώπης. Δεδομένου ότι τέτοια προβλήματα βιώνονται σαν ιδιαίτερα πιεστικά στο τοπικό επίπεδο, σημαντικός είναι ο ρόλος τον οποίο πρέπει και μπορεί να αναλάβει η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Η πιλοτική λειτουργία Κοινωνικής Υπηρεσίας σε κάποιους Δήμους των πολεοδομικών συγκροτημάτων Αθήνας και Θεσ/νίκης καθώς και η ανάπτυξη δραστηριοτήτων στα πλαίσια των Κοινοτικών Προτοβουλιών NOW / HORIZON / EUROFORM, αποτελούν πρώτα δείγματα της δυνατότητας αντιμετώπισης κοινωνικών προβλημάτων στο τοπικό επίπεδο από την Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Οι εμπειρίες της δραστηριοποίησης αυτής, διαγράφουν το πλαίσιο των αναγκαίων κατευθύνσεων :

- αξιοποίηση της συνεργασίας με αποκεντρωμένα παραρτήματα κεντρικών φορέων, τους κοινωνικούς εταίρους και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις
- στήριξη της ενεργοποίησης, δραστηριοποίησης και συμμετοχής των ιδίων των ενδιαφερομένων.

Συμπληρωματικά ,αξίζει να αναφερθεί ότι, οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία των δομών επαγγελματικής κατάρτισης στην περιοχή τους (π.χ. προσφέροντας κτιριακή υποδομή για εκπαιδευτικά κέντρα, δημιουργώντας γραφεία πληροφόρησης Μ.Μ.Ε., συμμετέχοντας στην ίδρυση κέντρων επαγγελματικού προσανατολισμού, κλπ.).

2. ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

2.1. Εισαγωγικά

Στις 22 Απριλίου 1994 ολοκληρώθηκε το εκπαιδευτικό σκέλος της πρωτοβουλίας των Δήμων Σταυρούπολης και Μενεμένης, για την εφαρμογή καινοτομικού προγράμματος επαγγελματικής προσαρμογής και ειδίκευσης Ελλήνων Ποντίων.

Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε με τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Ταμείου και απευθύνθηκε σε δύο εικοσαμελείς ομάδες ελλήνων νεοεγκατασταθέντων Ποντίων, με επαγγελματική ειδίκευση και εμπειρία :

- α) Σε επαγγέλματα τεχνικού κύκλου (Μηχανικοί, Αρχιτέκτονες κλπ.)
- β) Σε επαγγέλματα ιατρικού κύκλου (Ιατροί)

Κεντρικός στόχος του προγράμματος, ήταν να δοθεί στους εκπαιδευόμενους με πληρότητα και επάρκεια όλες τις αναγκαίες πληροφορίες και κατευθύνσεις, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν ως ισότιμοι Έλληνες πολίτες τις υποχρεώσεις τους, αλλά και να κάνουν χρήση των δικαιωμάτων τους, τόσο στο πεδίο των γενικότερων κοινωνικό-οικονομικών σχέσεων όσο και στο πεδίο του επαγγέλματος τους.

Τα μαθήματα ολοκληρώθηκαν σε δύο κύκλους. Ο πρώτος ήταν γενικός εισαγωγικός, κα αφορούσε θέματα πληροφορικής και γενικής προσαρμογής στην ελληνική διοικητική, οικονομική – κοινωνική πραγματικότητα.

Η τακτοποίηση της αστικής κατάστασης, η εργασία, η εκπαίδευση των παιδιών και ιδιαίτερα η γρήγορη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η μίσθωση, η απόκτηση κατοικίας και η μεταφορά της περιουσίας ήταν τα πιο επείγοντα προβλήματα που απασχόλησαν την κοινωνική αυτή ομάδα, στην προσπάθεια της πρώτης προσαρμογής.

Ο δεύτερος κύκλος, αφορούσε την εξειδίκευση – επαγγελματική προσαρμογή. Στόχος του ήταν να δώσει στους επιμορφωμένους τις προϋποθέσεις για ισότιμη διεκδίκηση στην ελεύθερη αγορά στον τομέα του επαγγελματικού ενδιαφέροντός τους.

Για τις ανάγκες βέλτιστης υλοποίησης του προγράμματος, εργάστηκε ομάδα ειδικών, αποτελούμενη από στελέχη υπηρεσιών και προγραμμάτων, ενώ ως συνοδευτική ενέργεια είχε προετοιμαστεί τμήμα ελληνικής γλώσσας.

Παράλληλα με τα μαθήματα, οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούσαν από ομάδα ψυχοκοινωνικής στήριξης για την επίλυση ατομικών τους υποθέσεων.

Τέλος, ειδικό βάρος δόθηκε στην απόκτηση επαγγελματικής εμπειρίας και στην αποκατάσταση των εκπαιδευόμενων.

Γι' αυτό το σκοπό, πραγματοποιήθηκαν συμφωνίες με κλινικές και νοσοκομεία της Θεσ/νίκης (για τον ιατρικό κύκλο) και με τεχνικές εταιρίες και μελετητικά γραφεία (για τον τεχνικό κύκλο), για την προσωρινή επαγγελματική απορρόφηση των εκπαιδευόμενων.

2.2. Συνοπτική Αναφορά στο Φαινόμενο της Εγκατάστασης Ελλήνων Ποντίων

Η εγκατάσταση Ελλήνων Ποντίων στην Δ. Θεσ/νίκη, έγινε με γοργό ρυθμό τα τελευταία χρόνια.

Η πόλη της Θεσ/νίκης, το μεγάλο αστικό οικονομικό, εμπορικό κέντρο της Β. Ελλάδας αποτέλεσε πόλο έλξης απασχόλησης.

Στην επιλογή του τόπου εγκατάστασης, επέδρασε και η προσφερόμενη χαμηλού κόστους αλλά και χαμηλής ποιότητας κατοικίας στην περιαστική ζώνη της πόλης και σε συνοικισμούς αυθαίρετους ή σχετικά υποβαθμισμένες περιοχές.

Οι περιοχές αυτές, με ήδη έντονο το ποντιακό στοιχείο, απορρόφησαν το μεγαλύτερο ποσοστό, δημιουργώντας και με την παρέμβαση Τοπικών και Κεντρικών Ποντιακών Συλλόγων άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης και αλληλοβοήθειας, κυρίως στο θέμα της πρώτης επαγγελματικής απασχόλησης.

Στην διαδικασία αυτή οι Δήμοι αποτέλεσαν Κέντρο συνεύρεσης και κοινωνικής συσπείρωσης. Αποτέλεσαν την πρώτη απτή και ορατή βαθμίδα κρατικής εξουσία, από την οποία οι πόντιοι, εθισμένοι στο Σοβιετικό σύστημα του κρατικού προστατευτισμού και της κρατικής κυριαρχίας, προσδόκησαν και διεκδίκησαν την επίλυση βασικών προβλημάτων : κατοικίας, εκπαίδευσης, επαγγελματικής αποκατάστασης, κοινωνικής πρόνοιας, επιδομάτων κλπ.

Οι περιορισμένες όμως δυνατότητες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στις θεσμοθετημένες αρμοδιότητες, σε ειδικευμένο και επαρκές προσωπικό, σε οικονομικούς πόρους, κατέστησαν αδύνατη την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Εμφανίστηκαν έτσι δείγματα απογοήτευσης και έλλειψης εμπιστοσύνης στην Ελληνική Διοίκηση γενικά, αφού οι πόντιοι περιέπεσαν σε μια ατέρμονη περιπλάνηση σε φορείς και υπηρεσίες, χωρίς

στόχο, χωρίς σύστημα και κυρίως χωρίς πληροφόρηση που να ξεκινά από το κύτταρο, δηλαδή τη γειτονιά.

Οδήγησαν στην αναζήτηση οποιασδήποτε ευκαιριακής εργασίας, με κίνδυνο να περιπέσουν θύματα της «μαύρης αγοράς εργασίας», με χαρακτηριστικά της : επικινδυνότητα, τη μη τήρηση από πλευράς του εργοδότη των στοιχειωδών νομοθετημένων κανόνων ασφάλισης, αμοιβής και παροχών, την εργασία των ανήλικων κλπ.

Για όλους αυτούς τους λόγους οι οικογένειές τους, ζουν σε συνθήκες ανασφάλειας και αβεβαιότητας, έχοντας κάθε στιγμή ορατό τον κίνδυνο να περιέλθουν στην κατάσταση της φτώχειας, της κοινωνικής περιθωριοποίησης και του αποκλεισμού.

Το στοιχείο που καθιστά παράδοξο και ανεπίπτευτο φαινόμενο, είναι ότι οι νεογκαταστηθέντες διαθέτουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο, επαγγελματική εξειδίκευση, δεξιότητες και επαγγελματική εμπειρία.

Η άγνοια όμως της πραγματικότητας και των κανόνων της ελεύθερης αγοράς, οδηγεί σε δυσκολίες προσαρμογής και ένταξης σε κανονικές συνθήκες εργασίας με βάση τα επαγγελματικά προσόντα.

Βασικός μηχανισμός περιθωριοποίησης αποδείχτηκε η άγνοια της ελληνικής γλώσσας. Είναι γνωστό ότι οι πόντιοι μιλούν διάλεκτο με μικρή ομοιότητα και συγγένεια με την σύγχρονη ελληνική γλώσσα.

Το πρόβλημα αφορά κυρίως τα παιδιά σε σχολική ηλικία, όπου απαιτείται ειδική εκπαιδευτική διαδικασία για την σταδιακή ενσωμάτωσή τους στο εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Αποδείχτηκε όμως πιο σύνθετο στους ενήλικες, αφού η έλλειψη ελεύθερου χρόνου, αλλά κυρίως η απουσία ενιαίου και συστηματικού εκπαιδευτικού συστήματος για τους ενήλικες, δημιούργησαν μεγάλα εμπόδια.

Οι Δήμοι Εύοσμου, Μενεμένης, Ελευθέριου Κορδελιού, από το 1989, συμμετέχουν σε πρόγραμμα της πρωτοβουλίας PEVERTY-3, με ομάδα στόχου μεταξύ άλλων τους έλληνες πόντιους.

Με βάση αυτήν την ανάλυση, θεωρούμε ότι το έργο, αποτέλεσε το μέσο της πρόληψης των κινδύνων και των φαινομένων κοινωνικής κρίσης και παρεκτροπής για την ήπια και ομαλή κοινωνική ένταξη των ομάδων αυτών, αποτρέποντας μία τάση περαιτέρω «γκετοποίησής» τους. Επειδή το φαινόμενο έχει πάρει ιδιαίτερα μεγάλες διαστάσεις, είναι σήμερα επιτακτική ανάγκη να δημιουργηθούν με παρέμβαση της πολιτείας οι δομές εκείνες που εξασφαλίζουν την υποδοχή, ομαλή κοινωνική ένταξη, επαγγελματική απορρόφηση και ειρηνική συνύπαρξη με τους ήδη κατοίκους.

Οι δομές αναφέρονται :

- α) τόσο στην υποδοχή – εγκατάσταση – πληροφόρηση – εκμάθηση ελληνικής γλώσσας – τυπική τακτοποίηση- εξασφάλιση κατοικίας,
- β) όσο και στην επαγγελματική κατάρτιση και προώθηση στην αγορά εργασίας,
- γ) όσο, τέλος, και στην ανάπτυξη μηχανισμών κοινωνικής αλληλεγγύης με την εγκατάσταση υπηρεσιών Υγείας – Κοινωνικής Πρόνοιας, επιμόρφωσης, επαγγελματικής κατάρτισης κλπ.

Με τον τρόπο αυτό οι Δήμοι παρεμβαίνουν παρέχοντας υπηρεσίες στους Δημότες οι οποίοι, ούτως ή άλλως, αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις της επιλογής της παλιννόστησης.

2.3. Επικουρικό Εκπαιδευτικού Προγράμματος

Στο τέλος του προγράμματος, προτάθηκε από τους Δήμους επιτακτική η ανάγκη ειδικότερης κατάρτισης στην ιατρική και τεχνική ορολογία.

Συγκεκριμένα :

- A) Κατάρτιση ιατρών σε θέματα επαγγελματικής ορολογίας,
- B) Κατάρτιση τεχνικών σε θέματα επαγγελματικής ορολογίας,
- Γ) Κατάρτιση υπαλλήλων γραφείου.

Για την επιτυχή έκβαση των τριών, προβλέφθηκε, ως συνοδευτική ενέργεια, η δημιουργία επιτροπής στήριξης, αποτελούμενη από στελέχη των δύο Δήμων και αρμόδιων φορέων του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

2.4. Χρηματοδότηση από την Κοινοτική Πρωτοβουλία «HORIZON»

Υποπρόγραμμα : Παλινοστούντων

A) Πρόγραμμα Κοινωνικών στελεγών

Στόχος του είναι η τόνωση της γυναικείας απασχόλησης, με την αξιοποίηση υπαρχόντων επαγγελματικών προσόντων και ειδικοτήτων ανάμεσα στον πληθυσμό – στόχο ποντίων.

Απαντά στην ανάγκη δημιουργίας δικτύου κοινωνικής υποστήριξης, ανάμεσα στους πόντιους, για την παροχή υπηρεσιών και πληροφοριών.

Επίσης, στοχεύει στην δημιουργία διεπιστημονικής ομάδας, που μετά την κατάρτιση, μπορούν να προωθήσουν ένα δίκτυο κοινωνικής αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης παροχής υπηρεσιών και υποστήριξης, ανάμεσα στις οικογένειες των ποντίων.

Όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, στόχος είναι η δημιουργία συνεταιρισμού γυναικών, μέσα από τη ενίσχυσή του από το πρόγραμμα υποστήριξης τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης γυναικών ή ένταξη εργαζομένων σε δραστηριότητες των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Ο.Τ.Α.

Β) Πρόγραμμα μηχανικών

Στόχος του είναι η καταπολέμηση των δυσκολιών επαγγελματικής απορρόφησής τους στην τακτική αγορά εργασίας, έτσι ώστε να καταστήσει τους επιμορφωμένους ικανούς και επαρκείς στον ελεύθερο ανταγωνισμό της αγοράς εργασίας, στον τομέα της ειδικότητάς τους.

Γ) Πρόγραμμα ανειδίκευτων

Η εμφάνιση ανειδίκευτων ερμηνεύεται :

- είτε από την μετανάστευση οικογενειών από αγροτικές περιοχές, στα αστικά κέντρα της χώρας μας, όπου δεν υπάρχει επαγγελματική διέξοδος .
- είτε από την έλλειψη επαγγελματικών προσόντων σε νέους.
- είτε από την προσέλευση εκεί ανέργων ή ανειδίκευτων ή εποχιακά και ευκαιριακά εργαζομένων σε δευτερεύουσες επαγγελματικές δραστηριότητες.

Το πρόγραμμα έχει κατ' εξοχήν χαρακτήρα πρακτικής, η οποία επιτυγχάνεται με την παρακολούθηση των Δημοτικών έργων.

Σκοπός της εκπαίδευσης είναι η απορρόφηση τεχνιτών σε Τοπικά Δημόσια, Δημοτικά αλλά και ιδιωτικά έργα.

2.5. Εκπαίδευση Ανηλίκων Ελλήνων Ποντίων

Η εκπαίδευση ανηλίκων ελλήνων ποντίων, απασχόλησε ιδιαίτερα τους Δήμους (Ιωνίας, Ελευθέριου Κορδελιού, Εύοσμου, Μενεμένης, Σταυρούπολης) και αποτελεί «συμπληρωματική προσπάθεια» μέσω του προγράμματος : «Στελεχών Κοινωνικής Πολιτικής Δήμων».

Ο καθορισμός των δράσεων που έπρεπε να γίνουν αλλά και των μέσων που κρίθηκαν αναγκαίοι για να πραγματοποιηθούν, συνοψίζονται ως εξής :

ΔΡΑΣΕΙΣ		ΜΕΣΑ
1. Έρευνα για το θεσμικό πλαίσιο που αφορά την συμπληρωματική εκπαίδευση ανηλίκων ποντίων (Ν. 1894/90).		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. - Εκτροπές παιδείας Δήμων.
2. Έρευνα για τον πληθυσμό ανηλίκων ποντίων για κάθε σχολείο.		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία με Διευθυντές και δασκάλους Δημοτικών σχολείων.
3. Καθορισμός του επιπέδου γνώσης της ελληνικής γλώσσας.		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία με τους δασκάλους των σχολείων. - Κατάρτιση διαγνωστικού τεστ για τον καθορισμό επιπέδου γνώσης.
4. Διδακτικό υλικό.		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία με τους δασκάλους των σχολείων, για την παρακολούθηση της προόδου των παιδιών στο σχολείο. - Δημιουργία ομάδας για την παραγωγή διδακτικού υλικού.
5. Δημιουργία τμημάτων.		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία με την σχολική κοινότητα. - Συνεργασία με γονείς και παιδιά ελληνοποντίων.
6. Καθορισμός τόπου, χρόνου και διαμόρφωσής του.		<ul style="list-style-type: none"> - Συνεργασία με την Τ.Α. - Συνεργασία με τοπικούς συλλόγους, χορηγούς, εθελοντές.
7. Επιλογή προσωπικού (εκπαιδευτικοί, παιδαγωγοί), για		<ul style="list-style-type: none"> - Επιλογή επιτροπής (προσωπική συνέντευξη, προηγούμενη εμπειρία

την δημιουργική απασχόληση.		κλπ.).
8. Εκπαιδευτικές εκδρομές.		<ul style="list-style-type: none"> - Εθελοντές. - Χορηγοί. - Τοπική Αυτοδιοίκηση - Σύλλογοι.
9. Δημιουργική απασχόληση των παιδιών.		<ul style="list-style-type: none"> - Εθελοντές. - Χορηγοί. - Πνευματικά κέντρα Δήμων.
10. Ευαισθητοποίηση μαθητών για την υποδοχή των ελληνοποντίων μαθητών.		<ul style="list-style-type: none"> - Συμβούλια μαθητών. - Σύλλογοι γονέων και κηδεμόνων. - Σχολικές επιτροπές. - Σύλλογοι δασκάλων.
11. Στήριξη για την αυτοοργάνωση κοινών εκδηλώσεων (αθλητικές κλπ.).		<ul style="list-style-type: none"> - Γονείς και παιδιά ελληνοποντίων. - Χορηγοί. - Εθελοντές. - Τοπικοί Σύλλογοι.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε την έκδοση ειδικών ενημερωτικών φυλλαδίων, αφισών και περιοδικών των Δήμων.

2.6. Αντί Επιλόγου

Η παραπάνω προσπάθεια αποτέλεσε δείγμα της προσπάθειας και της αναζήτησης των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, να απαντήσει στις σύγχρονες απαιτήσεις που τίθενται από την ίδια την πραγματικότητα και τη φύση των κοινωνικών φαινομένων.

Είναι δείγμα ωριμότητας της Αυτοδιοίκησης ότι μπορεί να «εκπλήσσει» με το νεωτεριστικό πνεύμα της και την καινοτόμο αντίληψή της.

Είναι η θέληση του να αποδείξει ότι τα μη ορατά δίκτυα μιας κοινωνίας, που φαίνονται να είναι σε ακινησία, μπορούν να κινητοποιούνται και να αντιδρούν με ευαισθησία και αίσθημα κοινωνικής αλληλεγγύης απέναντι σε φαινόμενα με βάθος, όπως είναι αυτό της εγκατάστασης των ελληνικών ποντίων στην Ελλάδα και ότι στο επίκεντρο αυτής της διαδικασίας είναι και η Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Είναι μία απόδειξη, ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην προοπτική της αναβάθμισης του θεσμού της επαγγελματικής κατάρτισης και της νέας πολιτικής για την απασχόληση, με στόχο την :

- Βελτίωση των δομών κατάρτισης.
- Διαρκή κινητικότητα γύρω από τα θέματα της ανεργίας.
- Εμβάθυνση στα θέματα ερμηνείας και αντιμετώπισης του Κοινωνικού Αποκλεισμού.
- Αξιοποίηση και παραγωγή απορρόφηση ανθρώπινου δυναμικού, με την αύξηση της «πίπτας» της απασχόλησης και τη δημιουργία «νέας ύλης» εργασίας.

Η εμπειρία του προγράμματος, αποτέλεσε οδηγό για την ανάπτυξη ενός μηχανισμού διαρκούς παρέμβασης, ευέλικτο, αποτελεσματικό, με αντοχή στο χρόνο, ικανό να αντιλαμβάνεται τις ανάγκες στον τόπο και τη στιγμή της γέννησής τους.

Είναι βέβαιο ότι η πορεία αυτή είναι μεγάλη ή μάλλον είναι διαρκής. Ελπίζουμε όμως ότι συλλογικά και οργανωμένα, με επαγγελματική αλλά και κοινωνική συνείδηση, θα την πορευτούμε όσο γίνεται καλύτερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ
ΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ.
ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟ
ΔΗΜΟΥΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Στην ενότητα αυτή κρίνουμε σκόπιμο να εξετάσουμε ποιοι είναι οι φορείς και ποιες υπηρεσίες στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, οι οποίες να ενισχύουν την προσπάθεια της ομαλής ένταξης και ενσωμάτωσης των Ποντίων ομογενών στην ελληνική κοινωνία.

Η δημιουργία διαφόρων κέντρων πληροφόρησης για τα προγράμματα που τους αφορούν, αλλά και τους παρέχουν κάθε άλλης μορφής συμπαράστασης, προσφέρουν σημαντική αρωγή στους παλινοστούντες.

Ο Δήμος Σταυρούπολης και ο Δήμος Ελευθέριου Κορδελιού δημιούργησαν τέτοιου είδους κέντρα, τα οποία φαίνονται ικανά να στηρίζουν αυτές τις κοινωνικές ομάδες.

1. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

Οι υπηρεσίες αυτές έχουν ως στόχο την πληρέστερη πληροφόρηση των παλιννοστούντων ομογενών για τις παρεχόμενες υπηρεσίες και τα προγράμματα που τους αφορούν. Πριν δούμε, όμως, ποιες είναι οι υπηρεσίες αυτές, θα πρέπει πρώτα να αναφέρουμε την Γενική Γραμματεία Παλιννοστούντων Ομογενών του Υπουργείου Μακεδονίας – Θράκης (ΓΓΠΟ), σκοπός της οποίας είναι η υποδοχή, η κοινωνική, επαγγελματική και στεγαστική αποκατάσταση, καθώς και η κοινωνική μέριμνα των παλιννοστούντων ομογενών που φτάνουν στη Βόρεια Ελλάδα.

Έτσι λοιπόν, οι υπηρεσίες οι οποίες αποτελούν σημαντικό έρεισμα για τους παλιννοστούντες ομογενείς, είναι :

- α. Το εθνικό ίδρυμα Υποδοχής και Αποκατάστασης Αποδήμων και Παλιννοστούντων Ομογενών Ελλήνων [Ε.Ι.Υ.Α.ΑΠ.Δ.Ε]¹.
- β. Η Νομαρχιακή Επιτροπή Συμπαράστασης Παλιννοστούντων Ομογενών [ΝΕΣΠΟ]².
- γ. Το Κέντρο Πληροφόρησης και Εργασιακής Στήριξης Παλιννοστούντων.
- δ. Το Κέντρο «ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ» του Παιδαγωγικού Τμήματος – ΑΠΘ Κέντρο για την υποστήριξη Ομάδων που απειλούνται από τον Κοινωνικό Αποκλεισμό.
- ε. Το Μακεδονικό Ινστιτούτο Εργασίας [ΜΑΚ.ΙΝ.Ε.] του Εργατικού Κέντρου Θεσσαλονίκης και
- στ. Το Κέντρο Έρευνας Κοινωνικών Πρακτικών και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Πολιτικής (ΚΕΚΠΕΚΠ).

1.1 . Το Κέντρο Πληροφόρησης και Εργασιακής Στήριξης Παλιννοστούντων του Δήμου Σταυρούπολης

Ο Δήμος Σταυρούπολης, στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας HORIZON – ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ, κατανοώντας τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ομογενείς παλιννοστούντες κατά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα, δημιουργεί Κέντρο Πληροφόρησης και Εργασιακής Υποστήριξης για Πόντιους Παλιννοστούντες.

¹ Για το ίδρυμα αυτό υπάρχει εκτενέστερη ανάλυση σε επόμενο κεφάλαιο.

² Η ΝΕΣΠΟ είναι υπηρεσία της Νομαρχίας που συγκροτήθηκε με απόφαση Νομάρχη, αρ. Απόφ. 3336/5.8.94 και υπάγεται στην Ν. Επιτροπή Υγείας – Πρόνοιας – Κοινωνικών Υποθέσεων.

Οι Πληροφορίες αφορούν :

- Ζητήματα εργασίας,
- Προγράμματα εκπαίδευσης,
- Οργανισμούς και φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σε παλιννοστούντες.

Η στήριξη αφορά :

- Εργασιακά θέματα,
- Ατομικά, οικογενειακά, κατοικίας κ.α.,
- Πολιτιστικά,
- Νομικά,
- Εκπαιδευτικά.

Επίσης παράλληλα λειτουργεί Κέντρο Φύλαξης και δημιουργικής απασχόλησης για παιδιά ηλικίας 2-6 ετών. Τα κέντρα αυτά λειτουργούν στην περιοχή της Νικόπολης του Δήμου Σταυρούπολης.

Στόχος³ των δύο κέντρων είναι η ουσιαστική, πολύμορφη και αποτελεσματική κοινωνικά ένταξη των ελληνοποντίων παλιννοστούντων.

Ένας από τους βασικούς άξονες της πολιτικής του δήμου Σταυρούπολης είναι η παρέμβαση στις λιγότερο ευνοημένες κοινωνικά ομάδες.

Η εγκατάσταση πλήθους ομογενών Ποντίων παλιννοστούντων είχε ως αποτέλεσμα την προσπάθεια του Δήμου να συνεργαστεί και να αναπτύξει πρωτοβουλίες με άλλους τοπικούς φορείς, όπως η Πρόνοια, το ΠΙΚΠΑ κ.α., για να αναπτυχθούν δράσεις που θα στηρίζουν την κοινωνική ένταξη των οικογενειών αυτών στο κοινωνικό σύνολο της περιοχής.

Όπως προέκυψε από την υλοποίηση παλαιότερου πιλοτικού προγράμματος ένταξης παιδιών ποντίων παλιννοστούντων προσχολικής ηλικίας στο σχολικό περιβάλλον, διαπιστώθηκε μεταξύ άλλων η ανάγκη συμπληρωματικών δράσεων, που θα στηρίζουν τις οικογένειες των ποντίων. Το Κέντρο Φύλαξης Παιδιών στόχο έχει αφενός μεν τη διευκόλυνση της προσαρμογής των παιδιών μέσω της επικοινωνίας με άλλα παιδιά από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον και αφετέρου την αποφυγή της περιθωριοποίησής τους από πολύ μικρή ηλικία.

Η εξοικείωση των παιδιών με την ελληνική γλώσσα, θα πραγματοποιηθεί μέσω της συμμετοχής τους σε δραστηριότητες εικαστικές, θεατρικού παιχνιδιού, χορού, γυμναστικής, μουσικής, σε μια δημιουργική σύνθεση μεταξύ τους. Επίσης, θα προγραμματίζονται εκπαιδευτικές επισκέψεις (π.χ.

³ Πηγή : Εφημερίδα «Θεσσαλονίκη», 14.5.96.

ζωολογικός κήπος, θέατρο, κινηματογράφος κ.α.) μέσω των οποίων θα έρθουν σε επαφή με την ελληνική γλώσσα και πραγματικότητα.

Το Κέντρο Πληροφόρησης και Εργασιακής Στήριξης στοχεύει στην ουσιαστική και αποτελεσματική κοινωνική ένταξη των οικογενειών των ποντίων παλιννοστούντων μέσα από ένα σύνθετο πλέγμα υποστηρικτικών δράσεων. Οι δράσεις αυτές περιλαμβάνουν την παροχή πληροφοριών σε θέματα απασχόλησης σε τοπικό, περιφερειακό αλλά και εθνικό επίπεδο.

Πληροφορίες για την τοπική αγορά, τις ειδικότητες, τις κενές θέσεις εργασίας που υπάρχουν στην αγορά, αλλά και ευκαιρίες για δημιουργία, στήριξη και χρηματοδότηση της αυτοαπασχόλησης.

Επίσης, πληροφόρηση και βοήθεια σε θέματα στέγης (συμβόλαια – νόμιμες αυξήσεις ενοικίων) και τέλος την γενικότερη κοινωνική στήριξη της οικογένειας για την αντιμετώπιση οικογενειακών και επαγγελματικών προβλημάτων.

Μελλοντικός στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία ομάδων αυτοβοήθειας των ποντίων παλιννοστούντων με την συμμετοχή και τη συνεργασία εθελοντών που θα αναπτύξουν δράσεις με στόχο την ανάδειξη της ιδιαίτερης πολιτισμικής τους ταυτότητας και την ενίσχυση της αυτοπεποιθησής τους. Της ομαλής, δηλαδή, και απρόσκοπτης ένταξής τους στο κοινωνικό περιβάλλον της περιοχής όπου ζουν.

Για την καλύτερη, όμως, και αποτελεσματικότερη εφαρμογή των παραπάνω δράσεων, θεωρείται απαραίτητη η συνεργασία με φορείς που παρέχουν υπηρεσίες και υλοποιούν προγράμματα για την συγκεκριμένη ομάδα – στόχο. Η συνεργασία θα πρέπει να είναι αμφίδρομη, θα αφορά τόσο την συλλογή πληροφοριών με σκοπό την έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση των παλιννοστούντων όσο και την παραπομπή τους από το Κέντρο Πληροφόρησης και Εργασιακής Στήριξης στους αρμόδιους φορείς και υπηρεσίες.

Στο παράρτημα, στο τέλος, αυτού του κεφαλαίου φαίνονται οι δραστηριότητες αυτού του κέντρου, καθώς και κάποια δείγματα βιογραφικών σημειωμάτων από ένα κατάλογο έργων που έχει πραγματοποιήσει ο Δήμος μέσω του συγκεκριμένου Κέντρου.

1.2. Το Κέντρο Έρευνας Κοινωνικών Πρακτικών και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Πολιτικής (ΚΕΚΠΕΚΠ) του Δήμου Ελευθερίου Κορδελιού

Στο κέντρο αυτό λειτουργεί το τμήμα : «Κέντρο Ποντιακής Οικογένειας» του Δήμου Ελευθερίου Κορδελιού.

Το ΚΕΚΠΕΚΠ αναπτύσσει προγράμματα που απευθύνονται σ' όλο τον πληθυσμό του Δήμου και παράλληλα προωθεί συγκεκριμένες δράσεις για ειδικές κατηγορίες πληθυσμού, όπως οι νέοι, οι μακροχρόνια άνεργοι,, οι παλιννοστούντες πόντιοι, τα άτομα με ειδικές ανάγκες κ.τ.λ.

Το κέντρο αναπτύσσει δράση σε δύο κατευθύνσεις :

- α. Την έρευνα,
- β. Την εφαρμογή προγραμμάτων παρέμβασης.

Η δραστηριότητα του τμήματος ΕΡΕΥΝΑΣ περιλαμβάνει : έρευνες πεδίου, έρευνες κοινωνικών αναγκών και προβλημάτων, όπως και δημοσκοπήσεις, μετρήσεις κοινής γνώμης κ.λ.π.

Το τμήμα ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ οργάνωσε πέντε τομείς δραστηριοτήτων και προσφέρει τις παρακάτω υπηρεσίες :

- α. Τομέας Πληροφόρησης.

Στοχεύει στην έγκαιρη και έγκυρη πληροφόρηση των πολιτών σε θέματα που τους αφορούν.

- β. Τομέας Ψυχοκοινωνικής και Νομικής Υποστήριξης.

Στόχο έχει να υποβοηθήσει τους κατοίκους του Δήμου για αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών τους.

- γ. Τομέας Απασχόλησης.

Στόχος είναι η επαγγελματική και οικονομική ένταξη των κατοίκων του Δήμου.

- δ. Τομέας Υγείας.

Στοχεύει στην συμβολή του Κέντρου στην πρόληψη των προβλημάτων υγείας.

- ε. Τομέας Εθελοντισμού.

Με στόχο τη συμβολή του Δήμου στη διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού με την δημιουργία ενεργών και αλληλέγγυων πολιτών.

2. ΛΟΙΠΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ **ΔΗΜΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Εκτός από τα παραπάνω κέντρα υποστήριξης που αναφέρονται, υπάρχουν και κάποιες κρατικές υπηρεσίες οι οποίες διευκολύνουν τη ζωή των παλιννοστούντων ομογενών, με τη μορφή διαφόρων βοηθημάτων. Επίσης, σε τοπικό επίπεδο οι παλιννοστούντες έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν κάποιες βασικές τους ανάγκες δημιουργώντας μόνοι τους διάφορα σωματεία και συλλόγους.

Οι υπηρεσίες που αναφέρονται παρακάτω εντάσσονται σε βασικού τομείς κοινωνικής ζωής, όπως ο τομέας της Απασχόλησης, της εκπαίδευσης, της πρόνοιας κ.λ.π.

2.1. Τομέας Απασχόλησης

Στον τομέα της απασχόλησης αναφέρονται οι εξής υπηρεσίες :

α. Ο Ελληνικός Οργανισμός Μικρομεσαίων Μεταποιητικών Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας (ΕΟΜΜΕΧ) – Περιφερειακή Διεύθυνση Κεντρικής Μακεδονίας.

β. Ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ).

Στην συγκεκριμένη περίπτωση θα εξετάσουμε το θέμα της ασφάλισης, της επαγγελματικής κατάρτισης, αλλά και το θέμα της απασχόλησης.

Όσον αφορά την Ασφάλιση, λοιπόν, χορηγούνται χωρίς προϋποθέσεις στους παλιννοστούντες το επίδομα Παλιννόστησης σε 3 δόσεις και το οικογενειακό επίδομα εφ' όσον έχουν ανήλικα παιδιά μία φορά. Επίσης, έχουν τα ίδια δικαιώματα με όλους του Έλληνες πολίτες. Εφ' όσον έχουν τις προϋποθέσεις δικαιούνται :

1) επίδομα ανεργίας, 2) οικογενειακό επίδομα. 3) επίδομα μητρότητας, 4) ειδικό επίδομα κ.λ.π.

Σχετικά με την επαγγελματική τους κατάρτιση, υπάρχουν Σχολές Μαθητείας και Ταχύρυθμης Εκπαίδευσης όπου μπορούν να φοιτήσουν όπως όλοι οι Έλληνες πολίτες. Μόνο που οι παλιννοστούντες κατά την επιλογή τους παίρνουν 3 μόρια επιπλέον από τους άλλους.

Στον τομέα της Απασχόλησης, δίνεται η δυνατότητα για εγγραφή τους στα μητρώα *ανέργων* του ΟΑΕΔ προκειμένου να πάρουν το βοήθημα που δίνει το γραφείο ασφάλισης ή να βρεθεί εργασία ή να υπαχθούν σε κάποιο πρόγραμμα επιχορήγησης εργοδοτών για νέες θέσεις εργασίας και τέλος να επιδοτηθούν αν ανοίξουν δική τους επιχείρηση από το πρόγραμμα νέων ελεύθερων επαγγελματιών. Όσον αφορά τέλος τα άτομα με ειδικές ανάγκες για τους παλιννοστούντες, ισχύει ότι για τους Έλληνες πολίτες.

και

γ. Οργανισμός Εργατικής Εστίας.

2.2. Πρόνοια

Η Υπηρεσία της Πρόνοιας περιλαμβάνει :

- α. Τον εθνικό Οργανισμό Πρόνοιας (ΕΟΠ),
- β. Το Κέντρο «ΕΡΓΑΝΗ» – Κέντρο προώθησης της γυναικείας απασχόλησης,
- γ. Το Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντίληψης (ΠΙΚΠΑ),
- δ. Την Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας.

Η κοινωνική πρόνοια ασχολείται με δύο προγράμματα. Το πρώτο αφορά τους έλληνες πρόσφυγες και το δεύτερο τους έλληνες παλιννοστούντες.

Σχετικά με το πρόγραμμα των ομογενών – προσφύγων η Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας παρέχει επίδομα 12.000 δρχ. υπό τις εξής προϋποθέσεις :

- i) Όταν έχουν συμπληρώσει το 60ο έτος της ηλικίας τους,
- ii) Να μην έχουν περάσει πέντε (5) χρόνια από την ημέρα που ήρθαν από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ.
- iii) Και να αναγράφεται τέλος στο διαβατήριό τους η ένδειξη «ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗ».

Όσον αφορά τέλος, το πρόγραμμα Παλιννοστούντων Ελλήνων, η πρόνοια παρέχει επίδομα εξόδων πρώτης εγκατάστασης 60.000 δρχ. και οικοσυσκευής 40.000 δρχ.

- ε. Τον Ερυθρό Σταυρό και
- στ. Το Κοινωνικό Κέντρο Οικογένειας και Νεότητας (ΚΚΟΝ).

2.3. Εκπαίδευση – Τομέας Επιμόρφωσης

Οι Δήμοι της Θεσσαλονίκης με τη δημιουργία αρκετών εστιών εκπαίδευσης στο Νομό, πρόσφεραν σημαντική αρωγή στους ομογενείς παλιννοστούντες.

Συγκεκριμένα, στον νομό λειτουργούν :

- α. Δημοτικό Σχολείο Παλιννοστούντων Ελληνοπαίδων Θεσσαλονίκης,
- β. Γυμνάσιο Παλιννοστούντων Ομογενών,
- γ. Λύκειο Παλιννοστούντων Ομογενών,
- δ. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) – Σχολείο Ελληνικής Γλώσσας,
- ε. Διαπανεπιστημιακό Κέντρο Αναγνώρισεως Τίτλων Σπουδών της Αλλοδαπής (ΔΙΚΑΤΣΑ),

στ. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανώλη Τριανταφυλλίδη) και
ζ. Νομαρχιακή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης Θεσσαλονίκης (ΝΕΛΕ).

Στην επιτροπή αυτή λειτουργούν τμήματα Ελληνικής γλώσσας για παλιννοστούντες.

2.4. Αστυνομία – Στρατός

Για την προστασία των αλλοδαπών, για την έκδοση άδειας παραμονής τους στη χώρα μας και για πολλούς ακόμα λόγους, η Έλληνική Αστυνομία οργανώνεται με την δημιουργία στον νομό, των εξής τμημάτων :

- A. Τμήμα Διοικητικών Μέτρων για την έκδοση Άδειας Παραμονής παλιννοστούντων,
- B. Αστυνομικό τμήμα Τούμπας – Τμήμα Αλλοδαπών,
- Γ. Αστυνομικό τμήμα Δενδροποτάμου – Τμήμα Αλλοδαπών,
- Δ. Αστυνομικό τμήμα Άνω Πόλης – Τμήμα Αλλοδαπών,
- Ε Αστυνομικό τμήμα Πλατείας Δημοκρατίας – Τμήμα Αλλοδαπών.

Σχετικά με την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων, νέων παλιννοστούντων στην Ελλάδα ισχύουν τα ακόλουθα.

Σύμφωνα με την παράγραφο 17 του άρθρου 20 του νόμου 2109/92, όσοι διακόπτουν την μόνιμη διαμονή τους σε χώρα του τέως Ανατολικού Συνασπισμού ή στην Τουρκία και έρχονται στην Ελλάδα απευθείας ή μέσω τρίτων χωρών, δικαιούνται να εξαιρεθούν από τις προσκλήσεις για κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις για πέντε (5) έτη από την ημερομηνία αφίξεώς τους.

Όσοι έχουν αφιχθεί μέχρι την 29 Δεκεμβρίου 1992 δικαιούνται να εξαιρεθούν από τις προσκλήσεις μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1993. Όσοι διατέλεσαν ή διατελούν σε ανυποταξία εξαιρούνται από την πρόσκληση για την οποία κυρήχθησαν ανυπότακτοι.

Το αξιόποινο της ανυποταξίας εξαλείφεται με παραγραφή και αίρονται όλες οι συνέπειες αυτής.

Όσοι από τους παραπάνω ανήκουν της κλάσης 1966-1986 (γεννηθέντες κατά τα έτη 1945-1965) δικαιούνται να εξαγοράσουν τις στρατιωτικές υποχρεώσεις τους εντός του χρονικού διαστήματος της εξαίρεσης.

Για την εξαίρεσή τους οι ενδιαφερόμενοι υποβάλλουν στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο οποτεδήποτε μετά την πρόσκλησή τους για κατάταξη. Αίτηση και έγγραφα ή πιστοποιήσεις, ή βεβαιώσεις ελληνικών προξενικών ή αστυνομικών αρχών ή αποσπάσματα διαβατηρίων ή ταξιδιωτικών εγγράφων από τα οποία να αποδεικνύεται η διακοπή της διαμονής τους στις παραπάνω χώρες και η ημερομηνία άφιξής τους στην Ελλάδα, απευθείας ή μέσω τρίτων χωρών.

2.5. Ποντιακοί Σύλλογοι και ο Ρόλος τους

Η δημιουργία τοπικών συλλόγων είναι συνήθως πρακτική για να καλυφθούν ανάγκες επικοινωνίας και συναναστροφών, αλλά και για να εξασφαλίσει ένα αίσθημα σιγουριάς, επειδή μπροστά στα προβλήματα και στις δυσκολίες θα έχουν κάπου να αποταθούν. Σύλλογοι υπήρχαν και στο παρελθόν όταν ακόμα ζούσαν έλληνες στην πρώην Σοβιετική Ένωση επιθυμώντας την διατήρηση του πολιτισμού τους, οι πόντιοι αυτοί δημιούργησαν πολλούς συλλόγους και σωματεία σε όλη την Ελλάδα και κυρίως στην πρωτεύουσα και την συμπρωτεύουσα και σε συγκεκριμένες περιοχές όπου το ποντιακό στοιχείο είναι σημαντικό.

Ο παρακάτω κατάλογος είναι ενδεικτικός, όχι όμως, εξαντλητικός και αναφέρεται σε ποντιακούς συλλόγους της συμπρωτεύουσας. Οι σύλλογοι και τα σωματεία, λοιπόν, είναι οι εξής :

- α. Πανελλήνια Ομοσπονδία Ποντιακών σωματείων [ΠΟΠΕ],
- β. Μέριμνα Ποντίων Κυριών,
- γ. Σύλλογος Παλινοστούντων Ποντίων από την πρώην ΕΣΣΔ «Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ»,
- δ. Σύλλογος Πτυχιούχων Πανεπιστημίου Ελλήνων Προσφύγων Βορείου Ελλάδος,
- ε. Σύλλογος Παλινοστούντων Ελλήνων Θεσ/νίκης Ποντίων από την πρώην ΕΣΣΔ «ΝΕΑ ΖΩΗ»,
- στ. Σύλλογος Γυναικών Παλινοστούντων «ΕΛΠΙΔΑ»,
- ζ. Σύλλογος Ελλήνων Ποντίων Παλινοστούντων ελθόντων από την πρώην Σοβιετική Ένωση «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»,
- η. Ένωση Ποντίων Πεντακώνη Σεκίλη,
- θ. Σύλλογος παλινοστούντων Ελληνοποντίων «ΚΟΥΜΠΑΤΙΩΤΩΝ»,
- ι. Πολιτιστικός Σύλλογος Μακεδονίας – Θράκης Παλινοστούντων.

Οι σύλλογοι αυτοί, λοιπόν, σκιαγραφούν τις εστίες εγκατάστασης των ποντίων στην περιοχή της Θεσσαλονίκης και δείχνουν ότι αισθάνονται την ανάγκη να οργανωθούν για να αντιμετωπίζουν όχι μόνο προβλήματα, αλλά και για να ικανοποιήσουν άλλες κοινωνικές τους ανάγκες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

**ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ
[Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.].
ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ**

1. ΓΕΝΙΚΑ

Μετά την Μικρασιατική καταστροφή, αρχικά φορέας προστασίας των προσφύγων ήταν ένας ακόμη Κυβερνητικός Οργανισμός¹, τον οποίο τελικώς διαδέχθηκε η οργανωμένη από την Κοινωνία των Εθνών προσπάθεια με την Διεθνή Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων, της οποίας πρόεδρος ήταν ο Αμερικανός Διπλωμάτης Η. Morgentau².

Παράλληλα, η πολιτεία κατά την περίοδο από το 1922 μέχρι το 1974 αντιμετώπισε³ με διάφορα νομοθετικά και άλλα μέτρα τα προβλήματα των Ελλήνων, που κατέστησαν πρόσφυγες συνέπεια των εκτάκτων γεγονότων, κυρίως του 1922.

Η διάλυση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε σε ένα νέο κύμα φυγής των Ελλήνων Ποντίων προς την Ελλάδα και η αντιμετώπιση της προστασίας και της παροχής της Κρατικής αρωγής προς τους ομογενείς τους παλιννοστούντες από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ανατεθεί (το 1991) σε ένα Κοινοφελές Ν.Π.Ι.Δ. το Ε.Ι.Υ.Α.Α.Π.Ο.Ε., το οποίο ίδρυσε το Υπουργείο Εξωτερικών⁴.

Παράλληλα η πολιτεία, έλαβε διάφορα νομοθετικά και άλλα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος, που ανέκυψε από την κατάσταση, που δημιουργήθηκε από την είσοδο στην Ελλάδα μεγάλου αριθμού Ομογενών.

Οι Ομογενείς από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης είναι όπως είπαμε το αντικείμενο της μελέτης μας. Κρίνουμε σκόπιμα να τονίσουμε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5 του οργανισμού του Ε.Ι.Υ.Α.Α.Π.Ο.Ε. (από 23.11.90 Π.Δ.), το Ίδρυμα είναι το όργανο της Πολιτείας, που παρέχει – μέσω των προγραμμάτων του – υπηρεσίες υποδοχής, φιλοξενίας, αρωγής, με στόχο την ομαλή προσαρμογή και κοινωνική ένταξη των παλιννοστούντων από τις χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης.

Σήμερα το Ίδρυμα πραγματοποιεί τρία διαφορετικά προγράμματα :

- Υποδοχή και αποκατάσταση Παλιννοστούντων στην περιοχή της Θράκης.
- Στήριξη Ομογενών, που ζουν στην Αλβανία.
- Στήριξη Ομογενών, που ζουν στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Στα πλαίσια του προγράμματος αποκαταστάσεως παλιννοστούντων πρέπει ενδεικτικά να αναφέρουμε ότι :

¹ Το Ταμείο Αποκαταστάσεως Προσφύγων με πρόεδρο τον Επ. Χαρίλαο.

² Η. Morgentau. «Η Αποστολή στην Αθήνα», εκδόσεις Τροχαλία 1995.

³ Η Ελληνική Πολιτεία κατέβαλε σημαντική προσπάθεια στην αποκατάσταση των προσφύγων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν κυρίως στην Μακεδονία και στη Θράκη.

⁴ βλ. άρθρο 8 Ν 1893/90.

Από το 1988 μέχρι 31/12/90, είχαν παλιννοστήσει 22.500 ομογενείς και από την 1/1/91 μέχρι 30/4/96, έχουν παλιννοστήσει στην Ελλάδα 43.258 πόντιοι ομογενείς από τις χώρες της Κ. Α. Κ. Σύμφωνα με πρόσφατα στατιστικά στοιχεία, οι ενταγμένοι στο πρόγραμμα μέχρι 31/12/96 είναι 19.357 ομογενείς⁵, ενώ στις 30/4/96 έφταναν τους 16.949 ομογενείς.

Το πρόγραμμα του Ιδρύματος για μόνιμη εγκατάσταση των παλιννοστούντων, εξελίσσεται αποκλειστικά και μόνο στην Θράκη. Μέσα στα πλαίσια του προγράμματος αυτού παρέχεται ενδεικτικά δωρεάν στέγη, μαθήματα γλώσσας, κοινωνικής ενημέρωσης και πλήρεις κοινωνικές υπηρεσίες, καθώς και βοήθεια σε θέματα δημοτολόγησης, μετάφρασης εγγράφων, αναγνώρισης τίτλων, έκδοσης αστυνομικής ταυτότητας.

Παράλληλα με τη μόνιμη εγκατάσταση, το Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. προχώρησε και στην επαγγελματική στήριξη των παλιννοστούντων με προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και με παροχή κεφαλαίων.

Στα πλαίσια του προγράμματος της επαγγελματικής αποκατάστασης των Ομογενών, έχουν επιδοτηθεί 441 παλιννοστούντες με 420.000.000 δρχ. στον πρωτογενή τομέα (γεωργία – κτηνοτροφία) και 196 Ομογενείς σε 145.000.000 δρχ. στο δευτερογενή τομέα (εμπόριο, παροχή υπηρεσιών κλπ.), με στόχο τη δημιουργία μικρών ατομικών επιχειρήσεων και την ανεξάρτηση από το δημόσιο για την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Τα αποτελέσματα της πολιτικής του Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. είναι ήδη εμφανή. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ενταγμένων στο πρόγραμμα Ομογενών δεν ζουν σε περιβάλλον συλλογικής διαβίωσης, αλλά κατοικούν σε ανεξάρτητες κατοικίες διάσπαρτες, είτε σε αστικές και ημιαστικές περιοχές, είτε σε χωριά.

Οι ενταγμένοι⁶ την 31/12/96 στο πρόγραμμα έφθασαν στα 19.357 άτομα, εκ των οποίων τα 16982 ζουν σε ανεξάρτητες κατοικίες.

Από το σύνολο δε των 19.357 Ομογενών στο πρόγραμμα, 178.268 άτομα ζουν στην Θράκη, δηλαδή το 89,5% των ενταγμένων Ομογενών βρίσκονται στην περιοχή – Στόχο, που επιλέχθηκε για μόνιμη αποκατάσταση.

Το Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. έχει δαπανήσει μέχρι σήμερα 23 δισ. δρχ. περίπου για το πρόγραμμα παλιννοστούντων, εκ των οποίων τα 9 δισ. περίπου έχουν δαπανηθεί για την αγορά κατοικιών εγκατάστασης στη Θράκη.

⁵ Τα στοιχεία μας δόθηκαν από τη Διεύθυνση Προγράμματος παλιννοστούντων του Ιδρύματος.

⁶ Τα στοιχεία μας δόθηκαν από τη Διεύθυνση Προγράμματος παλιννοστούντων του Ιδρύματος.

Το Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. και το έργο του αλλά και τα ζητήματα παλιννοστούντων ομογενών από τις Ανατολικές Χώρες, έχουν απασχολήσει κατ' επανάληψη τις Συνεδριάσεις του Ελληνικού Κοινοβουλίου. Ενδεικτικά αναφέρουμε :

- Τη Συνεδρίαση της 13ης Σεπτεμβρίου 1994
- Τη Συνεδρίαση της 22ης Ιανουαρίου 1993
- Τη Συνεδρίαση της 23ης Ιουλίου 1990
- Τη Συνεδρίαση της 30ης Μαρτίου 1992
- Τη Συνεδρίαση της 15ης Μαρτίου 1990
- Τη Συνεδρίαση της 7ης Ιουνίου 1996

Ε.Ι.Υ.Α.Α.Π.Ο.Ε.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ – ΣΥΣΤΑΣΗ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

Το εθνικό ίδρυμα υποδοχής και αποκατάστασης αποδήμων και παλιννοστούντων ομογενών ελλήνων (Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.) ιδρύθηκε, ύστερα από την ψήφιση από την Βουλή των Ελλήνων του άρθρου 8 του Νόμου 1893/90. Έτσι, δόθηκε η νομοθετική εξουσιοδότηση στον Υπουργό Εξωτερικών να συστήσει ένα Κοινοφελές Ίδρυμα¹, με τη μορφή Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου και Σκοπό: την Κρατική αρωγή προς τους ομογενείς παλιννοστούντες από τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης².

Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών κ. Α. Σαμαράς με την υπ'αρ 1576/31.8.1990 Πράξη της Συμβολαιογράφου Αθηνών Άννας Σίμου – Κοσμάτου, συνέστησε, ως εκπρόσωπος του Ελληνικού Δημοσίου το Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με την επωνυμία «ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ» και στην ίδια πράξη καθορίστηκε ο οργανισμός του.

Σύμφωνα με το άρθρο 108 του Α.Κ. έπρεπε να εγκριθεί το Διάταγμα.

Έτσι, με το από 23/11/1990 Προεδρικό Διάταγμα (ΔΕΚ Β 782/13.12.1990), ΕΓΚΡΙΘΗΚΕ η σύσταση του Ιδρύματος και κυρώθηκε ο οργανισμός του, ενώ η λειτουργία του Ιδρύματος άρχισε από την 1η Ιανουαρίου 1991.

Στον Οργανισμό, που εγκρίθηκε η σύσταση του Κοινοφελούς Ιδρύματος, καθορίστηκε :
ότι αυτό υπάγεται στα άρθρα :

- 1) 95 και 98 του Α.Ν. 2039/39 (η διάταξη αυτή καταργήθηκε με το άρθρο 32 του Ν 1997/91).
- 2) 101 και 119 του Εισ. Ν. Α.Κ. και
- 3) 108 έως 114, 117 έως και 121 του Α.Κ.

¹ Η δημιουργία του Ιδρύματος αρχικά έγινε κάτω από το πρίσμα του Α.Ν. 2039/1939 για τα ΕΘΝΙΚΑ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑΤΑ, αργότερα με τον Ν. 1947/91 το ΕΙΥΑΠΟΕ εξαιρέθηκε των διατάξεων του ανωτέρου νόμου και υπήχθη στην αποκλειστική εποπτεία του Υπουργού Εξωτερικών.

² Η αντιμετώπιση του προβλήματος των παλιννοστούντων από τις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ, έγινε επιτακτική μετά την διάλυση της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. και τη δημιουργία κύματος προσφύγων προς την Ελλάδα. Η Βουλή των Ελλήνων, στην συνεδρίασή της σε ομοφωνία, αποφάσισε τη δημιουργία του Ιδρύματος και παρέσχε την εξουσιοδότηση στον Υπουργό Εξωτερικών να συστήσει το Ίδρυμα.

Ο οργανισμός ΕΙΥΑΠΟΕ τροποποιήθηκε αρχικά με το άρθρο 51 του Ν. 1947/91.

Με το άρθρο 32 του Ν 2080/92, κατ' αρχήν άλλαξε η επωνυμία του ιδρύματος.

Σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 1 του Ν. 2080/92, το «**ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**» (άρθρο 51 του Ν. 1947/91) μετονομάζεται σε «**ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**».

Η αποκλειστική εποπτεία του Ιδρύματος υπάγεται στον Υπουργό Εξωτερικών, πράγμα που έγινε αρχικά με το άρθρο 51 του Ν. 1947/91 και διευρύνθηκε η αποστολή του Ιδρύματος και επαναλήφθηκε η διάταξη για την αποκλειστική εποπτεία στο άρθρο 32 του Ν. 2080/92.

3. ΣΚΟΠΟΙ – ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

Στο άρθρο 5 του Καταστατικού, ορίζεται ότι:

Σκοποί του Ιδρύματος είναι η υποδοχή, Φιλοξενία και αρωγή με στόχο την ομαλή προσαρμογή και κοινωνική ένταξη εκείνων των Παλινοστούντων Ομογενών, οποίοι λόγω των ιδιόμορφων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών, που επικρατούν στη χώρα προέλευσής τους και αντιμετωπίζουν επιπλέον δυσκολίες επιβίωσης, προσαρμογής και αποκατάστασης.

Ειδικότερα το Ίδρυμα :

- α) Στην οργανωμένη και σχεδιασμένη υποδοχή των νεοαφικνούμενων παλινοστούντων με στόχο την αντιμετώπιση των άμεσων υλικών και κοινωνικών αναγκών τους, με τη δημιουργία κέντρων φιλοξενίας, που είναι Οικισμοί Υποδοχής.
- β) Στην προετοιμασία των παλινοστούντων γι ανεξαρτητοποίηση ή παραπομπή τους στο επόμενο στάδιο οργανωμένης φιλοξενίας, που είναι οι Οικισμοί Υποδοχής.
- γ) Στην δημιουργία συνθηκών επαγγελματικής αποκατάστασης.
- δ) Στην παροχή κάθε δυνατής πληροφόρησης προς όλους τους παλινοστούντες, που προσεγγίζουν το Ίδρυμα.
- ε) Στην ευαισθησία της κοινής γνώμης και των διαφόρων φορέων σε θέματα, που αφορούν τους παλινοστούντες και δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες υποδοχής και ομαλής ένταξης τους στην Ελληνική κοινωνία.
- στ) Στην ενημέρωση και συνεργασία με άλλους κρατικούς, ημικρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, των οποίων οι δραστηριότητες μπορούν να συμβάλλουν θετικά στην αντιμετώπιση των ποικίλων αναγκών των παλινοστούντων.
- ζ) Στην δημιουργία προϋποθέσεων για εκμάθηση γλώσσας, επαγγελματική επανεκπαίδευση – αποκατάσταση.

Στην προετοιμασία των παιδιών για την ένταξή τους στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Με το άρθρο 32 του Ν. 2080/92 στους σκοπούς του Ιδρύματος προστέθηκαν τα ακόλουθα¹ :

α) «Ανατίθενται παράλληλα με την προβλεπόμενη από το άρθρο 8 του Ν. 1893/90 και το άρθρο 5 του Οργανισμού αποστολή αυτού και η παροχή σε ομογενείς εντός και εκτός Ελλάδας πάσης φύσεως βοήθειας, καθώς και η εκτέλεση ειδικών εργασιών και προγραμμάτων. Η παροχή

¹ Με τη διάταξη αυτή, που είναι μέσα στα πλαίσια του άρθρου 5 του καταστατικού, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 Δα του καταστατικού, με απόφαση του ΔΣ του Ιδρύματος, δύναται να παραχωρούνται, κατά κυριότητα ή κατά χρήση, ακίνητα του Ιδρύματος σε παλινοστούντες. Οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι διαδικασίες παραχώρησης καθορίζονται από το ΔΣ του Ιδρύματος με απόφαση, που εγκρίνεται από τον Υπουργό Εξωτερικών.

της βοήθειας αυτής και η εκτέλεση ειδικών εργασιών και προγραμμάτων διενεργούνται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος.

Στις περιπτώσεις πάντως όπου η βοήθεια παρέχεται εκτός Ελλάδας, η απόφαση του ΔΣ υπόκειται στην έγκριση του Υπουργού Εξωτερικών.

β) Με απόφαση του ΔΣ του Ιδρύματος δύναται να παρέχεται σε αναξιοπαθούντες ομογενείς περιοδική ή εφάπαξ οικονομική ενίσχυση.

Οι όροι προϋποθέσεις και διαδικασία παροχής αυτής της ενίσχυσης, καθορίζονται με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ιδρύματος εγκρινόμενη από τον Υπουργό Εξωτερικών».

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του καταστατικού, το Ίδρυμα επιδιώκει την πραγματοποίηση των σκοπών ίδρυσής του με σειρά δραστηριοτήτων.

Καταρχήν υπάρχει το ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ, το οποίο εποπτεύει και συντονίζει τις δραστηριότητες του Ιδρύματος και την υπ' αυτού εφαρμοζομένων προγραμμάτων.

Σχεδιάζει κοινωνικά, στεγαστικά και εργασιακά προγράμματα και μεριμνά για την ανάθεση και εφαρμογή τους.

Εξασφαλίζει τη σωστή διαχείριση των πόρων που απαιτούνται για τη λειτουργία του Ιδρύματος και την εφαρμογή των προγραμμάτων του.

Ακόμη, συλλέγει και επεξεργάζεται πληροφορίες που αφορούν το σχεδιασμό της αντιμετώπισης των θεμάτων που εμπíπτουν στους σκοπούς του Ιδρύματος.

Τέλος, συντονίζει τις δραστηριότητες αρμοδίων φορέων και υπηρεσιών και συνεργάζεται με τα όργανα της πολιτείας, με στόχο την υλοποίηση της κυβερνητικής πολιτικής για τους σκοπούς του ιδρύματος.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί, ότι οι δραστηριότητες του Ιδρύματος και κατ' επέκταση, το πρόγραμμά του, περιλαμβάνει 4 στάδια και εντάσσονται σ' αυτό, μόνο όσοι ομογενείς το επιθυμούν.

1ο Στάδιο: ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ

Προκειμένου να εξασφαλισθεί η οργανωμένη υποδοχή των παλινοστούντων κατά την αρχική περίοδο της εδώ παραμονής τους, το Ίδρυμα ιδρύει Κέντρα Φιλοξενίας σε διάφορες περιοχές της χώρας.

Δηλαδή, οι ομογενείς φιλοξενούνται σε Κέντρα Φιλοξενίας του Ιδρύματος (Ρέντης Αττικής, Λαγκαδίκια Θεσ/νίκης, Ν. Χιλή Αλεξανδρούπολης), όπου είναι μόνιμες εγκαταστάσεις του

Ιδρύματος συνολικής δυναμικότητας 750 ατόμων / ημέρα, ή σε Προσωρινά Κέντρα Φιλοξενίας, που λειτουργούν στο Σουφλί, τα Δίκαια, τη Νάουσα.

Σκοπός των Κέντρων αυτών είναι η υποδοχή των νεοαφικνούμενων παλιννοστούντων, που συνίσταται σε πλήρη έτοιμη διατροφή, παροχή στέγης, πληροφόρησης και διευκόλυνσής τους, όπως μεταφράσεις εγγράφων και πιστοποιητικών (απαραίτητα για την έκδοση των αντίστοιχων ελληνικών πιστοποιητικών), ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, παροχή υπηρεσιών βρεφονηπιακού σταθμού, μαθήματα ελληνικής γλώσσας και κάθε βοήθεια σε κοινωνικά θέματα.

Η συνεπής και επιστημονική παροχή αυτών των υπηρεσιών, διασφαλίζεται με την απασχόληση ειδικών και έμπειρων επαγγελματιών.

Η προβλεπόμενη παραμονή των παλιννοστούντων στα Κέντρα Φιλοξενίας, σχεδιάστηκε να είναι για διάστημα 15-30 ημερών. Σε περίπτωση που υπάρχουν ειδικές περιπτώσεις, θα καθορίζονται από τα εξουσιοδοτημένα γι' αυτό άτομα, όπως αναλυτικά προβλέπεται στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του Ιδρύματος και των Κέντρων Φιλοξενίας που εγκρίνεται από το Διοικητικό Συμβούλιο του Ιδρύματος.

(την 31/12/1996, φιλοξενούνται συνολικά στα κέντρα, 645 άτομα).

2ο Στάδιο: ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Στην συνέχεια οι παλιννοστούντες προωθούνται στους Οικισμούς Υποδοχής, όπου κυρίως επιτελείται το έργο της προετοιμασίας για την κοινωνική τους ένταξη.

Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, το ΥΠΕΧΩΔΕ, τη ΔΕΠΟΣ, τη ΣΥΚΕΑ και άλλες αρμόδιες υπηρεσίες, οργανισμούς και φορείς, το Ίδρυμα δύναται να ιδρύει Οικισμούς Υποδοχής παλιννοστούντων οπουδήποτε στην ελληνική επικράτεια.

Η χρηματοδότηση της ίδρυσης και κατασκευής των Οικισμών Υποδοχής θα γίνεται κατ' αρχήν από το συναφθέν με το ΤΚΑΣΕ δάνειο και τους αναλογούντες εθνικούς πόρους.

Επίσης, το Ίδρυμα σε συνεργασία με τις κατά τόπους Νομαρχίες και ΟΤΑ, αναλαμβάνει τη λειτουργία των Οικισμών Υποδοχής και έχει την ευθύνη στελέχωσης (το Ίδρυμα) των Οικισμών Υποδοχής με το κατάλληλο προς το σκοπό λειτουργίας του, διοικητικό, επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό.

Όπου υπάρχει η δυνατότητα και δεν επηρεάζεται η λειτουργία συγκεκριμένων υπηρεσιών, προσωπικό μετατίθεται από τους ΟΤΑ, προκειμένου να στελεχωθούν οι αντίστοιχες υπηρεσίες των Οικισμών Υποδοχής.

Τα υπάρχοντα κενά καλύπτονται με νέες προσλήψεις που εγκρίνει το Ίδρυμα και οι επιμέρους αρμοδιότητες του προσωπικού καθορίζονται από τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας των Οικισμών Υποδοχής που συντάσσεται από το Ίδρυμα.

Σήμερα, λειτουργούν 5 Οικισμοί Υποδοχής στις εξής περιοχές :

- Ζυγός Καβάλας, από το Μάιο του 1991.
- Σάπρες Κομοτηνής, από τον Αύγουστο του 1991.
- Παλαγία Έβρου, από το Μάιο του 1992.
- Εύμοιρος Ξάνθης, από τον Ιούνιο του 1993.
- Φαρκαδόνα Τρικάλων, από το Μάρτιο του 1993.

Ο κάθε Οικισμός Υποδοχής έχει τη δυνατότητα φιλοξενίας περίπου χιλίων (1000) ατόμων το εξάμηνο, σε κατάλληλα επιπλωμένες λυόμενες κατοικίες.

Εκτός της δωρεάν στέγασης και της χορήγησης βασικών ειδών διατροφής (παροχή ξηράς τροφής), στους Οικισμούς Υποδοχής παρέχονται ποικίλες άλλες υπηρεσίες, που στόχο έχουν τόσο τη δημοτολογική τακτοποίηση των παλιννοστούντων, τη συνολική και μεθοδευμένη προετοιμασία τους για κοινωνική ένταξη, όσο και τη δημιουργία συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Ενδεικτικά αναφέρουμε :

- Διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας για ενήλικες και ανήλικους.
- Επαγγελματική εκπαίδευση και επανεκπαίδευση.
- Προετοιμασία των παιδιών για ένταξη στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.
- Λειτουργία παιδικού / βρεφονηπιακού σταθμού.
- Διευκολύνσεις για ανεύρεση εργασίας.
- Ιατρική περίθαλψη.
- Ενημέρωση μέσω προβολών και σεμιναρίων για τον τρόπο λειτουργίας του Ελληνικού κράτους, της Ελληνικής κοινωνίας, καθώς και της πολιτιστικής και θρησκευτικής ζωής του τόπου.

Με απόφαση του Ιδρύματος, οι εγκαταστάσεις των Οικισμών Υποδοχής, μπορούν να χρησιμοποιηθούν μεταγενέστερα για μόνιμη στέγαση παλιννοστούντων που θα το επιθυμούν.

3ο Στάδιο: ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ

Με την οργανωμένη προετοιμασία των φιλοξενουμένων για την μόνιμη επαγγελματική τους αποκατάσταση και ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, το ΕΙΥΑΠΟΕ φροντίζει για την εξασφάλιση στέγης, σε ενοικιαζόμενα από αυτό σπίτια.

Το Ίδρυμα πληρώνει το ενοίκιο για χρονικό διάστημα μέχρι δύο ετών.

Κατ' εξαίρεση και σε ειδικές περιπτώσεις, όπως π.χ. πολυμελής οικογένειες, ασθενή μέλη οικογενείας κλπ., είναι δυνατόν η επιδότηση να παραταθεί για περισσότερο χρόνο από δύο έτη.

Το στάδιο αυτό θεωρείται απαραίτητο για τη μόνιμη οικιστική αποκατάσταση των παλιννοστούντων.

Η ιδέα της εγκατάστασης σε ενοικιαζόμενα σπίτια αποσκοπεί στο να επωμισθούν μόνοι τους το βάρος των οικονομικών υποχρεώσεων, όπως είναι το ηλεκτρικό ρεύμα, η ύδρευση, τα κοινόχρηστα και σταδιακά το ενοίκιό τους.

Δυστυχώς όμως, συστηματικά αρνούνται οι ομογενείς κάθε οικονομική συμμετοχή τους και ουσιαστικά σήμερα τα ενοικιαζόμενα σπίτια έχουν γίνει προέκταση των Οικισμών Υποδοχής.

Την 31/12/1996 το ΕΙΥΑΠΟΕ έχει νοικιασμένα συνολικά 3.745 σπίτια, όπου διαμένουν 13.849 άτομα.

Το σημερινό πρόγραμμα του ΕΙΥΑΠΟΕ, ολοκληρώνεται με τη μόνιμη στέγαση.

4ο Στάδιο: ΜΟΝΙΜΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

Το Ίδρυμα φροντίζει για τη μόνιμη αποκατάσταση των παλιννοστούντων. Προς το σκοπό αυτό διερευνά τις προϋποθέσεις εγκατάστασης σε διάφορες περιοχές, συνεργαζόμενο με τους αρμόδιους φορείς για το σκοπό αυτό συντάσσει πλήρεις και τεκμηριωμένες οικονομικά, κοινωνικά και τεχνικά μελέτες.

Συνεργάζεται και συντονίζει τις δραστηριότητες των μελετητικών και κατασκευαστικών φορέων που σχεδιάζουν και παράγουν κατοικίες για τους σκοπούς τους Ίδρυματος.

Επίσης διαχειρίζεται τα κονδύλια που διατίθενται από το Ελληνικό Δημόσιο και άλλους φορείς για την μόνιμη στέγαση των παλιννοστούντων ομογενών.

Ακόμη, συντάσσει το ετήσιο οικονομικό και τεχνικό πρόγραμμα παραγωγής κατοικίας σε συνάρτηση με τις ανάγκες και τις διαθέσιμες από το Ελληνικό Δημόσιο πιστώσεις.

Τέλος, συνεργάζεται με τους αρμόδιους οργανισμούς για την εξασφάλιση εργασίας στους παλιννοστούντες, στους τόπους εγκατάστασης και κάνει προτάσεις σε αρμόδια Υπουργεία, Υπηρεσίες και Οργανισμούς για τη δημιουργία κατάλληλων εργασιακών και κοινωνικών συνθηκών. Παράλληλα, συνδράμει κοινωνικά τους νεοαποκατασταθέντες παλιννοστούντες.

Ήδη έχουν κατασκευαστεί οικισμοί μόνιμου εγκαταστάσεως στο Ν. Ροδόπης με 393 κατοικίες, Ν. Έβρου με 89 κατοικίες και στο Ν. Ξάνθης με 194 κατοικίες.

Η επιλογή των χώρων κατασκευής των οικισμών έγινε με κύριο κριτήριο την ιδιοκτησία του χώρου από το Ίδρυμα σε περιοχές εντός σχεδίου. Η εμπειρία αποδεικνύει ότι η χρησιμοποίηση γης εκτός σχεδίου, οδηγεί σε λύσεις που απαιτούν αρκετό χρόνο.

Με τη φροντίδα της Υπηρεσίας Ακίνητης περιουσίας, έχουν διανεμηθεί συνολικά 676 κατοικίες, ενώ συνεχίζεται η διαδικασία αγοράς και άλλων.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι τα αγορασθέντα από το ίδρυμα σπίτια, έχουν χορηγηθεί σε ομογενείς με χρησιδάνειο.

Για την εξυπηρέτηση των παραπάνω και άλλων συναφών σκοπών, το Ίδρυμα διαθέτει Διευθύνσεις στελεχωμένες με κατάλληλο προσωπικό, ενώ συνεργάζεται και με άλλα νομικά ή φυσικά πρόσωπα για την υποβοήθηση του έργου.

Κατά συνέπεια, εκπονεί αναπτυξιακά προγράμματα με στόχο τη δημιουργία θέσεων εργασίας, καθώς και προγράμματα στέγασης, ώστε να δημιουργηθούν οι κατάλληλες συνθήκες εγκατάστασης των παλιννοστούντων.

Εν κατακλείδι, αναπτύσσει κάθε άλλη δραστηριότητα και στοχεύει στην ανακούφιση των νεοαφικνουμένων παλιννοστούντων και στην ολοκληρωμένη και ομαλότερη δυνατή κοινωνική τους ένταξη.

Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε ότι στο παράρτημα αυτού του κεφαλαίου υπάρχουν στατιστικά σχετικά με το σύνολο των ατόμων στο πρόγραμμα. Ακόμη, φαίνονται οι εντεταγμένοι παλιννοστούντες στα διάφορα στάδια του προγράμματος την 31/12/1996 όπως επίσης και η κατανομή των φιλοξενουμένων την ίδια ημερομηνία.

4. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΙΥΑΠΟΕ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Εκτός από το Γενικό Σχέδιο Υποδοχής και Αποκατάστασης των Παλινοστούντων Ομογενών, το οποίο αναφέρθηκε ήδη και υλοποιείται στο εσωτερικό του ΕΙΥΑΠΟΕ, η δράση του Ιδρύματος επεκτείνεται και στις χώρες προέλευσης των Ομογενών με δραστηριότητες όπως: ...

Η φιλοξενία παιδιών, η αποστολή και διανομή ανθρωπιστικής βοήθειας, η αποστολή βιβλίων.

Σήμερα το ΕΙΥΑΠΟΕ, έχει γραφείο που το αντιπροσωπεύει στην Γεωργία και με τη βοήθεια του οποίου προγραμμάτισε την επιχείρηση διάσωσης και επιστροφής στην πατρίδα των Ομογενών της Γεωργίας (ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟ ΔΕΡΑΣ).

5. Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Σήμερα με στοιχεία της 31/12/1996 η εικόνα του προγράμματος του ΕΙΥΑΠΟΕ έχει ως εξής :
Κέντρα Φιλοξενίας (Σουφλί, Δίκαια) σύνολο 645 άτομα.

Οικισμοί Υποδοχής (Σάλπες, Παλαγία, Ζυγός, Εύμοιρος, Φακαδόνα) συνολικά 1730 άτομα.

Ενοικιαζόμενα σπίτια (στους Νομούς Έβρου, Ξάνθης, Ροδόπης, Φλώρινας, Καβάλας, Λέσβου, Ημαθίας, Θεσ/νίκης) συνολικά 3745 σπίτια, στα οποία διαμένουν 13.849 άτομα.

Παραχωρηθέντα σπίτια (στους Νομούς Έβρου, Ροδόπης, Ξάνθης) συνολικά 676, στα οποία διαμένουν 3.131 άτομα.

Εδώ πρέπει να αναφερθεί ότι στο Ν. Ημαθίας 2 άτομα (και αφού προηγήθηκαν από τα παραπάνω στάδια του προγράμματος) προτιμούν να διαμένουν μόνιμα σε γηροκομείο.

Έτσι, το σύνολο των φιλοξενουμένων ομογενών στις 31/12/1996 φτάνει τα 19.357 άτομα.

Είναι νομίζουμε απαραίτητο να τονισθεί ότι ο συνολικός αριθμός φιλοξενουμένων στο Πρόγραμμα του Ιδρύματος στις 31/12/1995 ήταν 15.425 άτομα, δηλαδή μέσα σ' ένα χρόνο ο αριθμός των ατόμων αυξήθηκε κατά 3.932 άτομα, που οφείλεται στον αυξημένο ρυθμό παλιννοστούντων λόγω κυρίως των γνωστών γεγονότων στη Γεωργία.

6. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΙΥΑΠΟΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

Το ΕΙΥΑΠΟΕ, με σκοπό την πραγματοποίηση των στόχων του 2ου και 3ου Σταδίου, ανέπτυξε παράλληλα τις εξής δραστηριότητες.

- Γλωσσική Επιμόρφωση

Επιμορφώθηκαν στην ελληνική γλώσσα πάρα πολλοί Ομογενείς, οι οποίοι συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Παλιννόστησης.

Στους Ομογενείς αυτούς όμως δεν περιλαμβάνονται όσοι παρακολούθησαν προγράμματα επιδοτούμενα ή μη που προσφέρθηκαν από άλλους φορείς, οι οποίοι βρίσκονται βέβαια σε επικοινωνία με το Ίδρυμα.

Ακόμη, λειτούργησαν και εντός των Οικισμών Υποδοχής, φροντιστηριακά τμήματα ανηλίκων.

- Επαγγελματική κατάρτιση

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στο διάστημα 1991-1992 επιμορφώθηκαν επαγγελματικά σε σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης πάνω από 300 Ομογενείς, οι οποίοι διαμένουν στους Οικισμούς.

Κατά το διάστημα Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου 1993, πραγματοποιήθηκαν συνολικά 72 σεμινάρια Επαγγελματικής Κατάρτισης, στα πλαίσια του προγράμματος «INTERREG», τα οποία παρακολούθησαν περίπου 1800 Ομογενείς και αφορούσαν τις εξής ειδικότητες :

Ιατρών, Νοσοκόμων, Πολιτικών Μηχανικών, Γεωργοκτηνοτρόφων, Τεχνητών Οικοδομής, Τεχνικού τοποθέτησης πλακιδίων, Ηλεκτρολόγων, Μηχανικών Αυτοκινήτων, Συντηρητών, Ηλεκτρονικών Μηχανημάτων και T.V., Κοπτικής, Ραπτικής, Κομμωτικής, Μαγειρικής, Ζαχαροπλαστικής, Οροφοκόμων Ξενοδοχείων.

Παρόμοια προγράμματα εκπαίδευσης πραγματοποιούνται κάθε εξάμηνο περίπου.

- Αναγνώριση Πτυχίων

Το Ίδρυμα διευκόλυνε τους επιστήμονες Πόντιους Ομογενείς στην αναγνώριση των πτυχίων τους, μεταφράζοντας τα απαραίτητα δικαιολογητικά και αποστέλλοντάς τα στις αρμόδιες Υπηρεσίες για αναγνώριση.

• Γενικές Δραστηριότητες

- Μέσα στο 1992, ανατέθηκε στην ερευνητική ομάδα του καθηγητή Γλωσσολογίας κ. Μπαμπινιώτη, η συγγραφή ειδικού εγχειριδίου ταχύριθμης εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί στα Κέντρα Φιλοξενίας.
- Τυπώθηκαν με έξοδα του ΕΙΥΑΠΟΕ 30.000 αντίτυπα του βιβλίου «Σύγχρονο Ελληνικό Κράτος» και διανεμήθηκαν στην πρώην ΕΣΣΔ και σε όλους τους ενδιαφερόμενους παλιννοστούντες.
- Έγινε παραγωγή κασετών βίντεο που παρουσιάζουν το πρόγραμμα παλιννόστησης σε τέσσερις γλώσσες (Ελληνικά, Ρωσικά, Αγγλικά και Γαλλικά), με σκοπό να γνωρίσουν οι παλιννοστούντες, αλλά και οι γηγενείς Έλληνες, το όλο έργο της παλιννόστησης. Οι κασέτες, διανεμήθηκαν στις ΗΠΑ, Γερμανία, σε συλλόγους στην Ελλάδα, όπως ενδεικτικά αναφέρουμε :

Στην Αθήνα :

Σύλλογος Ποντίων Μενιδίου «Ευκλείδης», «Αλληλεγγύη», Άνω Λιοσίων «Τραπεζούντα», Αιγάλεου «Ο Καύκασος», Σύλλογος Επιστημόνων Ποντίων, Αγίας Βαρβάρας «Ο Φάρος», Σύλλογος Ποντίων Κορυδαλλού, Πειραιώς «Δραπετσώνα», Καλλιθέας «Αργώ», Σύλλογος Ποντίων «Αργοναύται Κομνηνού», Καρέας, Ελευσίνας, Νέας Σμύρνης «Μαύρη Θάλασσα».

Στην Θεσ/νίκη :

Πανελλήνια Ομοσπονδία Ποντιακών Σωματείων (ΠΟΠΣ), Σωματείο «Παναγία Σουμελά», Σωματείο «Εύξεινη Λέσχη», Σύλλογος Ποντίων «Επιστροφή», Κέντρο Ποντίων Μεταναστών (ΚΕΠΟΜΕ), Ένωση Ποντίων Μενεμένης «Εύξεινος Πόντος».

Πρέπει να αναφέρουμε ότι οι κασέτες αυτές δεν διανεμήθηκαν μόνο σε συλλόγους εντός Ελλάδας, αλλά και στην πρώην ΕΣΣΔ και σε όλους όσους ενδιαφέρονται σχετικά.

- Τυπώθηκαν 5.000 αντίτυπα «Οδηγίες σχετικά με την παλιννόστηση» και διανεμήθηκαν στους ενδιαφερόμενους για την παλιννόστηση.
- Τυπώθηκαν 30.000 αντίτυπα «Στοιχεία Γνωριμίας του Ελληνικού Κράτους» και διανεμήθηκαν στους παλιννοστούντες σε Ποντιακούς συλλόγους εντός και εκτός της Ελλάδας και σε όλους όσους ενδιαφέρονται σχετικά.
- Πραγματοποιήθηκαν σεμινάρια σε 74 Ομογενείς για να υποστηρίξουν το έργο της παλιννόστησης ως σύμβουλοι.

- Φιλοξενήθηκαν και επιμορφώθηκαν 289 παιδιά από την Αρμενία μαζί με τους 22 συνοδούς τους.
 - Φιλοξενήθηκαν σε διάφορες κατασκηνώσεις της χώρας παιδιά Ομογενών κατά τις θερινές διακοπές.
 - Σε συνεργασία με το ΕΛΚΕΠΑ διοργανώθηκαν σεμινάρια επαγγελματικής κατάρτισης και διοίκησης σε 74 Ομογενείς.
- **Επιμορφωτικά προγράμματα σε εκπαιδευτικούς του ΕΙΥΑΠΟΕ**
 - Διοργανώθηκαν στην Αλεξανδρούπολη στις 31/12/1992 Ημερίδα με θέμα την παρουσίαση μίας ενότητας του Εγχειριδίου εκμάθησης της Ελληνικής γλώσσας στους επιμορφωτές όλων των Οικισμών και των Κέντρων Φιλοξενίας.
 - Διοργανώθηκε σεμινάριο για τους επιμορφωτές επαγγελματικής αποκατάστασης και γλωσσικής επιμόρφωσης στην Αλεξανδρούπολη από 29/6/1991 έως 7/7/1991.
- **Παρεμβατικές Ενέργειες**
 - Έγιναν ενέργειες για νομιμοποιήσεις εγγράφων των παλινοστούντων μαθητών στην Α' βάρθμια και στην Β' βάρθμια εκπαίδευση (τότε εγράφησαν περίπου 5000 μαθητές).
 - Με πρόταση του Ιδρύματος, δημιουργήθηκαν τα φροντιστηριακά και οι τάξεις υποδοχής από το ΥΠ.Ε.Π.Θ. για τα παιδιά των παλινοστούντων που φοιτούν σε ελληνικά σχολεία.
Συνολικά, κατά την διάρκεια του 1991, φοίτησαν στα τμήματα αυτά 12.505 μαθητές της Α' βάρθμιας και Β' βάρθμιας Εκπαίδευσης και κατά την διάρκεια του 1992, 14.316 μαθητές.
 - Υπήρξε ακόμη συμβολή του Ιδρύματος στην νομοθετική ρύθμιση μεταγραφών από την πρώην ΕΣΣΔ, στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- **Αποστολή Βιβλίων στην πρώην ΕΣΣΔ**
Στην πρώην ΕΣΣΔ στάλθηκαν 70.000 σχολικά βιβλία, καθώς και άλλου είδους βιβλία σε διάφορους συλλόγους της Ομογένειας.

7. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονίσουμε ιδιαίτερα δύο σημαντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το Ίδρυμα στην εφαρμογή του προγράμματος του.

Το πρώτο, αφορά τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει το προσωπικό του Ιδρύματος κατά την εκτέλεση του έργου του.

Το όλο έργο της κοινωνικής στήριξης των Ομογενών γίνεται καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος, συμπεριλαμβάνοντας και το στάδιο της μόνιμης εγκατάστασης.

Κατά, μείζονα λόγο, φέρεται εις πέρας από ένα μηχανισμό στελεχωμένο από κοινωνικούς λειτουργούς, χωρίς να παραμελούμε τη σημαντική προσφορά του εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς και όλων εκείνων που προσφέρουν στο πρόγραμμα ερχόμενοι με οποιοδήποτε τρόπο σε επαφή με τους Πόντιους.

Αυτοί βέβαια, αισθάνονται άσχημα όταν δίνεται έμφαση στην μεταναστευτική τους ιδιότητα και τους αντιμετωπίζουν σαν κοινωνικές περιπτώσεις.

Δεν γνωρίζουν την έννοια των κοινωνικών υπηρεσιών ή τις ταυτίζουν με υλικές παροχές έτσι απαιτείται χρόνος για να αποκτήσουν εμπιστοσύνη στους κοινωνικούς λειτουργούς και να εκδηλωθούν ανοικτά.

Αυτή η επιφυλακτικότητα και η δυσπιστία που τους χαρακτηρίζει, οδηγεί το ειδικευμένο προσωπικό στην επιλογή μιας πολύ προσεκτικής ψυχολογικής προσέγγισης.

Στα όρια του εφικτού, πρέπει να χρησιμοποιούνται κώδικες συμπεριφοράς και επικοινωνίας, όσο γίνεται πλησιέστεροι, στους ανάλογους κώδικες των παλινοστούντων.

Η ατομική προσέγγιση, όπου είναι δυνατόν, είναι πολύ καλύτερη από την κατά ομάδες, διότι δίνει ανθρώπινη νότα στην επαφή και δεν δίνει την εντύπωση οργανωμένης δουλειάς με περιπτώσεις κοινωνικά μειονεκτούντων ατόμων.

Οι επισκέψεις πόρτα – πόρτα, σε φιλικό επίπεδο και στο Οικισμό Υποδοχής και στο τελικό στάδιο της μόνιμης εγκατάστασης, κερδίζουν την εμπιστοσύνη και τονώνουν την κοινωνικότητα των Ομογενών.

Η μεγάλη προσοχή στα παιδιά, βοηθά στα δικά τους κοινωνικά προβλήματα και στο να κερδίσουμε τους γονείς. Οι καλύτεροι υποστηρικτές του προγράμματος και των ίδιων των Ποντίων γονέων, μπορούν να είναι τα παιδιά, υπό τον όρο ότι αισθάνονται ζεστή την αγκαλιά που περίμενε στην Ελλάδα. Ακριβώς γι' αυτό, εκτός της σημασίας που δίνει το Ίδρυμα στους παιδικούς σταθμούς και

το προσωπικό που τους στελεχώνει, οργανώνει και τις θερινές διακοπές των παιδιών των Ποντίων σε κατασκηνώσεις.

Χωρίς να αναλυθούμε σε στείρες και ακαδημαϊκές αναλύσεις, θα λέγαμε ότι η επαφή με τους ανθρώπους αυτούς, χρειάζεται πολύ λιγότερο την πιστή εφαρμογή των επικοινωνιακών σχημάτων που διδάσκουν τα Πανεπιστήμια, και πολύ περισσότερο, το οξυδερκές κριτήριο του ειδικού, το ευαίσθητοποιημένο ένστικτο του ανθρώπου που δουλεύει στον κοινωνικό τομέα και την ανθρώπινη ζεστασιά του Έλληνα που δέχεται τους ταλαιπωρημένους αδερφούς μετά από ένα τόσο μακρύ, μεταναστευτικό κύκλο.

Η έμφαση στην κοινωνική πτυχή του προγράμματος, είναι εκείνη που θα μας βοηθήσει, στην επίτευξη του τελικού στόχου της πλήρους κοινωνικής ένταξης, που δεν εξαρτάται μόνο από την επίλυση των προβλημάτων της γλώσσας, της εργασίας και της στέγασης.

Τη δεύτερη σημαντική δυσκολία που αντιμετωπίζει το Ίδρυμα στην εφαρμογή του προγράμματός του, αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση των Ομογενών, την οποία επιδιώκει κυρίως στους νομούς της Θράκης, όπου και γι' αυτό παραχωρούνται εκεί οι μόνιμες κατοικίες.

Όμως, η κοινωνική ένταξη δεν μπορεί να επιτευχθεί στο κενό.

Η κοινωνική ένταξη πρέπει να βασίζεται στην εργασιακή ένταξη. Η δημιουργία θέσεων εργασίας, προϋποθέτει οικονομική ανάπτυξη.

Από πλευράς του Ιδρύματος, έχει επισημανθεί επανειλημμένες φορές ότι η Περιφέρεια της Θράκης πρέπει να τεθεί σε αναπτυξιακή τροχιά, ως θέμα εθνικής προτεραιότητας.

Τέτοιοι στόχοι πρέπει να αποτελούν αντικείμενο ευρύτερης κυβερνητικής πολιτικής.

Χωρίς συγκεκριμένα μέτρα προς την κατεύθυνση, πρωτοβουλίες σαν αυτή που ήδη ανακοινώθηκε από τον ΟΑΕΔ και το ΕΙΥΑΠΟΕ, για την απασχόληση, δεν μπορούν να στεφθούν με επιτυχία.

8. ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΕΙΓΥΑΠΟΕ

Η Πολιτεία εξόπλισε το Ίδρυμα με σημαντικά προνόμια : Συγκεκριμένα στο άρθρο 51 του Ν. 1947/91 αναφέρονται τα ακόλουθα :

Το Ίδρυμα, που έχει συσταθεί με το από 23.11.90 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ 782 Β) έχει την επωνυμία «**ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**» και ελοπτεύεται αποκλειστικώς από τον Υπουργό των Εξωτερικών.

Με Προεδρικό Διάταγμα, που εγκρίνεται με πρόταση του Υπουργού των Εξωτερικών, μπορεί να τροποποιούνται διατάξεις του Καταστατικού του Ιδρύματος.

Το Ίδρυμα διέπεται από τις διατάξεις της συστηματικής του πράξης και δεν υπάγεται στο Δημόσιο Τομέα, ούτε και στις διατάξεις του, ΑΝ 2039/39 και του άρθρου 89 Ν. 1943/91.

Ακόμη, το Ίδρυμα¹ με εξαίρεση του εισαγωγικούς δασμούς και το φόρο προστιθέμενης αξίας, απαλλάσσεται από όλους τους λοιπούς φόρους, τα τέλη χαρτοσήμου ή άλλα τέλη, εισφορές και δικαιώματα υπέρ του Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου. Επίσης έχει όλες ανεξαρτήτως τις ατέλειες και τα δικαστικά, διοικητικά και δικονομικά προνόμια που απολαμβάνει το Δημόσιο. Η απαλλαγή αυτή, δεν καταλαμβάνει τα επιβατικά αυτοκίνητα και τα καπνικά προϊόντα.

Εξαιρετικά, απαλλάσσονται από το Φ.Π.Α., η εισαγωγή και ενδοκοινοτική απόκτηση αγαθών που πραγματοποιούνται από το ΕΙΥΑΠΟΕ, καθώς και η παράδοση αγαθών και η παροχή υπηρεσιών που πραγματοποιούνται προς αυτό.

Η απαλλαγή αφορά μόνο τα αγαθά και τις υπηρεσίες που προορίζονται για την ανέγερση κτιριακών εγκαταστάσεων των Οικισμών Υποδοχής, που ανήκουν στο Ίδρυμα και τον πάγιο εξοπλισμό τους.

Με αποφάσεις του Υπουργού Οικονομικών, ρυθμίζεται η διαδικασία και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών.

Επίσης, με απόφαση του υπουργού Εξωτερικών και του καθ' ύλη αρμόδιου Υπουργού επιτρέπεται η παραχώρηση της χρήσης Δημοσίων εκτάσεων ή ακινήτων ή κινητών πραγμάτων του Δημοσίου ή Ν.Π.Δ.Δ., χωρίς ανταλλάγματα υπέρ του Ιδρύματος.

Με την παράγραφο 5 του άρθρου 51 του Ν. 1947/91 επιτρέπεται η αναγκαστική απαλλοτρίωση υπέρ του Ιδρύματος, ενώ με την παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου και νόμου,

¹ Η παράγραφος 3 του άρθρου 51, του Ν. 1949/1991 (ΦΕΚ 70 τ. Α') αντικαταστάθηκε από την παράγραφο 5 του άρθρου 18 Ν. 2386/1996 (ΦΕΚ Α 43/7.3.1996).

επιτρέπεται στο Ίδρυμα να συνιστά προς εκτέλεση του σκοπού του εταιρίες ή να συμμετέχει σε επιχειρήσεις με συναφείς σκοπούς.

Με το άρθρο 32 του Ν. 2080/92 επιτρέπεται με απόφαση του Υπουργού Εξωτερικών η απόσπαση στο Ίδρυμα ενός διπλωματικού και μέχρι δύο διοικητικών υπαλλήλων του Υπουργείου Εξωτερικών για αντιμετώπιση ειδικών προβλημάτων, που αναφύονται από την μετακίνηση πληθυσμών γειτονικών χωρών.

Με απόφαση του Δ.Σ. του Ιδρύματος εγκρινόμενη από τον Υπουργό Εξωτερικών είναι δυνατόν να δημιουργούνται προς υποβοήθηση του έργου του τρία γραφεία του Ιδρύματος² στην Αλβανία και στις πρώην χώρες του Ανατολικού Συνασπισμού, στις οποίες διεξάγονται προγράμματα βοήθειας της Κοινότητας ή εθνικά προγράμματα βοήθειας στις χώρες αυτές.

Τέλος, με άρθρο του Ν. 1911/90 επιτρέπεται με κοινές αποφάσεις του Υπουργού Εξωτερικών και του οικείου Υπουργού αποσπάσεις προσωπικού του ευρύτερου δημοσίου τομέα στο ΕΙΥΑΠΟΕ.

² Ήδη λειτουργεί από καιρό γραφείο του Ιδρύματος στη Γεωργία.

9. Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.

Όσα παραθέσαμε στα προηγούμενα και μέσα στο πλαίσιο ότι η Πολιτεία οδηγήθηκε στη δημιουργία του Οργανισμού αυτού, με σκοπό την οργανωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων των παλιννοστούντων ομογενών, πρέπει να εξετάσουμε την νομική φύση του Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.

Δημιουργήθηκε ένα ΝΠΔ από τον Υπ. Εξωτερικών, με τη μορφή Κοινοφελούς Ιδρύματος του ΑΚ. Κατά την πορεία, διαπιστώθηκε ότι έπρεπε να εξαιρεθεί του Δημοσίου τομέα – όπως αυτός οριοθετήθηκε με το Ν. 1256/82) – στον οποίο περιλαμβάνονται όλοι οι κρατικοί φορείς, ανεξάρτητα από το καθεστώς δημοσίου – ιδιωτικού ή μικτού δικαίου, που τους διέπει.

Ειδικότερα περιλαμβάνονται :

- α) Οι Δημόσιες ή Κρατικές Υπηρεσίες
- β) Οι Δημόσιοι ή Κρατικοί Οργανισμοί, που λειτουργούν ως Ν.Π.Δ.Δ.
- γ) Οι Κρατικές ή Δημόσιες ή παραχωρηθείσες επιχειρήσεις ή κρατικά Νομικά Πρόσωπα.
- δ) Τα Κοινοφελή Ιδρύματα, που περιήλθαν ή επιχορηγούνται από το Δημόσιο, στα οποία θα μπορούσε να ενταχθεί το Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε., αν ρητά δεν είχε εξαιρεθεί του Δημοσίου Τομέα με το άρθρο 51 του Ν. 10947/91 σε συνδυασμό με το άρθρο 32 του Ν. 2080/92.
- ε) Οι Εταιρίες που ανήκουν στο Κράτος κλπ.

Όμως προκειμένου να μπορέσει το Ίδρυμα να επιτελέσει την Εθνική και Κοινωνική αποστολή του, εξοπλίστηκε με προνόμια, που προσιδιάζουν σε δημόσια αρχή, όπως :

- Άρθρο 51 του Ν. 1947/91, όπου:
«Η αναγκαστική απαλλοτρίωση, κατά τους όρους του νόμου υπέρ του Ιδρύματος προς εκτέλεση του σκοπού του αποτελεί απαλλοτρίωση, που κηρύσσεται για λόγους δημόσιας ωφέλειας».
Η ίδια διάταξη επαναλήφθηκε με το ίδιο περιεχόμενο στο άρθρο 32 του Ν. 2080/92.
- Άρθρο 17 του Συντάγματος (975/85), όπου:
«Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους. Ουδείς στερείται της ιδιοκτησίας του ούτε μπορεί να επιτραπεί η στέρηση της ιδιοκτησίας παρά μόνο για δημόσια ωφέλεια, που να αποδεικνύεται προσηκόντως όταν και όπως ορίζει ο νόμος».

Από τα παραπάνω, το συμπέρασμα στο οποίο προκύπτουμε είναι ότι ο νομοθέτης έδωσε στο Ίδρυμα ορισμένες αρμοδιότητες, ο οποίες προσιδιάζουν σε δημόσια αρχή, όπως της κηρύξεως

αναγκαστικής απαλλοτριώσης για δημόσια ωφέλεια. Το Ίδρυμα λοιπόν στην ενάσκηση αυτών των αρμοδιοτήτων του (όπως την κήρυξη απαλλοτριώσεων), ενεργεί κατά την γνώμη μας ως Ν.Π.Δ.Δ. Αυτό το συμπορεύεται και με άλλες διατάξεις που προαναφέραμε και που το αφορούν, όπως στο άρθρο 2 του Καταστατικού του Ιδρύματος, που αναφέρεται στις δραστηριότητές του, όταν επί λέξη αναφέρει :

«Το Ίδρυμα επιδιώκει την πραγματοποίηση των σκοπών ιδρύσεώς του με σειρά δραστηριοτήτων που είναι οι εξής : Συντονίζει τις δραστηριότητες αρμοδίων φορέων και υπηρεσιών και συνεργάζεται με τα όργανα της Πολιτείας, με στόχο την υλοποίηση της κυβερνητικής πολιτικής για τους σκοπούς του ιδρύματος».

Ακόμη διάταξη του Καταστατικού που αναφέρεται για το Δ.Σ. του Ιδρύματος :

«Μερικώς για τη συνεχή εφαρμογή της πολιτικής της Πολιτείας, η οποία χαράσσεται από τον Υπ. Εξωτερικών και της Κυβέρνησης, οπότε απαιτείται για την εξέλιξη της εφαρμογής της Κυβερνητικής Πολιτικής».

Εξάλλου σε άρθρο του Καταστατικού αναφέρονται για τους σκοπούς του ιδρύματος τα εξής :

«Στην ενημέρωση και συνεργασία με άλλους κρατικούς, ημικρατικούς και ιδιωτικούς φορείς, των οποίων οι δραστηριότητες μπορούν να συμβάλλουν θετικά στην αντιμετώπιση των ποικίλων αναγκών των παλιννοστούντων».

Τέλος, με το Ν. 1893/90, που ορίζεται ότι :

«Το Ίδρυμα έχει στόχο την πάσης φύσεως κρατική αρωγή προς τους ομογενείς τους παλιννοστούντες από τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης».

Από όλα αυτά τα παραπάνω, συνάγεται ότι το Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. είναι μεν Ν.Π.Ι.Δ. στην ενάσκηση, όμως ορισμένων αρμοδιοτήτων, που του έχουν ανατεθεί από το Νόμο, έχει προνόμια που προσιδιάζουν προς Δημόσια Αρχή, όπως π.χ. της κηρύξεως αναγκαστικής απαλλοτριώσεως κλπ. Τότε, μπορεί να πει κανείς ότι στις περιπτώσεις αυτές ενεργεί ως Ν.Π.Δ.Δ., πράγμα που συμπορεύεται με τις σκέψεις της απόφασης της ολομέλειας του Συμβουλίου της επικρατείας υπ' αριθμό 108/91 περί των «διφυδούς χαρακτήρος νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου».

10. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

- ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Κατόπιν μελέτης της ισχύουσας κοινοτικής νομοθεσίας, διαπιστώθηκε ότι η νομοθετική ρύθμιση των ιδρυμάτων δεν υφίσταται αφού υπηρετούν ένα σκοπό, που υπάγεται στον τομέα του ευρύτερου προβλήματος της μετανάστευσης, της οποίας το κοινό πλαίσιο αντιμετώπισης, σε κοινοτικό επίπεδο, δεν έχει ακόμη θεσμοθετηθεί.

Παρ' όλα αυτά οι αλλαγές στον ευρωπαϊκό χώρο τα τελευταία χρόνια και η μαζική εισροή πληθυσμών από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και του τρίτου κόσμου, έκαναν εντονότερη την ανάγκη καθιέρωσης μιας διαδικασίας συνεννόησης μεταξύ των κρατών – μελών για την εκπόνηση κοινών μέτρων με σκοπό την προώθηση της ένταξης αυτών των ατόμων στο κοινωνικό – οικονομικό χώρο της Κοινότητας (απόφαση επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 9 Ιουνίου 1988, προσανατολισμοί του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για μια κοινοτική πολιτική μεταναστεύσεων 1985).

Η Σύμβαση της Γενεύης 1951 «περί της νομικής καταστάσεως των προσφύγων» και το πρωτόκολλο της Ν. Υόρκης 1967, δεν κάλυπτε αυτές τις ομάδες μεταναστών και μάλιστα τους παλινοστούντες, καθώς αποτελούσαν *de facto* πρόσφυγες που δεν υπάγονταν στο καθεστώς του πολιτικού πρόσφυγα με δικαίωμα ασύλου.

Έτσι στις 15 Ιουνίου 1990 υπογράφηκε από τα κράτη – μέλη η Σύμβαση του Δουβλίνου «Περί δικαιώματος ασύλου» και συμπεριλάβανε στην Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση τον Τίτλο 6 «Διατάξεις σχετικά με την συνεργασία, στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων», όπου χαράζεται κοινή μεταναστευτική πολιτική.

- ΣΥΝΑΦΗ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΛΠ

α) ΙΣΡΑΗΛ

Στο Ισραήλ έχει ιδρυθεί ένας οργανισμός υποδοχής και αποκατάστασης παλινοστούντων Ισραηλιτών και γενικότερα Εβραίων, που επιστρέφουν από όλες τις χώρες του κόσμου.

Ο οργανισμός αυτός με την επωνυμία «The Jewish Agency» παρέχει ουσιαστική βοήθεια στους παλινοστούντες και ιδιαίτερα σ' αυτούς που προέρχονται από την πρώην Σ. Ένωση (δωρεάν εισιτήρια επιστροφής – στέγασης κλπ).

Τα κεντρικά γραφεία του βρίσκονται στην Ιερουσαλήμ, ενώ υπάρχουν γραφεία και στην Αθήνα για την ενημέρωση και εξυπηρέτηση των Εβραίων, που επιστρέφουν στο Ισραήλ από την Ελλάδα.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ
THE JEWISH AGENCY
POB 92 JERUSZLEM
91290 ISRAEL

β) ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Στην Γερμανία δημιουργήθηκε, πρόσφατα, ειδικό τμήμα στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εσωτερικών στη Βόννη, που ασχολούνται με τα προβλήματα των γερμανικής καταγωγής ατόμων που επιστρέφουν στη Γερμανία. Εκτός όμως από την κρατική αυτή υπηρεσία, υπάρχουν και άλλοι ιδιωτικοί φορείς, που ασχολούνται με την αποκατάσταση αυτών των ατόμων και οι οποίοι επιδοτούνται από το Υπουργείο Εσωτερικών .

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ BONNHES
FEDERAL MINISTRY OF THE INTERIOR
Graurheindorfer Str, 198
POB 170290
5300 BONNI
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
PARLIAMENTARY SECRETARY OF STATES
Ειδικό Τμήμα : Department V.T.

γ) ΓΑΛΛΙΑ

Στην Γαλλία υπάρχει το γραφείο διεθνούς μετανάστευσης, το οποίο ασχολείται κυρίως με τους Γάλλους, που πρόκειται να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες. Επίσης, το γραφείο παρέχει τις υπηρεσίες του και κατά την επάνοδό τους στη Γαλλία.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΜΙ
OFFICE DES MIGRATION INTERNATIONALES
ΟΜΙ – SERVEX
44, Rue Barque
75732 Paris Cedex 15
FRANCE

δ) ΙΤΑΛΙΑ

Τα προβλήματα των παλιννοστούντων ιταλικής καταγωγής αντιμετωπίζονται στην Ιταλία, σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με την επιμέλεια των νομαρχιακών και τοπικών αρχών.

Το 1992 δημιουργήθηκε μία ειδική υπηρεσία που ασχολείται με θέματα μετανάστευσης, η οποία, αυτή τη στιγμή, υπάγεται στο Υπουργείο Προεδρίας της Κυβέρνησης.

Αυτή η υπηρεσία συντονίζει τις δραστηριότητες των περιφερειακών φορέων.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

Via del Tritore 142

00186 ROMA

Γ' ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

1. ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας αποτελεί τη μεγαλύτερη έκταση (19.146 χλμ² ή σε 14,5% του συνόλου) και τη δεύτερη σε πληθυσμό περιφέρεια της χώρας με 1710513 κατοίκους, ήτοι το 16,7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας (απογραφή 1991). Το 57% είναι αστικός πληθυσμός.

Περιλαμβάνει 7 νομούς στο κεντρικό τμήμα της Βόρειας Ελλάδας κατέχοντας ιδιαίτερα σημαντική γεωγραφική θέση.

Κύριο χαρακτηριστικό της είναι η παρουσία της πόλης της Θεσ/νίκης με 749048 κατοίκους, η οποία αποτελεί το δεύτερο μητροπολιτικό κέντρο και πόλο ανάπτυξης της χώρας, βασικό κόμβο μεταφορών και επικοινωνιών, με συγκέντρωση οικονομικών δραστηριοτήτων και σημαντική πολιτιστική παράδοση και ακτινοβολία σε όλο τον βορειοελλαδικό χώρο και τα Βαλκάνια.

Οι μεταβολές του πληθυσμού κατά την τελευταία δεκαετία '81 - '91 δείχνουν ότι η περιφέρεια συγκρατεί και αυξάνει τον πληθυσμό της σε βαθμό μεγαλύτερο του μέσου όρου της χώρας (ποσοστό αύξησης πληθυσμού περιφέρειας 6,7% έναντι 5,3 της χώρας, τάση που προβλέπεται ότι θα διατηρηθεί και κατά τη δεκαετία 1991 - 2001.

Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της περιφέρειας ανέρχεται σε 680,2 χιλιάδες άτομα (1989) και αποτελεί το 17,2% του εργατικού δυναμικού της χώρας. Η περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης το 1989 είναι : πρωτογενής τομέας 27,8%, δευτερογενής 30,3%, τριτογενής 41,9% για το σύνολο της χώρας.

Η ανεργία στην περιφέρεια (ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού) μετά από μια περίοδο αύξησης (από 4,5% το 1981 στο 7,4% το 1989) μειώνεται στο 6% το 1991. Στην Κεντρική Μακεδονία η ανεργία είναι κυρίως αστικό φαινόμενο. Το 1991 το 78% των ανέργων είναι συγκεντρωμένο στη Θεσ/νίκη και τα άλλα αστικά κέντρα.

Το 1991 κατεγράφησαν σχεδόν 300 χιλ. άτομα ως άνεργοι, ποσοστό που αντιπροσωπεύει 7,7% του εργατικού δυναμικού, το οποίο, αν και τα τελευταία χρόνια αυξάνει, παρέμεινε στο ίδιο ουσιαστικό επίπεδο από το 1983. Τα ποσοστά αυτά είναι από τα χαμηλότερα της ΕΟΚ, πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι αφορούν την ανοικτή ανεργία. Δηλαδή, δεν περιλαμβάνουν την εκτεταμένη εποχιακή ανεργία του αγροτικού τομέα, την υποαπασχόληση των συμβοηθούτων και μη αμειβόμενων μελών οικογενειακών αστικών δραστηριοτήτων.

Από τον πίνακα 1 παρατηρούμε ότι ουσιαστικό πρόβλημα ανεργίας δεν εμφανίζουν η Κρήτη, τα Νησιά του Αιγαίου και Ιονίου Πελάγους, από τις δεκατρείς περιφέρειες. Αντίθετα, η Κεντρική Μακεδονία (λόγω Θεσ/νίκης) αλλά και η Αττική εμφανίζουν υπολογίσιμο αριθμό

ανέργων. Σχεδόν δύο στους τρεις ανέργους συγκεντρώνονται στις δύο αυτές περιφέρειες, ενώ τα πρόσφατα έτη σοβαρό πρόβλημα ανεργίας φαίνεται ότι αποκτά η Ήπειρος και η Δυτική Ελλάδα.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Εργατικό Δυναμικό και Ανεργία κατά ΥΠΑ 1991					
	Εργατικό Δυναμικό	Αριθμός Ανέργων	% Ανεργίας	Κατανομή Εργ. Δυναμ.	Κατανομή Ανεργίας
Αν. Μακεδονία και Θράκη	247,9	13,4	5,41	6,30	4,6
Κεντρική Μακεδονία	658,4	39,8	6,04	16,74	13,8
Δυτική Μακεδονία	105,5	8,3	7,87	2,68	2,6
Ήπειρος	107,4	10,5	9,78	2,73	3,7
Θεσσαλία	269,9	18,5	6,85	6,86	6,2
Ιόνια Νησιά	74,2	2,7	3,64	1,89	0,9
Δυτική Ελλάδα	237,4	20,5	8,64	6,04	6,6
Αν. Στερεά Ελλάδα	194,8	14,0	7,19	4,95	4,2
Ν. Αττικής	1459,6	144,0	9,87	37,11	47,6
Πελοπόννησος	223,0	12,5	5,61	5,67	4,3
Νησιά Βορείου Αιγαίου	67,3	6,0	8,92	1,71	1,4
Νησιά Νοτίου Αιγαίου	86,2	3,1	3,60	2,19	1,5
Κρήτη	202,1	8,0	3,96	5,14	2,6
ΣΥΝΟΛΟ	3933,7	301,3	7,66	100,00	100,00

Κατά την περίοδο '81 - '91 το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν αυξάνει με ετήσιο ρυθμό το 2,7% και αποτελεί το 1989 το 16,9% του ΑΕΠ. Το κατά κεφαλή ΑΕΠ ανέρχεται το 1991 στο 96,9% του μέσου εθνικού όρου.

Η συμμετοχή των τριών τομέων (πρωτογενή, δευτερογενή, τριτογενή) στο Α.Π.Π. ανέρχεται το 1989 σε 16,2%, 33% και 50,8% με αντίστοιχα ποσοστά σε επίπεδο χώρας 12,9%, 30,2% και 56,9%.

Στην Κεντρική Μακεδονία είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη η μεταποιητική δραστηριότητα, συμμετέχοντας με 23,5% στο Α.Π.Π. Χαρακτηρίζεται από ισχυρή κλαδική εξειδίκευση με ασθενείς διακλαδικές συνδέσεις και συμπτώματα κρίσης σε τοπικά κυρίαρχους κλάδους (π.χ. κλωστοϋφαντουργία).

Σημαντική τέλος είναι η εξαγωγική δραστηριότητα των επιχειρήσεων της περιφέρειας, η οποία κατά την περίοδο 1985 - 1989 καλύπτει το 30% της αξίας των εξαγωγών του συνόλου της χώρας.

2. ΣΤΟΧΟΙ - ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Η κοινωνικοοικονομική κατάσταση της περιφέρειας σε συνδυασμό με τις πρόσφατες γεωπολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη περιοχή (Βαλκάνια), επιτρέπουν να διαμορφωθεί μια αναπτυξιακή στρατηγική, κύριοι στόχοι της οποίας είναι:

- α) Η ενδυνάμωση του νέου ρόλου της Περιφέρειας και της Θεσ/νίκης ως μητροπολιτικού κέντρου των Βαλκανίων
- β) Η ενίσχυση του παραγωγικού δυναμικού της Περιφέρειας (βιομηχανία, ΜΜΕ, ανθρώπινο δυναμικό)
- γ) Η μείωση ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων με ισόρροπη ανάπτυξη των μικρότερων αστικών κέντρων, ενδυνάμωση της αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης, αναβάθμιση του κοινωνικού εξοπλισμού και προστασία των φυσικών πόρων.

3. ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΣΡΟΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ - ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗΣ

Τη δεκαετία του 1980 εκτιμάται ότι 233 χιλ. άτομα εισήλθαν στη χώρα από το εξωτερικό. Πρόκειται ουσιαστικά για Παλιννόστηση Ελλήνων μεταναστών από χώρες κυρίως της Δυτικής Ευρώπης αλλά και για Έλληνες από την Ανατολική Ευρώπη. Το ενδιαφέρον για την περιοχή της Πρωτεύουσας είναι ότι τη δεκαετία του 1980 αντί εισροής πληθυσμού από την υπόλοιπη Ελλάδα σημειώθηκε ανάλογη εκροή. Επιπλέον, παρά την εισροή και εγκατάσταση πολλών χιλιάδων ατόμων από το εξωτερικό, εμφανίζει αύξηση σχεδόν κατά 50000 μικρότερη από τη φυσική κίνηση του πληθυσμού της. Από τις δεκαετίες γεωγραφικές περιοχές, η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη καθώς και η Δυτική Μακεδονία τη δεκαετία του 1980 εμφανίζουν καθαρή εκροή πληθυσμού, η οποία μπορεί όμως εν μέρει να προήλθε και από μετακινήσεις στο εσωτερικό. Πάντως σε νομούς οι οποίοι, ενώ δεν έχουν μεγάλα αστικά κέντρα, εμφανίζουν καθαρή εισροή, μπορεί να υποθεθεί ότι η τελευταία προέρχεται από Παλιννόστηση. Σε αυτή την κατηγορία εντοπίζονται νομοί όπως της Δράμας, Πιερίας, Γρεβενών, Σάμου, Κυκλάδων, Ρεθύμνου και Κεφαλληνίας.

Το ερώτημα που τίθεται είναι πως θα εξελιχθεί η Παλιννόστηση τη δεκαετία του 1990. Εδώ έχουν σημασία διάφοροι ποιοτικοί παράγοντες, όπως η ελεύθερη διακίνηση των ατόμων μέσα στην ΕΟΚ, οι εξελίξεις στην Ανατολική Ευρώπη (Παλιννόστηση Ποντίων, εγκατάσταση Αλβανών κ.λ.π.) το υφιστάμενο απόθεμα Ελλήνων μεταναστών στις χώρες της Ευρώπης που έχει ως στόχο το γυρισμό κ.λ.π.

Ως προς την ελεύθερη διακίνηση των εργαζομένων, δεν πρέπει να αναμένονται σημαντικές ανακατατάξεις, γιατί αφενός ούτε οι περισσότερες χώρες υποδοχής εργατών εμφανίζουν πλέον τους παλιούς ρυθμούς μεγέθυνσης, και αφετέρου γιατί υπάρχουν άλλα αντικειμενικά και κοινωνικά εμπόδια όπως είναι η γλώσσα, ο τρόπος ζωής, η μη αναγνώριση εκπαιδευτικών και επαγγελματικών προσόντων, τα γραφειοκρατικά εμπόδια κ.λ.π.

Πάντως, καθώς θα προωθείται η ενιαία ευρωπαϊκή αγορά και θα αυξάνει η κινητικότητα κεφαλαίων, προϊόντων, η δραστηριότητα των πολυεθνικών θα επεκτείνεται προς περισσότερες ώρες, αναπόφευκτα θα παρατηρηθεί και διακρατική κινητικότητα εργαζομένων.

Αυτή όμως θεωρείται ότι θα εντοπίζεται κυρίως σε στελέχη και άτομα με εξειδικευμένες γνώσεις.

Κάτω από αυτές τις εξελίξεις και αν εδώ δεν υπάρχουν ικανοποιητικές διέξοδοι για την εγχώρια σταδιοδρομία των πλέον δραστήριων και εξειδικευμένων, στη χώρα μας θα ενισχυθεί η γνωστή αιμορραγία εγκεφάλων.

Από την άλλη πλευρά, ενώ ο αριθμός των Ελλήνων μεταναστών που επιθυμούν να επιστρέψουν έχει προφανώς μειωθεί, δεν πρέπει να αγνοούμε την πιθανότητα εισροής ομοεθνών από άλλες χώρες. Έτσι υποθέτουμε ότι τη δεκαετία του 1990 θα συνεχιστεί η εισροή της δεκαετίας του 1980. Με αυτή την υπόθεση και ότι το ποσοστό συμμετοχής των Παλιννοστούντων είναι το ίδιο με αυτό του εγχώριου πληθυσμού, υπολογίζουμε ποια εισροή εργατικού δυναμικού θα παρατηρηθεί κατά περιφέρεια. Προκύπτει ότι σχεδόν 50 χιλ. οικονομικώς ενεργοί θα εισρεύσουν έως το 1996 σε ολόκληρη τη χώρα. Ως προς τις περιοχές, προκύπτει ότι την ισχυρότερη πίεση λόγω εισροής εργατικού δυναμικού θα έχει η Κεντρική Μακεδονία (περίπου 16 χιλ.), ενώ υπολογίσιμη θα έχει η Ανατολική Στερεά (παρυφές πρωτεύουσας) και η Πελοπόννησος.

Τα πορίσματα της ανάλυσης συνοψίζονται στο πίνακα 2, όταν καταγράφεται η κατά περιφέρεια και αιτία αναμενόμενη αύξηση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού. Η οποία αύξηση αποτελεί ταυτόχρονα και μέτρο των προσπαθειών που πρέπει να γίνουν για να υπάρξει εξισορρόπηση της προσφοράς με τη ζήτηση εργασίας ακόμη και σε περιφερειακό επίπεδο.

Από τον πίνακα διαπιστώνεται ότι η χώρα θα συνεχίσει τα προσεχή χρόνια να αντιμετωπίζει πρόβλημα ανεργίας (τουλάχιστον με τη σημερινή του ένταση) και αξιοποίησης του εργατικού δυναμικού. Το πρόβλημα αυτό διαφοροποιείται περιφερειακά. Ιδιαίτερα η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία θα έχουν, οξυμένο πρόβλημα εντόπιας αξιοποίησης του εργατικού τους δυναμικού ολόκληρη τη δεκαετία του 1990. Αντίθετα άλλες περιοχές, είτε ανεπτυγμένες (Κρήτη, Νησιά Νοτίου Αιγαίου, Ιόνια Νησιά) είτε αρκετά ερημωμένες (Νησιά Βορείου Αιγαίου, Δυτική Μακεδονία), δεν φαίνεται να εμφανίζουν πιεστικό πρόβλημα προσφοράς εργασίας. Το τελευταίο όμως κάθε άλλο παρά ικανοποιητικό μπορεί να θεωρηθεί από άποψη περιφερειακής και εθνικής πολιτικής. Ο χαμηλός και γηρασμένος πληθυσμός αυτών των περιφερειών επηρεάζει αρνητικά τη ζήτηση αγαθών και υπηρεσιών και άρα τη ζήτηση εργασίας, ενώ συνοριακές περιοχές αποψιλώνονται δημογραφικά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

	Φυσική αύξ πληθ	Φυσ. αυξ. Εργ. Δυν.	Εργ. Δυν. από Γεωρ.	Εισροή εργ. δυν.	Απασχ. Ανέργων	Σύν. νέων θέσ. Εργ.
Αν. Μακεδονία και Θράκη	347	152	3500	-3130	3484	4006
Κεντρική Μακεδονία	11794	4770	5000	15823	13464	39057
Δυτική Μακεδονία	3210	1324	1000	-1503	4080	4901
Ήπειρος	906	342	1500	1543	6204	9589
Θεσσαλία	5047	2003	3000	3086	7704	15793
Ιόνια Νησιά	-2049	-858	500	2784		2426
Δυτική Ελλάδα	4285	1559	1500	5556	11004	19619
Αν. Στερεά Ελλάδα	-2516	-1010	1500	7610	6208	14308
Ν. Αττικής	33249	12870		3813	85616	102299
Πελοπόννησος	-6603	-2795	2500	7775	3580	11060
Νησιά Βορείου Αιγαίου	-4501	-1532		305	3308	2081
Νησιά Νοτίου Αιγαίου	3259	1156		3483		4639
Κρήτη	5543	2486		3507		5593
ΣΥΝΟΛΟ	51971	20500	20000	50652	144652	235771

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παραπάνω επισκόπηση, οδηγεί στη συναγωγή ορισμένων αξιών λόγου γενικών συμπερασμάτων και στη διατύπωση μιας σειράς προτάσεων.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι η πλέον αρμόδια, για να αντιμετωπίσει τα κοινωνικά προβλήματα και να ασκήσει Τοπική Κοινωνική Πολιτική. Παρ' όλο που η κεντρική εξουσία δεν της έχει εκχωρήσει πολλές αρμοδιότητες, η ίδια με δική της πρωτοβουλία δημιουργεί κέντρα προστασίας μειονεκτούντων ομάδων.

Επίσης, η Κοινωνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, μέσω κάποιων προγραμμάτων, δίνει την ευκαιρία στην Τοπική Αυτοδιοίκηση να αναλάβει ολοκληρωμένες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες στον κοινωνικό τομέα. Απ' ότι διαφαίνεται, η συμμετοχή των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της περιφέρειας στα προγράμματα αυτά είναι πρωτόγνωρη. Την ουσιαστικότερη, όμως, ευκαιρία εξασφάλισης χρηματοδοτικών πόρων για μια ευρεία δραστηριοποίηση στον κοινωνικό τομέα, αποτελούν οι κοινοτικές πρωτοβουλίες NOW και HORIZON.

Όσον αφορά την ένταξη των Ποντίων Παλιννοστούντων στην Ελληνική κοινωνία, αυτή θα πρέπει να βασίζεται κυρίως στην εργασιακή ένταξη. Αυτό συμβαίνει, διότι η δημιουργία θέσεων εργασίας λύνει ζωτικά τους προβλήματα για οικονομική ανάπτυξη.

Σημαντική, ωστόσο, είναι και η διαδημοτική πρωτοβουλία ορισμένων Δήμων της Κεντρικής Μακεδονίας (κυρίως της Θεσ/νίκης) οι οποίοι με τη δημιουργία κέντρων υποστήριξης και προγραμμάτων προσαρμογής τους, προσφέρουν σημαντική αρωγή στους Παλιννοστούντες.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε όμως το ρόλο του ιδρύματος Παλιννοστούντων (Ε.Ι.Υ.Α.Α.Π.Ο.Ε.) το οποίο αν και έχει τη μορφή Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), αποτελεί κρατική βοήθεια προς τους ομογενείς Παλιννοστούντες κυρίως των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης.

Η διασπορά αρμοδιοτήτων που παρατηρείται στην Ελλάδα επιβάλλει την αναγκαιότητα για καλύτερο συντονισμό, αποκέντρωση υπηρεσιών και ανάπτυξη συμμετοχικών θεσμών. Ο οργανωτικός παράγοντας είναι καθοριστικής σημασίας για την ενεργοποίηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και για την επίτευξη των στόχων.

Παράλληλα, η Τοπική Αυτοδιοίκηση μπορεί να αναλάβει πρωτοβουλίες για την επιλεκτική μεταχείριση ορισμένων ιδιαίτερα ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων (π.χ. ηλικιωμένοι μετανάστες - παλιννοστούντες, οι γεννηθέντες στο εξωτερικό παλιννοστούντες), με την αποδοτικότερη αξιοποίηση χρηματοδοτικών πηγών, για την κατάρτιση ειδικών προγραμμάτων, για να ανακουφίσει

τις ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, όσο και για τη χρηματοδότηση σχετικών ερευνητικών προγραμμάτων.

Τέλος, σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης να εντάξει τους Παλιννοστούντες στην Ελληνική κοινωνία ομαλά, αποτελεί και το Σχέδιο «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ».

Με το πρόγραμμα αυτό (το οποίο αφορά συνενώσεις Δήμων), πιστεύουμε ότι υπάρχει η δυνατότητα στους οργανισμούς των Νέων Δήμων, να δημιουργηθούν υπηρεσίες, τμήματα, ή γραφεία υποδοχής Παλιννοστούτων, με σκοπό την ενημέρωση, πληροφόρηση, πρόσβαση στην αγορά εργασίας και εκμάθηση της νεοελληνικής γλώσσας.

Στους οργανισμούς ή τα γραφεία αυτά, υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας προγραμμάτων εναντίων του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.

Επιπλέον, το Σχέδιο αυτό μπορεί να συμβάλλει σημαντικά και στον τομέα της Κοινωνικής Πολιτικής του Νέου Δήμου¹, όπως επίσης και στην κατάρτιση, ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας νέων και κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων².

Τέλος, κατά την προσωπική μας κρίση, η δημιουργία Νέων Δήμων θα αποτελέσει πιθανότατα την προϋπόθεση και για τη δημιουργία νέων σχολικών εγκαταστάσεων³. Έτσι, μ' αυτό τον τρόπο θα λυθεί και το μεγάλο πρόβλημα της γλωσσικής ανεπάρκειας φαινόμενο το οποίο συνεχίζει ακόμη και σήμερα να είναι αρκετά έντονο.

Με όλα τα παραπάνω μέτρα και προϋποθέσεις, λοιπόν το πρόβλημα των παλιννοστούτων μπορεί να βρει τη λύση του.

¹ π.χ. το Δημοτικό Συμβούλιο μπορεί να αναθέσει αρμοδιότητες στο Τοπικό Συμβούλιο του Νέου Δήμου στον τομέα της παροχής των υπηρεσιών στο πλαίσιο της κοινωνικής πολιτικής του Νέου Δήμου.(βλ. Σχέδιο «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», σελ. 61, §5).

² Βλ. Σχέδιο «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», Υποπρόγραμμα 3, μέτρο 6^ο «Ανάπτυξη οικονομική δραστηριότητα και ανθρώπινο δυναμικό».

³ Βλ. Σχέδιο «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», Υποπρόγραμμα 3, μέτρο 3^ο «Βελτίωση εκπαιδευτικής υποδομής».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ Ι

ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

Π.Δ. 57/73	«Περί λήψεως μέτρων κοινωνικής προστασίας των οικονομικώς αδυνάτων κλπ.» Αυτή η παρεχόμενη προστασία αφορά και ομογενείς και αλλοδαπούς.
ν.δ. 421/1937	«Περί διαθέσεως εσόδων τινών υπέρ της κοινωνικής πρόνοιας» σε εκτέλεση του οποίου εκδόθηκε η Υ.Α. οι κοιν. και κοιν. Υπ. 423/73 «Περί επιδοτήσεως κωφαλάλων ηλικίας μέχρι 18 ετών».
Π.Δ. 265/79	«Περί συστάσεως ΝΠΔΔ υπό την επωνυμία Κέντρο Εκπαιδεύσεως και Αποκατάστασης Τυφλών και εγκρίσεως του Οργανισμού – ΚΕΑΤ».
ν.δ. 4018/59	Σε συνδυασμό το Π.Δ. 891/78 «Περί καθορισμού του αντικειμένου εργασίας των Κοιν. Λειτουργιών» και την Υ.Α. Κοιν. Υπηρ. 5716/74.
Π.Δ. 96/92	Ορίζει ότι το ΠΙΚΠΑ καθώς και το ΚΚΟΝ (Κοιν. Κέντρο Οικογενείας και Νεότητας), αναλαμβάνουν την οργάνωση και λειτουργία των παιδικών εξοχών του Κρατικού προγράμματος αρμοδιότητας Υπουργ. Υγείας.
ν.δ. 1143/81	«Περί Ειδικής Αγωγής, Ειδικής Επαγγελματικής Απασχολήσεως και Κοινωνικής Μέριμνας των αποκλινόντων εκ του φυσιολογικού ατόμου κλπ».
ν.δ. 162/73	«Περί μέτρων προστασίας υπερηλικών και χρονίως πασχόντων ατόμων».
Υ.Α.Γ3/οικ.56	(Υγείας – Οικονομικών) της 9./24.1.85 «Περί εγκρίσεως εφαρμογής προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης ανασφαλιστών ηλικιωμένων με απόλυτη αναπηρία».
Υ.Α. 2088/82	Έγκριση εφαρμογής προγράμματος δωρεάν παροχής ιδρυματικής προστασίας σε χρονίως πάσχοντα άτομα».
ν. 2082/92	Ορίζει ότι ο Εθνικός Οργανισμός Πρόνοιας (ΕΟΠ) εφαρμόζει προγράμματα κοινων. Προστασίας της οικογένειας που έχουν εγκριθεί ή θεσμοθετηθεί από το Υπουργ. Υγείας.
Π.Δ. 830/80	«Περί του Οργανισμού του Κέντρου Βρεφών “Μητέρα”».
ν. 2082/92	Διευρύνονται οι σκοποί του κέντρου. Ειδικότερα το κέντρο (ΝΠΙΔ ιδρυματικού χαρ/ρα) αποτελεί εκτελεστικό όργανο του Υπουργ. Υγείας για τα εκπονούμενα απ’ αυτό προγράμματα.
ν. 2082/92	«Αναδιοργάνωση της Κοινων. Πρόνοιας και καθιέρωση Νέων Θεσμών Κοινων. Προστασίας».

ΕΙΔΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ, ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ

N. 1566/85	Προβλέπει, ότι στα άτομα με ειδικές ανάγκες παρέχεται ειδική αγωγή και ειδική επαγγελματική εκπαίδευση, η οποία επιδιώκει την ολόπλευρη ανάπτυξη και αξιοποίηση των δυνατοτήτων και ικανοτήτων τους, την ένταξή τους στην παραγωγή. Διαδικασία και την αλληλοαποδοχή τους με το κοινων. Σύνολο.
v. 1648/86	Θεσπίζεται υποχρέωση των φορέων του δημοσίου τομέα να απασχολούν αναπήρους με περιορισμένες δυνατότητες επαγγελματ. Απασχόλησης λόγω χρόνιας σωματικής ή ψυχικής ή πνευματικής πάθησης ή βλάβης με τους όρους και τις προϋποθέσεις που περιγράφονται στις διατάξεις του.
v. 2072/92	Παρέχεται δικαίωμα δωρεάν διακίνησης με μέσα μεταφοράς ατόμων με ποσοστό αναπηρίας πάνω από 67%.
v. 2082/92	Προβλέπεται η διάθεση χρηματικών ποσών από τον καταργηθέντα λογαριασμό του Σώματος Ειδικών Εμπειρογνομόνων Τροχαίων Ατυχημάτων, για την αντιμετώπιση προγραμμάτων που αποσκοπούν στην παροχή υπηρεσιών σε άτομα με ειδικές ανάγκες.
v. 1414/84	Για την εφαρμογή της ισότητας των φύλλων στις εργασιακές σχέσεις.
v. 1483/84	Για την προστασία και διευκόλυνση των εργαζομένων με οικογενειακές υποχρεώσεις, την απαγόρευση διακρίσεων λόγω φύλου κατά την είσοδο στην απασχόληση, τη διατήρησή της και την επαγγελμ. Εξέλιξη.
v. 4051/60	Σχετικά με την ενίσχυση απροστάτευτων παιδιών.
v. 1910/44	Προβλέπονται ως κίνητρα η δωρεάν νοσηλεία στα νοσοκομεία και θεραπευτήρια των Δήμων και Κοινοτήτων του Δημοσίου ή φιλανθρωπ. Ιδρυμάτων ή κατά προτίμηση πρόσληψη σε υπηρεσίες του Δημοσίου τομέα, μειωμένα εισιτήρια στα μέσα μαζικής μεταφοράς και η ίδρυση στην έδρα του Νομού ταμείου πρόνοιας και προστασίας πολυτέκνων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΙV

ΥΠΟΛΕΙΓΜΑ 1

Δεν χροτοσημαίνεται

Για καθορισμό ιθαγένειας και μεταγλώσσειση ονόματος και επωνύμου (εγάμου)

Α Ι Τ Η Σ Η

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΠΡΟΣ

ΟΝΟΜΑ :

Τη Νομαρχία.....

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ :

Λ/ση Εσωτερικών

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ :

Τμήμα

ΓΕΝΟΣ ΜΗΤΕΡΑΣ :

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ:

ΠΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ:

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ :

ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ :

Δίχνη κατοικίας (Πόλη, οδός, αριθμός

Σας υποβάλλω τα προβλεπόμενα από το νόμο δικαιολογητικά και παρακαλώ να φροντίσετε για τον καθορισμό της ιθαγένειάς μου και την εγγραφή μου στο μητρώο εσρένων και το δημοτολόγιο του δήμου ή της κοινότητας.....

Τ.Κ.....)

ΕΠΙΣΥΝΑΝΤΟΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ:

1. Φωτ/φο διαβατηρίου

(σελίδα που περιέχονται ονομαστικά στοιχεία και και θεώρηση Ελληνικού Προξενείου)

.....

Επίσης παρακαλώ να προέλθετε και στη μεταγλώττιση του ονό-

2. Ηιστοποιητικό γεννήσεως (μεταφρασμένο βατος και του επωνύμου επίσημα στην ελληνική γλώσσα)

μου, σύμφωνα με τις διατάξεις

3. Ηιστ/κό γάμου γενέων (μεταφρασμένο επίσημα στην ελληνική γλώσσα).

των παρ. 1 και 2 του άρθρου 18α του π.δ. 323/1989, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 7 του ν. 2130/1993, ώστε στο εξής να ήρω ως κύριο όνομα το.....

και επώνυμο το

Ο (Η) αιτ...

.....

Υπογραφή

Δεν χαρτοσημαίνεται

ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΑ 2

Για καθορισμό ιθαγένειας
και μεταγλώττιση ονομάτων και
επωνύμου(εγγάμων)

ΑΙΤΗΣΗ

(Στοιχεία του συζύγου)

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ :

ΠΑΤΡΟΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ:

ΕΠΩΝΥΜΟ ΜΗΤΕΡΑΣ:

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ:

ΗΜΕΡΑ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ:

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ:

ΚΑΤΑΚΟΙΤΗΣΙΑ:

Π.Ε.Ε.Σ

Τη Νομαρχία.....

Δ/νση Εσωτερικών

Τμήμα:

(Στοιχεία της συζύγου)

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ:

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ:

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ:

ΕΠΩΝΥΜΟ ΜΗΤΕΡΑΣ:

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ:

ΗΜΕΡΑ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ:

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ:

ΚΑΤΑΚΟΙΤΗΣΙΑ:

(Δ/νση κατοικίας(Εύλη, οδός,

αριθμός..... Τ.Π.....)

.....199

Σας υποβάλλουμε τα προβλεπόμενα από το νόμο δικαιολογητικά και παρακαλούμε να φροντίσετε για τον καθορισμό της ιθαγένειάς μας και των ανηλίκων τέκνων μας (α).....β).....και γ)..... και την εγγραφή μας στα μητρώα αρρένων και τη δημοτολόγιο του δήμου ή της κοινότητας.....

Επίσης παρακαλώ να πρ έλθετε στη μεταγλώττιση των ονομάτων και του επωνύμου μας, σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ. 1 και 2 του άρθρου 18α του π.δ.

323/1989, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 7 του ν. 2130/1993, ώστε στα εξής να δέσουμε τα εξής ονόματα και επώνυμο:

- ΟΝΟΜΑ(ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ).....αντί του...
- ΟΝΟΜΑ(ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ).....αντί του...
- ΟΝΟΜΑ(Α΄ΤΕΚΝΟΥ).....αντί του.....
- ΟΝΟΜΑ (Β΄ΤΕΚΝΟΥ).....αντί του.....
- ΟΝΟΜΑ(Γ΄ΤΕΚΝΟΥ).....αντί του.....
- ΕΠΩΝΥΜΟ.....αντί του.....

Δεν χαρτοσημαίνεται

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 3α
Δόρθωση στοιχείων άγαμου(ης)

ΠΡΟΣ

Τη Νομαρχία.....
Δ/νση Εσωτερικών

Τμήμα

Α Ι Τ Η Σ Η

ΕΠΩΝΥΜΟ:.....

ΟΝΟΜΑ:.....

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ.....

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ:.....

Δ/νση κατοικίας (Πόλη, οδός,
Αριθμός.....

.....

Τ.Κ.....)

.....199

Υποβάλλω πιστοποιητικό εγγραφής μου
στο δημοτολόγιο του δήμου ή της
κοινότητας.....
και παρακαλώ να φροντίσετε για τη
μεταγλώττιση του ονόματος και του
επωνύμου, σύμφωνα με τις διατάξεις της
παραγράφου 3 του άρθρου 18α του π.δ.
323/1989, όπως αυτό προστέθηκε με το
άρθρο 7 του ν. 2130/93, ώστε στο
εξής να είμαι γραμμένος (η) στον ως
άνω δήμο ή κοινότητα με τα εξής
στοιχεία:

Επώνυμοαντί του

.....

Κύριο όνομααντί του

.....

Ο (Η) αιτ.....

.....
(Υπογραφή)

Δεν χαρτοσημαίνεται

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 3B
Διόρθωση στοιχείων (Εγγάμων)

ΠΡΟΣ

Α Ι Τ Η Σ Η

Τη Νομαρχία.....
Δ/νση Εσωτερικών.....

Τμήμα.....

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ (ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ)
.....

ΟΝΟΜΑ (ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ)
.....

Δ/νση κατοικίας(Πόλη,
οδός, αριθμός.....
.....

Τ.Κ.....)

.....199

Υποβάλλουμε πιστοποιητικό εγγραφής
μας στο Δημοτολόγιο του Δήμου ή της
Κοινότητας.....και
παρακαλούμε να φροντίσετε για τη
μεταγλώττιση των ονομάτων μας και του
επωνύμου μας, σύμφωνα με τις διατά-
ξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 18α
του π.δ. 232/1989, όπως αυτό προστέ-
θηκε με το άρθρο 7 του ν. 2130/1993,
ώστε στο εξής να είμαστε γραμμένοι
στον ως άνω δήμο ή κοινότητα εγώ, η
σύζυγός μου και τα ανήλικα τέκνα μας
με τα εξής στοιχεία:

ΟΝΟΜΑ (ΤΟΥ ΣΥΖΥΓΟΥ).....
αντί του

ΟΝΟΜΑ (ΤΗΣ ΣΥΖΥΓΟΥ).....
αντί του.....

ΟΝΟΜΑ (Α' ΤΕΚΝΟΥ).....
αντί του

ΟΝΟΜΑ Β' ΤΕΚΝΟΥ
αντί του

ΟΝΟΜΑ (Γ' ΤΕΚΝΟΥ)
αντί του

ΕΠΩΝΥΜΟ :..... αντί του.....

Οι αιτούντες

.....

.....

(Υπογραφή)

Δεν χαρτοσημαίνεται

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 4
(Για μεταδημότευση)

Α Ι Τ Η Σ Η

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ:

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ:

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ:

Δ/νση κατοικίας (Πόλη,
οδός, αριθμός.....
.....Τ.Κ.....)

.....199

ΠΡΟΣ

Το Δήμαρχο

Τον Πρόεδρο της Κοιν/τας.....

.....

Σας υποβάλλω πιστοποιητικό
εγγραφής μου στο δημοτολόγιο του
δήμου ή της κοινότητας
.....από τον οποίο
επιθυμώ να μεταδημοτεύσω, καθώς
και υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/
1986 και παρακαλώ να φροντίσετε
για την εγγραφή μου στο δημοτο-
λόγιο του Δήμου ή της Κοινότητάς
σας, σύμφωνα με τις διατάξεις της
παραγράφου 4 του άρθρου 18α του
π.δ.323/1989 , όπως αυτό προστέ-
θηκε με το άρθρο 7 του
Ν. 2130/1993.

Ο (Η) αιτ....

.....
(Υπογραφή)

ΟΔΗΓΙΕΣ:

Στην υπεύθυνη δήλωση γράφεται
οτι κάνει χρήση του δικαιώματος
χωρίς την προϋπόθεση της διετίας
που προβλέπεται από την παραγρ.8
του άρθρου 18 του π.δ.323/1989,
για μια μόνο φορά.

Δεν χαρτοσημαίνεται

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 5
Για αλλαγή κυρίου ονόματος
και επωνύμου.

ΠΡΟΣ

Τη Νομαρχία.....

Δ/νση Εσωτερικών.....

Τμήμα

Α Ι Τ Η Σ Η

ΕΠΩΝΥΜΟ:

ΟΝΟΜΑ:

ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΕΡΑ:

ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΕΡΑΣ

και ΓΕΝΟΣ:

Δ/νση κατοικίας (Πόλη, οδός

αριθμός.....

.....Τ.Κ.....)

.....199

Παρακαλώ να φροντίσετε για
την αλλαγή τόσο του επωνύμου,
όσο και του κυρίου ονόματός μου
σύμφωνα με τις διατάξεις της
παρ. 2 του ν.δ. 2573/1953, όπως
αυτή προστέθηκε με το άρθρο 8
του ν. 2130/1993, ώστε, στο εξής
να φέρω ως επώνυμο το.....

και κύριο όνομα το.....

Ο (Η) αιτ.....

.....

(Υπογραφή)

ΕΠΙΣΥΝΑΠΤΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ:

- 1) Πιστοποιητικό εγγραφής στα Μητρώα
Αρρένων ή δημοτολόγια, από το οποίο
προκύπτει ο τόπος, το έτος γεννήσεως
και η οικογενειακή μου κατάσταση.
- 2) Πιστοποιητικό ποινικού μητρώου.
- 3) Βεβαίωση του οικείου Εισαγγελέα,
ότι δεν διώκομαι για αξιόποινη πράξη.
- 4) Πιστοποιητικό στρατολογικής κατάστασης
(προκειμένου για άνδρα).
- 5) Γραμμάτιο κατάθεσης, στο Δημόσιο
Ταμείο (1.000 δρχ.).

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ 6
Πολιτογράφηση Άλλοδαπών

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Δ/ΝΣΗ ΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜ.ΚΑΤ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ
Ευριπίδου 14, 101 83 ΑΘΗΝΑ

Α Ι Τ Η Σ Η

ΕΠΩΝΥΜΟ:

Σας στέλνω τα προβλεπόμενα από τις διατάξεις του άρθρου 6 του Κ.Ε.Ι. όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν και παρακαλώ να φρονίσετε για τη πολιτογράφηση μου ως 'Έλληνα πολίτη' --

ΟΝΟΜΑ:

" ΠΑΤΕΡΑ

" ΜΗΤΕΡΑΣ

Είμαι έγγαμος (έγγαμη) με τον (την)

ΓΕΝΟΣ "

.....

ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ:

του.....

ΕΤΟΣ:

και της.....

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ

το γένος.....

ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑ

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ:

Ο πατέρας μου γεννήθηκε το έτος ..
στην
με εθνικότητα.....
και υπηκοότητα.....

Δ/νση κατοικίας (Πόλη, οδός
αριθμός , Τ.Κ.) :

η δε μητέρα μου γεννήθηκε --

ΤΗΛΕΦΩΝΟ:

στη

Αθήνα

199...

με εθνικότητα και υπηκοότητα.....

.....

ΥΠΟΒΛΗΘΕΝΤΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ:

Δηλώνω ότι με την πολιτογράφηση μου επιθυμώ τα ονοματεπωνυμικά μου στοιχεία:

1) Αντίγραφο δήλωσης πολ/σης από το δήμο κατοικίας.

α) από
να γίνουν.....

2) Φωτ/φο Διαβατηρίου και άδεια παραμονής

ή β) να μείνουν ως έχουν.

Ο (Η) αιτ...

.....
(Υπογραφή)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ VI

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΡΓΩΝ

ΧΑΤΖΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ

No 1	Ο Μυστικός Δείπνος	50.000 δραχμές
No 2	Παναγία η Γλυκοφιλούσα	20.000 "
No 3	Παναγία η Υπακούουσα	20.000 "
No 4	Κασσάνδρου (Π.Θεσσαλονίκη)	20.000 "

ΠΙΑΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΣ

No 5	Το κοριτσάκι με τα πουλάκια	(δεν πωλείται)
No 6	Ο γιός μου στο άλογο	"
No 7	Λευκός Πύργος	"
No 8	Σάμος	"
No 9	Αγιον Ορος	"
No 10	Ο μοναχός του Αγίου Ορους	"
No 11	Η Παναγία Σουμελά στην Τουρκία	"

ΚΑΤΣΑΛΩΦ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

No 12	Ερμής	50.000
No 13	Κύματα	25.000
No 14	Βεργίνα	25.000
No 15	Ηφαιστος	40.000
No 16	Επιτραπέζιο Καράβι (ξύλο-γυαλί -μέταλλο)	20.000
No 17	Επιτραπέζιο Καράβι (ξύλο-μέταλλο)	13.000

ΚΟΥΡΜΟΥΛΑΚΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

No 18	Ο ήλιος	50.000
No 19	Η σελήνη	50.000
No 20	Ο δράκος	50.000

ΣΟΪΛΕΜΕΤΖΙΔΗΣ ΛΕΑΝΔΡΟΣ

No 21	Αιώνια Μάχη	(δεν πωλείται)
No 22	Ευαγγελισμός	"
No 23	Κοίμηση της Θεοτόκου	"

Β Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Ο Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

Η Αγγελική Κουρμουλάκη γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1970.

- # Φοίτησε στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Ρόδου (1988-1993).
- # Πήρε μαθήματα θεάτρου από το θεατρικό εργαστήριο του ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Ρόδου (1989-1990) και συμμετείχε στη θεατρική παράσταση «Δράκος» του Ε. Σβάρτς, από το ίδιο θεατρικό εργαστήριο.
- # Από το 1991 έχει παρακολουθήσει σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων, που αφορούν τις σύγχρονες παιδαγωγικές μεθόδους.
- # Από το 1993 έχει περιστασιακά συμμετάσχει σε ομάδες δραματοθεραπείας και ψυχοδράματος.
- ~~# Από το 1987 είναι μέλος της καλλιτεχνικής ομάδας «Πολυεργαστήριο», όπου και μαθήτευσε κοντά στο ζωγράφο Κ. Παλιάν.~~
- # Ασχολείται με τη ζωγραφική, τη βυζαντινή τέχνη και την καλλιτεχνική μάσκα. Συμμετέχει περιστασιακά σε εργασίες διακόσμησης χώρων και συντήρησης-αποκατάστασης μνημειακής τέχνης.
- # Από το 1994 εργάζεται συστηματικά ως εκπαιδύτρια σε προγράμματα εικαστικών, ιστορίας της τέχνης, κατασκευής μάσκας για παιδιά και ενήλικες, που οργανώνουν φορείς της πόλης μας.
- # Έχει κατασκευάσει τις μάσκες για την ποιητική βραδιά «Ο ιδανικός και ανάξιος γραστής» του Ν. Καββαδία, από τη θεατρική ομάδα της Νομικής «Η κουΐντα».
- # Έχει πραγματοποιήσει μία ατομική έκθεση μάσκας στη Ρόδο (1992) και έχει συμμετάσχει σε τέσσερις ομαδικές εκθέσεις ζωγραφικής στη Θεσσαλονίκη και τη Χαλκιδική (1993-1996).

Στην παρούσα έκθεση συμμετέχει με τα ακόλουθα έργα:

1. «Ο Δράκος» (50.000 δρχ.)
2. «Ο Ήλιος» (50.000 δρχ.)
3. «Η Σελήνη» (50.000 δρχ.)

Β Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Κ Ο Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

Ο Χατζίδης Παύλος γεννήθηκε στη Σβερντλόφσκα της Ρωσίας το 1967.

Τελείωσε το Σχολείο στην πόλη Σταβροπόλ της Ρωσίας και ήρθε στην Ελλάδα το 1995.

Ασχολείται με τη ζωγραφική από μικρό παιδί και με την αγιογραφία τα τελευταία δύο χρόνια.

Στην παρούσα έκθεση συμμετέχει με τα ακόλουθα έργα:

1. «Ο Μυστικός Δείπνος» (50.000 δρχ.)

2. «Παναγία η Γλυκοφιλούσα» (20.000 δρχ.)

~~3. «Παναγία Υπακουούσα» (20.000 δρχ.)~~

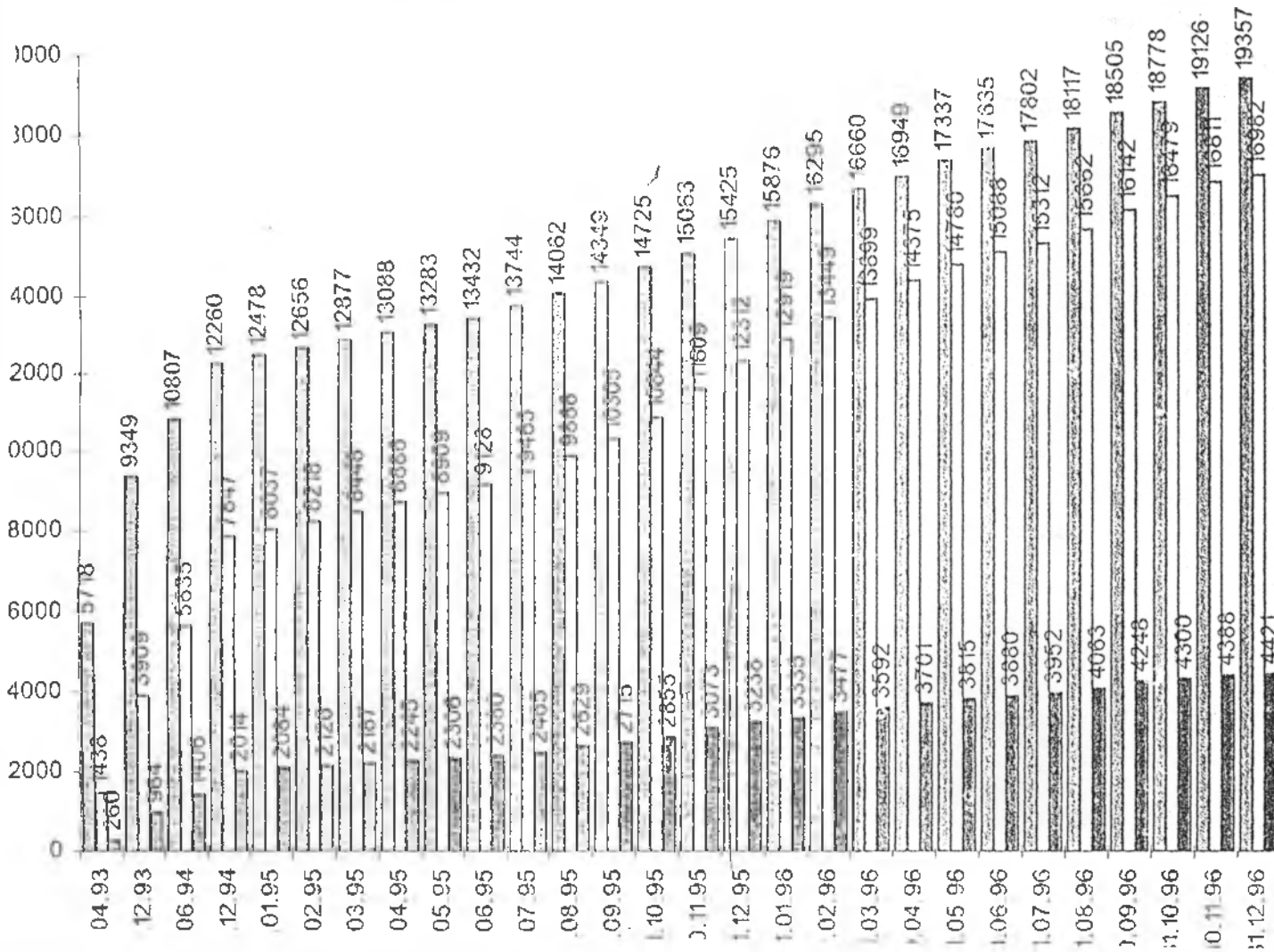
4. «Κασσάνδρου» (Π. Θεο/νίκη) (20.000 δρχ.)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4
ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ VII

ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ, ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ, & ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.

ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
 ΚΑΤΟΙΚΟΥΝΤΕΣ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ
 ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

**ΕΝΤΕΤΑΓΜΕΝΟΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ ΣΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΤΑΔΙΑ
ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε. ΤΗΝ 31.12.96**

Α' ΣΤΑΔΙΟ ΚΕΝΤΡΑ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ			Β' ΣΤΑΔΙΟ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΥΠΟΔΟΧΗΣ		
ΣΟΥΦΛΙ	330		ΣΑΠΠΕΣ	201	
ΔΙΚΑΙΑ	315		ΠΑΛΑΓΙΑ	488	
			ΖΥΓΟΣ	628	
			ΕΥΜΟΙΡΟΣ	69	
			ΦΑΡΚΑΔΟΝΑ	344	
ΣΥΝΟΛΟ	645		ΣΥΝΟΛΟ	1730	
Γ' ΣΤΑΔΙΟ ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΣΠΙΤΙΑ			Δ' ΣΤΑΔΙΟ ΠΑΡΑΧΩΡΗΘΕΝΤΑ ΣΠΙΤΙΑ		
Ν. ΕΒΡΟΥ	4831	(1367)	Ν. ΕΒΡΟΥ	404	(89)
Ν. ΞΑΝΘΗΣ	5173	(1387)	Ν. ΡΟΔΟΠΗΣ	1804	(393)
Ν. ΡΟΔΟΠΗΣ	2730	(703)	Ν. ΞΑΝΘΗΣ	923	(194)
Ν. ΦΛΩΡΙΝΑΣ	360	(77)	*Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ	2	
Ν. ΚΑΒΑΛΑΣ	392	(109)			
Ν. ΛΕΣΒΟΥ	15	(3)			
Ν. ΗΜΑΘΙΑΣ	339	(97)			
Ν. ΘΕΣ/ΚΗΣ	9	(2)			
ΣΥΝΟΛΟ	13849	(3745)	ΣΥΝΟΛΟ	3133	(676)

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ: 19.357

* ΔΙΑΜΕΝΟΥΝ ΜΟΝΙΜΑ ΣΕ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟ

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ ΣΕ ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΕ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

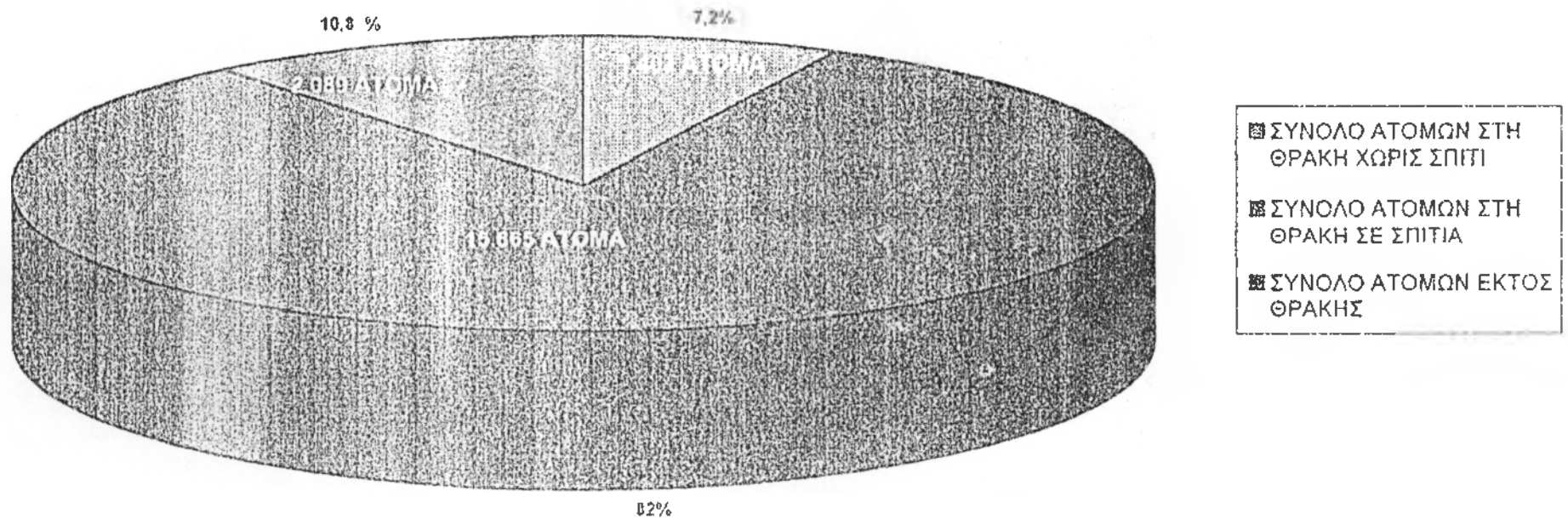
ΕΙ.Υ.Α.Π.Ο.Ε

Δ/ΝΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΣΤΙΣ 31.12.1996

Α/Α	ΝΟΜΟΣ	Α.ΣΤΑΔΙΟ	Β.ΣΤΑΔΙΟ	Γ.ΣΤΑΔΙΟ	Δ.ΣΤΑΔΙΟ	ΣΥΝΟΛΟ	%
1	ΕΒΡΟΥ	645	488	4831	404	6.368	33
2	ΡΟΔΟΠΗΣ		201	2730	1804	4.735	24,5
3	ΕΛΛΑΔΗΣ		69	5173	923	6.165	32
4	ΣΥΝΟΛΟ ΘΡΑΚΗΣ	645	758	12734	3131	17.268	89,5
5	ΚΑΒΑΛΑΣ		628	392		1.020	5,3
6	ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ			9		9	0,05
7	ΠΙΜΑΘΙΑΣ			339	2	341	1,7
8	ΦΛΩΡΙΝΑΣ			360		360	1,7
9	ΤΡΙΚΑΛΩΝ		344			344	1,7
10	ΛΑΡΙΣΗΣ					0	0
11	ΛΕΣΒΟΥ			15		15	0,05
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΤΟΣ ΘΡΑΚΗΣ		972	1115	2	2.089	10,5
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ (%)	645(3,3%)	1730(9%)	13849(71,5%)	3133(16,2%)	19357	100%

ΚΥΚΛΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΣΥΝΟΛΟ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΙΣ 31.12.96 (100%) = 19.357 ΑΤΟΜΑ
17.268 ΑΤΟΜΑ ΣΤΗ ΘΡΑΚΗ 89,5 %

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Α, «ΠΡΟΣΦΥΤΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΤΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ, ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΤΕΣ», 1939.
- ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΑΠΟΔΗΜΙΑΣ - ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ», ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ, ΤΟΜΟΣ Α', ΑΘΗΝΑ 1993.
- ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ, «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ ΑΠΟΔΗΜΙΑΣ - ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ», ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΗΣΗ 1971 - 1986: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΟΑΠΟΓΡΑΦΗ 1985 - 1986, ΤΟΜΟΣ Β', ΑΘΗΝΑ 1992.
- ΔΗΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΗΣ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΙΚΗΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΖΟΜΕΝΩΝ. ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ «ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ - ΑΞΟΝΑΣ HORIZON ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΕΣ», ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997.
- ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ, ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (Ε.Ι.Υ.Α.Α.Π.Ο.Ε.), «ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ», ΠΡΟΛΟΓΙΖΕΙ Ο ΙΑΚΩΒΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΕΩΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ Δ.Σ. ΤΟΥ Ε.Ι.Υ.Α.Α.Π.Ο.Ε., ΑΘΗΝΑ 1996.
- ΕΚΘΕΣΕΙΣ 16, Λ.Α. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, Κ.Ν. ΚΑΝΕΛΟΠΟΥΛΟΥ, Η.Μ. ΠΟΥΠΟΥ, «ΣΥΓΚΛΙΣΗ, ΑΠΟΚΛΙΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ», ΑΘΗΝΑ 1995.
- ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΠΕΠ 1994 - 1999 ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1995.

- ΠΑΡΟΥΛΑΣ - ΝΑΣΚΟΥ - ΠΕΡΡΑΚΗ, «ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΝΟΜΗ ΤΑΞΗ», ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΝΤ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ 1991.
- ΣΧΕΔΙΟ «ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ», ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΟΥΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΙΟΥΝΙΟΣ 1994.
- ΤΑΡΝΑΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΛ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ - ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΚΑΡΑΤΑΣΟΥ 7, ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 1997.
- ΤΣΑΟΥΣΗ Δ.Γ., «Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ», (ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ), ΕΚΔΟΣΕΙΣ GUTENBERG, Τ.9-10. ΑΘΗΝΑ 1991
- ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ - ΦΥΤΡΑΚΗΣ, ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 1993.
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ», ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ, ΑΘΗΝΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1997.

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΧΕΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΝΤΙΩΝ ΟΜΟΓΕΝΩΝ
ΤΗΣ ΤΕΩΣ Ε.Σ.Σ.Δ. ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

1. Ονοματεπώνυμο _____

2. Ηλικία _____

3. Μορφωτικό Επίπεδο – Ειδίκευση _____

Αστικό Κέντρο []

4. Χώρα Προέλευσης

Αγροτική Περιοχή []

5. Οικογενειακή Κατάσταση

ΑΓΑΜΟΣ –Η []

ΕΓΓΑΜΟΣ –Η []

ΧΩΡΙΣΜΕΝΟΣ –Η []

ΑΛΛΟ []

Έχετε παιδιά ; ΝΑΙ ΟΧΙ

Εάν ΝΑΙ πόσα ; _____

6. Χρόνος Παραμονής στην Ελλάδα

7. Νοικιάζετε ή έχετε δικό σας σπίτι ;

Πόσα άτομα ζείτε μαζί ;

8. Επαγγελματική Κατάσταση

α. Ποιο ήταν το επάγγελμά σας στη χώρα προέλευσης ;

β. Από τότε που ήρθατε στην Ελλάδα τι δουλειές κάνατε στην Ελλάδα και για
πόσο χρονικό διάστημα ;

γ. Τώρα έχετε δουλειά ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

δ. Ανεξάρτητα εάν τώρα εργάζεστε ή όχι,

για την ανεύρεση εργασίας έχετε χρησιμοποιήσει :

Προσωπικές γνωριμίες	1	[]
Συλλόγους	2	[]
Προγράμματα Επαγγελματικής Κατάρτισης	3	[]
Ο Α Ε Δ	4	[]
Αγγελίες Εφημερίδων	5	[]
Απευθείας ενέργεια στον εργοδότη	6	[]
Άλλον τρόπο και ποιον	7	[]

Κανέναν 8 []

9. Ερωτήσεις που σχετίζονται με γνώση της Ελληνικής Γλώσσας

α. Αντιμετωπίζετε τώρα προβλήματα στη χρήση της Ελληνικής Γλώσσας ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

β. Προσδιορίσατε ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετωπίζετε στη χρήση της Ελληνικής Γλώσσας ;

Γραπτός λόγος	1	[]
Προφορικός λόγος	2	[]
Επαγγελματική ορολογία	3	[]
Γενικό πρόβλημα	4	[]
Κανένα πρόβλημα	5	[]

γ. Εσείς έχετε λάβει μέρος σε Πρόγραμμα Εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Εάν ΝΑΙ σε ποιον φορέα και ποια η διάρκεια του προγ/τος ;

10. α. Μπορείτε να μας αναφέρετε ποιες είναι οι συνηθισμένες ασχολίες σας, εκτός από την εργασία, τις οικιακές ασχολίες και την φροντίδα των παιδιών ;

ΑΣΧΟΛΙΕΣ / ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ	ΤΩΡΙΝΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ / ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΑΣΧΟΛΙΕΣ / ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ		
Επισκέψεις σε φίλους-συγγενείς			1	
Φιλικές επισκέψεις στο σπίτι			2	
Συμμετοχή σε συλλόγους			3	
Επιμορφωτικά προγράμματα			4	
Διάβασμα			5	
Τηλεόραση / Ράδιο			6	
Χειροτεχνικές Κατασκευές			7	
Εκδρομές			8	
Κινημ/φος – Θέατρο – Εκθέσεις			9	
Άλλες – Ποιες			10	
Καμμία			11	

β. Κάνετε παρέα με :

- Αποκλειστικά με Ελληνοπόντιους από τη Ρωσία []
- Κυρίως με Ελληνοπόντιους από τη Ρωσία και λιγότερο με ντόπιους []
- Ελληνοπόντιους από τη Ρωσία και ντόπιους το ίδιο []
- Περισσότερο με ντόπιους []

11. α. Από την εγκατάστασή σας στην περιοχή μέχρι σήμερα απευθυνθήκατε σε Υπηρεσίες και φορείς ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αν ΝΑΙ σε ποιες ;

Δήμο	[]
Νομαρχία	[]
Πρόνοια	[]
ΟΑΕΔ	[]
Σύλλογοι	[]
Αστυνομία	[]
Άλλες	[]

β. Είστε ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που σας προσφέρανε ;

ΝΑΙ ΟΧΙ

Αναφερθείτε σε ειδικά προβλήματα που αντιμετωπίσατε ;
